

המבשר תורני

ערש"ק פרשת ויקרא
ו' בניסן תשפ"א • גליון 642

כל ניצוצין קדישין

שנה להסתלקותו של

כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה'עדת יעקב'
מנובומינסק זצוק"ל

ראש אגודת ישראל בארה"ב ומראשי מועצת אגודת

זכרונות ועובדות מהשנים הראשונות של ישיבת נובומינסק בארה"ב

<https://t.me/SifreiKodesh>

ככל אשר יורוך

לקט סיפורים נפלאים על חובת
הציות להוראתם של גדולי
ישראל לקראת מערכת הבחירות
הגורליות בארצנו הקדושה

משמיעין על השקלים

חשיפה מיוחדת לקראת לימוד
מסכת שקלים בסדר הדף היומי
מתוך הפירוש היסודי למסכת
שקלים: 'תקלין חדתינ'

מטבע של חיים || מעשה נורא שאירע עם כ"ק מרן ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זצוק"ל

- עֲרֵבִי פְּסָחִים
- ❖ מגיד: טעימות מהגדת 'נאוה תהילה' להרה"ק רבי יעקב דוד ויינטראוב מראדומסק זי"ע (יד)
 - ❖ קדש: הדרשה שדרש היעב"ץ בשבת הגדול ערב פסח ואחרי 44 שנה דרש שוב ללא שינוי (יח)
 - ❖ מוציא מצה: סייעתא דשמיא להינצל משאלה של חמץ מכוח לימודו של המרא דאתרא (ו)

ככל אשר יורוך

לקט סיפורים נפלאים על חובת הציות להוראתם של גדולי ישראל
לקראת מערכת הבחירות הגורליות בארצנו הקדושה

ככל אשר יורוך. תעמולת בחירות תש"ט למרגלות אחד מבתי הכנסת בירושלים

חובת השעה לצייט וליישם את הוראתם הברורה של מרנן ורבנן גדולי וצדיקי הדור שליט"א, לפנינו לקט נפלא של סיפורים מרתקים על מעלת קיום המצווה (דברים יז, י-יא) "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימינו ושמאל", ולשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

בארזים נפלה שלהבת

לאחרונה התפרסם מעשה נורא מפי מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של רמת אלחנן בבני-ברק, הנה הוא ככתבו וכלשונו:

מרן הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל בעל 'חזון יחזקאל' דיבר פעם ואמר שיחה בשיבה על המצווה 'עשית ככל אשר יורוך', ובתוך דבריו סיפר סיפור מדהים: עסקתי בתשובה לעגונה וכתבתי תשובה להתייה. באותו נושא דן גם רבן של ישראל ופוסק הדור, הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצוק"ל מקובנה, וכתב הפוך ממה שאני אמרתי. אבל אני צריך לפסוק כמו שאני מבין, הלכתי ופסקתי כמו שאני מבין - נגד רבי יצחק אלחנן...

"חשבתי שזה מה שמוטל עלי", סיפר הגר"י אברמסקי, "אולם באותו בוקר, אחרי אותו הלילה, נכנסו הבולשביקים לעיר שלנו והם מבקשים את נפשי. הם ידעו שאני המרביץ-תורה בעיר ואני עושה פה דברים שילמדו את התורה, ורק אותי הם חיפשו. ברחתי לבית מכרים עד יעבור זעם, ביקשתי מבני הבית, אצלם הייתי שם מוחבא באיזה חור: 'תנו לי איזה ספר'. אמרו לי בני הבית: 'אין לנו פה שום ספר', הרי הבולשביקים שלטו שם. בסוף הם מצאו ספר ישן אחד. מה היה הספר? הספר היה 'באר יצחק' של רבי יצחק אלחנן... אני פותח, אני רואה כתוב שם התשובה הזו שעליה אני חלקתי..."

המש"ח הגר"י אברמסקי לספר לבחורים המרותקים: "אמרתי, אני אבוד. מן השמים רומזים לי שהם יתפסו אותי."

חובת השעה. כ"ק מרן אדמו"ר ה"הברכת משה" מלעלוב זי"ע בדרכו לקלפי

שסימנה ג'!"
לא עת לחשות! אם בעבר היו ראשי מפלגות מתביישים - ואולי אף חוששים - לצאת בפומבי נגד ציבור יראי ד' המונה למעלה ממיליון נפש כ", היום כבר הותרה הרצועה וכל הרוצה לקושש קולות, תולה את כל בעיותיה של המדינה בציבור החרדי, כאשר הסתה פרועה משתוללת בחוצות קריה ואין פוצה פה ומצפצף. הציבור החרדי חווה כבר תקופה ארוכה מתקפה שמטרתה ערעור זכות קיומו בארץ ישראל המובטחת

**"...האמת היא שעליך בסך הכול
לעבור צד, לעבור לצד של גדולי
ישראל, להביט בהשקפה הנכונה,
ואז תגלה שמה שהיית בטוח
שהוא 'שמאל', הוא באמת 'ימין',
בדיוק כפי שגדולי ישראל אומרים
ומצווים..."**

לנו דווקא אם נזכה לקיים ולשמור את התורה והמצוות, ולכן הפעם יותר מתמיד חובה וזכות מוטלות עלינו לשנס מותניים ולהרבות כבוד שמים יותר ויותר. הגיע הזמן להכריע.

אין ספק שבהירתמותו המלאה של כל אחד מאיתנו בכל רחבי הארץ, להביא עוד ועוד קולות מחברים וממכרים שאינם נמנים על ציבור מצביעי ג' הטבעיים, נצליח בסייעתא דשמיא להראות את כוחנו האמיתי ולקדש שם שמים ברבים, כשכולם יראו שאנו מציינים לקולם ולהוראתם של גדולי וצדיקי הדור, הרואים בעיניהם הטהורות את חשיבות המערכה ומצפים לראותנו נשמעים לבקשתם ומרחיבים את גבולות הקדושה בכל מקום, וכאשר יענו אותו - כן ירבה וכן יפרוץ.

כיהודה ועוד לקרא, לחזק ולעודד את העם שבשדות על

מי שהכניס אותי יהודי יר"ש. כ"ק מרן אדמו"ר ה"אמרי חיים" מוויזניץ זי"ע בקלפי

בעוד ימים ספורים נקום אי"ה ליום שאחרי הבחירות ונדע את התוצאות באשר יהיו. אז כבר יהיה מאוחר מידי להתמודד עם שלל התירוצים וסל הטענות, למה היו מאיתנו כאלו שהתעצלו בימים הגורליים שלפני המערכה וישבו בחיבוק ידיים באדישות מופגנת מעוררת תמיהה, מול הפצרותיהם החוזרות והנשנות של גדולי ומאורי ישראל, מרנן ורבנן חברי מועצת גדולי התורה שליט"א, שיצאו זה מכבר בקריאת קודש בהולה ודחופה להרבות פעלים ככל היותר להגדיל את רשימת יהדות התורה בכל אתר ואתר.

אם במערכות הבחירות הקודמות היו הסלוגנים שהונפקו כדי לעורר את העם בדמותם של 'האחריות מחייבת' או 'ברגע האמת', מגיעה מערכת הבחירות הנוכחית ומראה לנו עד כמה מתגמדות הסיממאות בכל הנוגע לאחריות האישית המחייבת כל אחד מאיתנו להגדיל את סך הנציגים שלנו ברשימת יהדות התורה. הפעם המלחמה היא על זכות הקיום הבסיסית של הציבור החרדי עלי ארץ, כאשר ברי לכול איך ייראו השנים הבאות חלילה אם לא נתעשת בימים מכריעים אלו ונשפיע לשעה ולדורות.

לאחרונה נקלע לידינו מכתב נוקב שכתב מרן ה'אמרי חיים' זי"ע מוויזניץ לקראת הבחירות של אחת השנים ההן, כאשר כל מילה ששורטטה מקולמוסו היוקד, מדברת אלינו בלהבות אש, בימים ההם בזמן הזה: **"כל מי שאינו מצביע למען רשימת אגודת ישראל שסימנה ג', אין לו שום רגש של אחריות ציבורית!!! אין לו רגש לקיום ולהמשכת חיי היהדות החרדית בארץ הקודש!!! ולא די בכך שיצביע לרשימה זו, אלא אף יעבוד ויתאמץ בכל כוחו שיתרבו קולות לרשימה הנ"ל".**

בהודמנות אחרת קרא מרן ה'אמרי חיים' בנאום חוצב בבית הכנסת הגדול בבני ברק טרם הבחירות: **"כל פתק שרשום עליו ג', מכריז בקול רם: זה שהכניס אותי הוא יהודי ירא שמים שמציית לגדולי הדור, וכך ציוו לנו חז"ל שיהא שם שמים מתאהב על ידך - ידך ממש, היד שמכניסה את היד אל הקלפי! החובה עלינו לקדש שם שמים בגאון, ולהצביע לאגודת ישראל**

תוך כדי ה'שבעה': כך קיים המשגיח הגר"מ חדש זצוק"ל את מצוות היום

קמאי: בשנים עברו התקיימו בחירות ארציות ביום שלישי פרשת שופטים, ג' באלול. לקראת הבחירות נערכו עצרות דרבון על ידי אגודת-ישראל. באחת מהן הופיע ראש ישיבת באיאן, הגה"צ רבי יהושע העשיל ברים זצ"ל, שכל ימיו הביע ללא חת את דעתו האגודאית, ונשא דברים שכולם אש להבה מתפרצת.

וכה היו דבריו כגחלת לוחשת: "ברצוני ללמוד עמכם פסוק אחד בתורה עם הפשט הפשוט. לא דרוש ולא רמז ואף לא סוד נלמד בפסוק זה. פשט. פסוק כפשוטו וכמשמעו. התורה אומרת: 'ועשית... ככל אשר יורוך!' עלינו לעשות ככל שמורים לנו גדולי ישראל שבכל דור ודור."

רגש רב מילא לפתע את קולו של ראש הישיבה. הוא הזדעק: "כאשר לא עלינו יש למישהו חולה בתוך ביתו, למי הוא פונה? לשולחנו של מי שהוא מביא את סאת ייסוריו ותחלואיו? האם לא לשולחנם של גדולי הדור, שרי התורה והחסידות? כאשר חלילה מתעוררת שאלה בדבר ניתוח מסוכן, שאלה של נפשות, את מי הוא שואל? למי הוא יפנה? לא אל מרן הרבי מגור, ה'בית ישראל'? לא אל מרן הרבי מויז'ניץ או אל מרן גאב"ד טשעביץ? וכאן יש מי שמסתפק האם אכן לציית לקולם, או שמא אינם מבינים דיים בנבכי הפוליטיקה הקטנה?! האם אנו עוסקים בפוליטיקה?! הלא אנו עוסקים בקיום התורה! בקיומה של היהדות! במי שיילחם בכל הגזירות שרוצים להתין על ראשנו!"

ביאור חובת הציות בסגנונו המתקתק:

"היה מי ששאל אותי: 'איך אני יכול לשמוע לדברי הרב והגדול בישראל כאשר הוא אומר לי על ימין שהוא שמאל. אם אני יודע על צד שהוא מזרח והוא אומר לי שהוא מערב, אוכל לקבל את דבריו כאמת מוכחת?' השבתי לו: משאלתך מבין אני שלא הבנת ביאורם של דברים נכונה. לא כתוב 'אפילו אומר לך על מזרח שהוא מערב', בדווקא נקט המפרש את 'ימין ושמאל'. וזאת למה? כי כאשר אתה עומד מול מישהו והוא אומר לך על צד ימין שלו שזה 'ימין' ואתה, שעומד הפוך, רואה את אותו צד כצד שמאל שלך, אתה חושב שהוא הטועה ואתה הצודק. "אבל האמת אינה כן! האמת היא שעליך בסך הכול לעבור, צד, לעבור לצד של גדולי ישראל, להביט בהשקפה הנכונה, ואז תגלה שמה שהיית בטוח שהוא 'שמאל', הוא באמת 'ימין', בדיוק כפי שגדולי ישראל אומרים ומצווים..."

*

ונסיים באמרת צדיקים שנשמעה בשם כ"ק מרן אדמו"ר מסטריקוב זצוק"ל: "אם גזרו לקיים דברי גדולי ישראל גם אם הם אומרים על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין, קל וחומר כשהם גוזרים על ימין שהוא ימין ועל שמאל שהוא שמאל". והדברים אמורים בעת הזאת, כאשר המציאות ברורה ומחוורת שעל ידי שנשמע לקול גדולי ישראל נזכה להינצל מציפורניהם של כל מיני 'מחבלי כרמים' המבקשים לחרסם בכרם ישראל.

וביום שלישי שנכפל בו כי טוב, כאשר נקיים את מצוות חכמים, נוכל לברך (בלא שם ומלכות, כמובן): אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמוע בקול חכמים - - -

בימים אלו לקראת המערכה הגורלית, הזמן גרמא להיזכר באותו זיכרון החקוק בחרט קולמוס הרגש על לב זיכרונם של מקורביו של המשגיח, הגה"צ רבי מאיר חדש זצוק"ל, זיכרון הוד המציב באור מחודש ונשגב את ההצבעה בבחירות כהוראת גדולי ישראל, הצבעה שכל כולה עשיית דברי חכמים וקיום הציווי התורני המחייב אותנו לפעול - ככל אשר יורוך.

היה זה כאשר יום הבחירות באחת השנים נפל בדיוק על אחד הימים בהם ישב המשגיח שבעת ימי תנחומין על אחיו, רבי דוד זצ"ל. בין זרם מנחמים אחד למשנהו, היה טרוד המשגיח בדבר אחד - בהיבט ההלכתי של ההליכה לבחירות תוך ימי ה'שבעה'.

היה אז מי שניסה להניח את סערת רוחו של המשגיח וטען: "לא מדובר במצווה כה גדולה עד שאתם צריכים להיות נסערים כל כך בשבילה". המשגיח נרעש וקרא ברעד: "לא מדובר במצווה כה גדולה? הלא מדובר במצוות 'ועשית ככל אשר יורוך', גדולי ישראל הורו לנו לצאת ולבחור ואף אני מחויב לקיים מצוותם. ודאי שזו שאלה דחופה וחשובה האם אוכל אכן לצאת ולבחור?"

סופם של דברים: בערבו של יום הבחירות, מרגש היה לראות את רבי מאיר חדש זצוק"ל, לרגליו מנעלי בד ודש בגדו קרוע, מגיע אל הקלפי באזור מגוריו על מנת לשלשל את הפתק אל הקלפי. נכון יותר: על מנת לקיים מצוות עשה דאורייתא של ועשית ככל אשר יורוך! והנה פן נוסף באספקלרייתם המאירה של גדולי וצדיקי

רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע להתברך בברכת הקודש למוזר ולרפואה. הרבי הקדוש מאלכסנדר קיבל את מרן ה'אבני נזר' במאור פנים, שמע על רוע מצב בריאותו ככאב לבב ונפרד ממנו בציידו אותו בהוראה ברורה: "מדי בוקר, תיכף עם הקימה מן השנינה, עוד טרם תפנה ללמוד ולהתפלל, עליך לאכול דבר מה על מנת להשיב את ליבך ואכילה זו תבריא את גופך".

מרן ה'אבני נזר' שהקפיד כל ימיו שלא להכניס דבר מאכל לפיו קודם התפילה, לא היסס לרגע. ברור היה לו שאם הרבי הקדוש מאלכסנדר פוקד עליו לאכול עם קוממו משנתו על מנת להבריא את גופו, יעשה הוא כדבריו. הן לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך הורתה התורה, וחכמים פירשו: גם אם יאמר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין. ומדי שחר, היה ה'אבני נזר' משכים, אומר 'מודה אני', נוטל את ידיו וניגש לאכול דבר מה, כשהוא מקדים ומברך: "אשר קדשנו במצוותיו וציונו לשמוע דברי חכמים!"

את זאת לימדו חכמי ישראל: אין לו לאדם לעשות חשבונות בנפשו על פי ראיית עיניו. יתירה מכך, גם אם נראה לו לאדם שעל פי תורה עליו לנהוג בצורה מסוימת, הרי ברגע שגדולי ומאורי ישראל מורים לו לפעול אחרת, עליו לפעול על פיהם. כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש (השני) מבאבוב זי"ע ביאר זאת בדבריו חז"ל עצמם: צריך לשמוע בדברי חכמים גם אם אומרים לך על ימין - על דבר שבעיניך הוא מצווה מן התורה שהיא מימינו של הקב"ה - שהוא שמאל, שאין זה מדרך התורה אלא מדרך הסטרא אחרא, ובין להיפך, תמיד חל עלינו החיוב לשמוע לקול חכמים.

מגיד המישרים, הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, העמיק את

הייתי מוחבא כאמור בבית מכרים מקומיים והבולשביקים נכנסו, והם מצאו אותי. הלכו ולקחו אותי לסיביר, ואני ידעתי שאני אבוד כעת. למה? לא קיימתי מה שכתוב 'ועשית ככל אשר יורוך' ואני חלקתי עליו, כנראה המצב היה שהייתי יכול לחלוק עליו ובכל זאת נענשתי.

"הייתי שם בסיביר במצבים הכי קשים שיש, חודשים רבים הייתי שם במצבים של לחץ, חקרו אותי ללא סוף עם עינויים. לילה אחד שכבתי על דרגש העץ של האסירים ונרדמתי. והנה אני רואה בחלומי את רבי יצחק אלחנן מביט אלי וצוחק. אמרתי לכל השומרים: 'מחר אני משתחרר!' רבי יצחק אלחנן צחק אלי וכנראה סלחו לי מן השמים. אותו יום היה ערב יום הכיפורים שנת תרצ"ב, אחר הצהריים נכנס הקצין ואומר 'אתה משוחרר', אני ראיתי שרבי יצחק אלחנן חייר אליי, ראיתי שאני משוחרר". סיים הגר"י אברמסקי, המשיך הגר"י זילברשטיין את הסיפור המדהים, "רבי יצחק אלחנן שהיה רבן של ישראל לימד אותי כיצד חייבים לשמוע בקול דברי חכמים ולפסקם של גדולי הדור. כנראה שלא הייתי ראוי לחלוק, הוא לימד אותי מה זה נקרא 'ועשית ככל אשר יורוך'..."

חמישה אני יודע

את דמותו המלהיבה של הגה"צ רבי מנחם מענדיל גפנר זצ"ל - מנקיי הדעת בירושלים של מעלה - בימי ערבי הבחירות, זוכרים בני ירושלים היטב עד היום. אם בכל ימות השנה התייחד וותיק וחסיד זה עם קונו והשקיע בקיום תורה ומצוות במעשה ובמחשבה לעשות נחת רוח לבורא יתברך שמו, לצד מעשי חסד נשגבים לבניו רחומיו של מקום, הרי שבהגיע ימי הבחירות היה רבי מענדיל מתגייס כחסיד ויז'ניץ מופלג, גם למערכת הבחירות באותה התלהבות שאפיינה את כל הליכותיו בקודש, בדבקות של חסידי השומע לקול רבו מרן ה'אמרי חיים'.

מלבד שיחות פנים אל פנים שניהל עם כל מי שרק היה אפשר לו, במטרה להביא עוד ועוד מצביעים, הרי ביתו בלב שכונת מאה שערים היה מטה בחירות של ממש. אולם נפשו העילאית של רבי מענדיל ורגשי לבבו סחפוהו להרבה יותר מאשר פעילות תעמולה פשוטה למען אגודת ישראל. הייתה זו עבורו מצוות עשה על כל המשתמע מכך, מצוה שיש לקיימה בדחילו ורחימו, באהבה וביראה. בפרט כשמדובר במצווה הבאה מזמן לזמן, הרי חביבה היא עד מאוד.

ישב רבי מענדיל לחשב חשבוננו של עולם ומצא כי בהצבעה לבחירות מקיימים חמש מצוות (!): שתי מצוות עשה, מצוה אחת של לא תעשה, וכן מצוות עשה ומצוות לא תעשה מדרבנן. וכיון שכך, פשיטא שיש לקיים את המצוות בהידור הראוי ובאמירת 'לשם ייחוד' כתקנת חסידים לפני כל עשיית מצוה, ולא כל שכן בעשיית מצוה נדירה כזאת הכוללת חמש מצוות בבת אחת!

ומכיון שמצוה זו לא הייתה בדורות הקדמונים ולא נתחבר עליה 'לשם ייחוד', מצא רבי מענדיל בקעה להתגדר בה, וכאיש מעשה קם וחיבר בכוחות עצמו 'סדר קיום מצוות הצבעה בבחירות', עם 'לשם ייחוד' מפורט כדבעי...

עם הכנה שכזאת, מה עוד היה חסר כדי לעורר ולהלהיב את הציבור למערכה הכבדה?!, קובעים אנשי ירושלים.

"לשמוע דברי חכמים"

כאשר חלה הגה"ק רבי אברהם מסוכטשוב זי"ע ה'אבני נזר', במחלה קשה ומכאיבה, הוא ביקר בחצר קודשו של הרה"ק

שואלין ודורשין בהלכות הפסח

מיוחד הוא חג הפסח בעסק-ההכנה הנדרש והמתחייב לקראתו מצד הדין ה'פשוט' וההלכה ה'בישה', ולא רק כמידת-חסידות למבקשים להתחבר עם הקדושה הפנימית של החג וליאות לאורו; הכנה מעשית-פיזית גדולה, מקיפה ולא-קלה, הדומיננטית ומורגשת בחוזה בכל בית-יהודי שבועות – ואפילו חודשים – לפני פסח; הלוא היא מצות ביעור-חמץ. הכנה זו, כפי שהיא מבוצעת ע"י כש"י-ישראל ונשים צדקניות, הינה בעצם מלחמת-חורמה-והשגד מול החמץ, שהתורה אסרה לא רק את אכילתו, אלא אף את עצם-קיומו ברשותו של יהודי משך ימי חג הפסח.

ואכן, יחסה המחמיר של תורה והלכה אל החמץ, מפליאה ואומרת דרשני. לא מצינו כזאת בשום איסור אחר שבתורה: לא רק אכילתו והנאתו אסורות, אלא גם שהותו – ולא רק מחשש-תקלה, אלא בלאווים חמורים של 'בל יראה' ו'בל ימצא'; יש לחפש אחריו בחורים ובסדקים; מצוה לכלותו מן העולם בשריפה – ואחר, להוסיף ולבטלו; הוא אסור אף ב'משהו', ואינו מתבטל בשום שיעור. – מה נשתנה חמץ מכל איסורים שבתורה?! על מה כל הרעש הזה?!

הועלו תירוצים, נוסו ישובים וחילוקים – ועדיין אין בהם כדי להרגיע באופן מוחלט; עדיין מתבקשת סיבה מוצדקת, אחת וכוללת, שתבאר באחת את פשר מערכת החומרות שיש ביחס לחמץ: "עדיין צריך טעם, ועל-כן אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רמז ליצה"ר. והוא שאור שבעיסה, ולכן קלף גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מבואות מחבואות מחשבותיו, ואפילו כל-שהוא לא בטיל. והרי זה אמת ונכון" (שו"ת הרדב"ז סימן תקעו). – "ענין לנזכר יביטו שהרב ז"ל פישפש ולא מצא טעם לחומרות חמץ אשר החמירה תורה ורז"ל טפי משאר איסורין על-פי הפשט והדין, והוצרך לסמוך עצמו על הרמז – כי החמץ רמז ליצה"ר... ונמצא שהרמז של החמץ הוא הפשט. כי כל החומרות האלו לעורר האדם שצריך להתרחק מאוד-מאוד מן היצה"ר, ולחפש בחורי וסדקי חדרי ליבו, אם שמץ דבר נמצא בו – למחר לבוערו ולשרפו באש התורה, ולהיזהר מאוד בכל-יראה ובל-ימצא, כולי האי ואולי יצא ממנו" (שמחת הרגל" להחיד"א, לימוד א).

ומה ענין חמץ-רוחני – יצה"ר – אצל פסח? "כל ענייני חירות שאנו עושין בלילה זה הוא חירות הנפש, אשר נגאלנו מהקליפות. כי נשתקעו במ"ט פנים טמא. והוציאנו לחירות; על זה אנו עושין סימני חירות, ומשמחין בשמחה של מצוה – וקודם שנכנס קדושת הפסח, מבערין החמץ, שהוא בקליפה, ובל יראה ובל ימצא בבתינו, ובבוא קדושת הפסח נכנסו בקדושה העליונה, ויצאנו מאפילה לאורה" (של"ה הק', מסכת פסחים, תחילת 'מצה שמורה'). עניינו הפנימי של חג הפסח הוא חירות-הנפש – התנתקות מכבלי יצה"ר, שחרור מסבך הקליפות, יציאה משערי טומאה – והתחלת חי-גאולה בקדושה-עליונה. זה יעודו וזו סגולתו של הלילה הגדיל: "אל מוציאם ממצרים" – אמר 'מוציאם', ולא 'הוציאם'... על-דרך אמרם ז"ל: 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים'. על-כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל – והיא הבחינה עצמה של יציאת-מצרים. והוא אמרו: 'א-ל מוציאם, כי לא יציאה ראשונה לבד, אלא בכל שנה ושנה מוציאם כנוכר' ("אור החיים" הק', במדבר כג, כב). כיון שכך, הרי שזו עבודת-ההכנה הנדרשת לפני פסח – להתרחק ולהתנתק מיצה"ר, להיטהר מטומאותיו ולעקור את השפעותיו; כך נזכה בעז"ה להיכנס בליל הסדר לעולם של גאולה וחרות-נפש.

אף הזמן, לתקופת השנה, מסוגל, מוכשר ומסייע לכך: "בכל שנה ושנה מתעורר זה, ויכול האדם לפי בחינתו ומדריגתו להוציא את עצמו מתוך הקליפות. וזהו ענין בדיקת-חמץ. היינו שכל אדם יבדוק עצמו מהמידות שיש לו, ואח"כ אם ימצא אצלו איזה מידה רעה ח"ו, יבער אותו מכל וכל ע"י התשובה-שלימה שיקבל האדם על-עצמו שלא לעשות עוד כזאת. וזהו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', היינו שממש צריך האדם בעת הזאת שיצא ממצרים, שהם הקליפות, ומן השמים יסייעוהו" ("אוהב ישראל" להרה"ק רבי אברהם-

דברי שיר

להבין משל ומליצה

יקותיאל יהודה גנזל

ישועות בו מקיפות

מטות אִשְׁפוּז תַּעֲלֶנָּה אָבָק
וְסֵל תְּרוּפוֹת, אִישׁ לֹא חָבָק
מִי שֶׁבֶרֶךְ לַחֲלוּלֵי יִשְׁמֹט–יִשָּׁבַח
וְרוֹקֵחַ יִשָּׁבַח מְתֵי בְּאַחֲרוֹנָה רָקַח
יִשְׁלֵם עוֹלָם, שָׁמַיִם, וַיִּכּוּלוּ
כָּל הַפְּאֵבִים עַל רֹאשׁ צוּר יַחֲוִלוּ
דִּי, תַּפְסִיקָנָה הֶרְדִּיפוֹת –
חֲדָשׁ, בּוֹ יִשְׁוּעוֹת מְקִיפוֹת

חֲשׂוֹכֵי וָלֵד, יִצְמָצְמוּ הַפְּעָרִים
'בּוֹנֵי עוֹלָם' יִנְעֵלוּ הַשְּׁעָרִים
וּבְרִיּוֹת יִפְקְדוּ, מִזֵּל טוֹב יִהְדָּהָד
'אֶצְלָכֶם בְּשִׁמְחוֹת', יִשִּׁיב הָהָד
עוֹד יִשְׁמַע וַיִּרְאֶה בְּרֹאֵיָה
בְּבִתִּי כָּל יִשְׂרָאֵל, קוֹל פְּעִיָה
רְגָלִים קִטְנוֹת, תִּשְׁמַעְנָה הַטְּפִיפוֹת –
חֲדָשׁ, בּוֹ יִשְׁוּעוֹת מְקִיפוֹת

וַאֲיֵן כָּבֶר עֲנִי, לַחֵץ דוֹחֵק
הַחֲנוּנִי, כָּל פִּנְקָסוֹ מוֹחֵק
וַאֲיֵן עוֹד כָּאֵב, הַכֹּל מְלַבֵּל
בְּלִי מַעֲמָסָה, מוֹחֶצֶת הַלֵּב
וְשָׁבוּ בָנִים אֶל חֵיק אֲבוֹתֵיהֶם
הוּא יִבְרֶךְ אוֹתָם וּבְנֵיהֶם
הַכֹּל מְחִיךְ, אֵינִי עוֹד דְּחִיפוֹת –
חֲדָשׁ, בּוֹ יִשְׁוּעוֹת מְקִיפוֹת

מעתה, אחר ש"כל רמזי עניני פסח לבער רוח הטומאה ולהשרות בקרבו רוח קדושה וטהרה... אפילו יעשה כל הדינים מהגעלה ושמירת המצה וחמץ-משהו וכדומה, אינו מועיל לנפשו להשרות בקרבו טהרה וקדושה עליונה, עד שיבער מפנימיות ליבו אשר ידע בנפשו ולא זר איתו מה שצריך לתקן ולבער חשש חימוץ היצה"ר התורה בקרב ליבו... פחות-הערך העושים עיקר טפל וטפל עיקר, רק לראות טוב בחייהם מאכילה ושתיה וכסות נקיה לעשות בהגיע המועד, ועיקר הארת יום-טוב החובת-גברא לראות בחי' טוב שנתגלה באמצעות היום, או לבער מפנימיות ליבו את רוח-הטומאה, כל זה עיקר חייב בדיקה את החמץ אשר בקרבו העומד על ימיו לִשְׁטֹנוּ, כל זה לא ישים לנגד עיניו, ונמצא מאומה אין בידו בשימור-מצות והגעלת-הכלים, וכל הטירחות שטרח ויגע רק למחסור, כיון שלא יצא עדיין ממצרים... ויצא שכרו בהפסדו מה שמרבה בהוצאות הפסח אך למחסור" ("אור המאיר" להרה"ק רבי זאב מוֹטוּמִיר זצ"ל, דרוש לפסח). הלוא כל המטרה של כל העבודה המעשית לקראת פסח היא רק להביא לביעור חמץ-פנימי-רוחני; אם מטרה זו לא מומשה, לא עשית מאומה! חבל על העבודה ---

משל למה הדבר דומה: "רוכל שהיה לו תיבת-הרוכלים שיש בו הרבה משבצים קטנים, בכל מיני רוכל ממולאים... וכולה בציור יפה מצוירים מלמעלה... והנה הבעל-הרוכל הזה, אחר איזה-זמן-רב עזב את התיבה הזאת, והריקו ממנו את מיני הרוכל והבשמים, והכניסו שם עפר ואבנים, אחר אשר עזבו ולא השגיח בו ובמה שבתוכו, עד שנתלכלך בחוץ, ולא נראו כל הציורים... לימים בא חבירו של בעל-הרוכל, כאשר ראה תמה תמיה גדולה ואמר לבעל-הרוכל: על הרי-בשמים נעשו הרי-פתיים וגבעת-הערלות, ומטומטם ומלוכלך; מדוע הבאשת את ריחך ועזבת את מעשיך... הבעל-הרוכל ציווה את עבדיו ואנשי ביתו לרחוץ ולכבד את התיבת-הרוכלים כאשר בראשונה, והנה עשו כאשר אמר לנקות ולשפשף, ורחצו היטיב מבחוץ את כל התיבה, וגם במשבצות הקטנים אשר בקרבו, עד שנראה כל הציורין והחקיקות שנחקק עליהם כבראשונה... אך נראה מבחוץ ואינו שווה מבפנים, שבפנים לא בדקו ולא השליכו את העפר והאבנים שבתוכם ובא בעל-הרוכל וראה אם עשו כאשר ציווה, והנה עשו – שרחצו היטיב ועשו אותו כאשר בראשונה, כמו שהיה מחדש; והנה הוא מושיט את ידו להוציא אחת מן המשבצות ממקום ישיבתה, לראות את שבתוכו – והמה מלא עפר ואבנים. מאוד קרה לו וגער בהם – שרחצו מבחוץ, ואינו תוכו כברו, שהוא חוכא ואיטלולא בעיני כל רואי.

"כן הוא הנמשל. שכל בדיקות החמץ והשאר וניקור הכלים המה רמזים שאנו מבערים כל הקליפות החיצוניים, ועיקר הבדיקה הוא מבפנים למלאות מכל אבקת רוכל. ומה בזה שהוא בודק ורוחץ את כל ביתו, ואינו בוחן ובדוק גזוי-נסתרות אשר בקרבו, להוציא את לב האבן מליבו ולעשות תשובה" (שער המלך" להרה"ק רבי מרדכי מוֹיִלֵקָאט זצ"ל, ח"ב א, א עעו"ש). ...עניינו הפנימי של חג הפסח הוא חירות-הנפש – התנתקות מכבלי יצה"ר, שחרור מסבך הקליפות, יציאה משערי טומאה – והתחלת חי-גאולה בקדושה עליונה. זה יעודו וזה סגולתו של הלילה הגדול....

המבשר | תורני | ערש"ק פרשת ויקרא | ו' בניסן תשפ"א

עורך: אלחנן קלאר

תגובות הארות והערות יתקבלו בברכה בפקס: 02-5805804

ובדוא"ל: a6183881@bezeqint.net

להתענג בתענוגים

שביבי חיזוק ואמונה
באספקלריה
אקטואלית

יוסף מאיר האס

שעה לפני התקדש החג מגלה במפתיע
שליח חב"ד במומביי נשמה תועה בבית
הארכה נידח ומביאו לשולחן הסדר

כולנו זוכרים לטובה את בני הזוג הרב גבריאל הולצברג ז"ל ורעייתו ע"ה הי"ד, שליחי חב"ד שנרצחו בפיגוע הכאוב במומביי שבהודו בחודש כסלו תשס"ט. סיפורים רבים ומופלאים נערמו במרוצת השנים על דבר היותם שליחים נאמנים למשלחם הגדול, כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש זצוק"ל, והיו משתדלים בכל מאודם ובמסירות נפש של ממש, לקרב כמה שיותר יהודים לבורא עולם דווקא בארץ לא זרועה זו מכל הבחינות, ברוח ובגשם.

נקלע לידניו בשבוע האחרון סיפור מדהים כיצד סובבה השגחה העליונה לגלגל זכות על ידי זכאי לבטלי יודח ממנו נידח:

בימי ערבי פסחים לפני ליל הסדר, היה מסתובב ר' גבריאל הולצברג ברחבי העיר הגדולה מומביי ותולה מודעות בבתי המלון ובבתי הארחה, המזמינות את ציבור היהודים והישראלים השוהים במחוזות מומביי לבוא ולהשתתף בעריכת ליל הסדר כהלכתו בבית חב"ד המקומי.

שנה אחת, בערב חג הפסח, זמן קצר לפני כניסת החג, בעיצומן של ההכנות האחרונות, פנתה גב' הולצברג לבעלה ואמרה לו: "לך בבקשה לסיבוב נוסף ותראה אם לא שכחנו איזה מלון או בית הארחה". ר' גבריאל ניסה להסביר לה שהוא כבר הסתובב אישית ותלה הזמנות בכל המקומות! אולם משראה עד כמה חפצה זוגתו שיעשה סיבוב שני ברחבי העיר, יצא לרחובות כמצוותה.

תוך כדי הסיור המהיר, מגלה ר' גבריאל לפתע כי אכן הוא פסח על בית הארחה אחד ולא תלה בו מודעה... הוא נחפז למקום וביקש מהפקידה לראות את ספר האורחים. לעולל מהיר גילה לו שם אחד הנשמע ישראלי. הוא רץ אל החדר, דופק שוב ושוב בזריזות, ומשלא נשמעה תשובה, עזב והתחיל לרדת במדרגות.

לפתע נפתחת הדלת ובחור יהודי מבית עליו ושואל אותו בתדהמה: "מי שלח אותך?... והרב הולצברג צועק לעברו: "הקדוש ברוך הוא!" הבחור, בהלם מוחלט, קורא לו להיכנס פנימה לחדר ואומר לו: "שמע סיפור! אני מגיע עכשיו מדרום-הודו בדרכי לצפון. כלל לא תכננתי לעצור בעיר. באתי ברכבת והייתי צריך להחליף רכבות. כשאני יורד ובא לקנות כרטיס לצפון, אני מגלה לחדרתי שכייסו אותי ונותרתי בלי כלום.

"התיישבתי על אבן, מתחיל לבכות. לפתע ניגש אלי אדם צעיר השואל אותי מאיפה אני? ענית: מארץ ישראל. האיש אומר לי: 'שמע, גם אני יהודי' ואף נותן לי סכום כסף. 'סע לעיר ותשכור חדר. אחרי החג תתקשר הביתה ותגיד להורים שיפקידו כסף בבנק הדואר ותקבל את הכסף כאן תוך דקות'. "אני עושה כעצת הבחור, מגיע לכאן, שוכר חדר בבית הארחה הראשון שאני רואה, נכנס לחדר ומתיישב על כיסא תשוש נפשית וגופנית. אני מסתכל כלפי מעלה ומתחיל 'לדבר' עם אלוקים: 'מה יהיה? מה אני עושה כאן במצב ביש שכזה?... ממשיך הבחור ומספר לר' גבריאל הנדהם: "פתאום אני קולט שהיום בערב זה ליל הסדר! והמונולוג שלי מתחדש: "אלוקים, אם אתה אוהב אותי, תן לי סימן; אל תיתן לי להיות לבד הלילה, תן לי להיות בליל הסדר אמיתי עם עוד יהודים!"

"סיימתי את השיחה ופתאום – נקישות בדלת. חשבתי שאני מדמיין, אבל לא. אני פותח את הדלת ורואה מישהו שנראה כמו רב יהודי בקצה המדרגות. וכשאני שואל אותו: 'מי שלח אותך?' אתה עונה לי: 'הקדוש ברוך הוא!...! מיותר לציין, שגם נשמה תועה וכתה לאירוח קסום בביתם של משפחת הולצברג, ואט-אט גם נפשו של הבחור האובד נקשרה בבורא עולם.

המסר המהדהד של הגר"ח שמואלביץ בשבע ברכות

והפשיט את העולה וניתח אותה לנתחיה (א, ו)

פעם כיבדו את מרן הגאון רבי חיים שמואלביץ ראש ישיבת מיר לדבר בשבע ברכות. הרב שהיה כבר מבוגר, קם והחל לומר כך: אני אחד הצדיקים הגדולים בדור, אני אולי גדול הדור, אני תלמיד חכם עצום, אני מדקדק במצוות. האנשים שהיו באותו מעמד חשו שלא בנוח, הם חששו שקרה משהו לרב, ואיך קרה שדווקא אנחנו צריכים להיות במעמד כזה שהרב מתבזה. והרב המשיך... אי אפשר לומר שיש רק יתרונות, נכון שיש לי גם חסרונות, אבל באופן כללי אני באמת בסדר גמור. וכאן סיים הרב ואמר, "כך כל אחד חושב לעצמו"....

אומר ה"ליקוט גרשוני" בשם ה"עריב נחל", הבעיה היא שכל אחד

אמרי פלא

כל הרפואות למד הבעש"ט הק' מפסוק 'ויקרא אל משה'

ויקרא אל משה וגו' (א, א)

מצאתי שאדונינו קודש הקדשים הבעש"ט נשמתו בגנוי מרומים אמר, שכל הרפואות למד מפסוק ויקרא אל משה, עד כאן מצאתי. ועיין במסכת סנהדרין (קא ע"ב) והלוחש על המכה כו', ר' חנינא אמר אפילו ויקרא אל משה עיי"ש, מזה נראה דיש רמז לרפואה בפסוק הזה. ועיין בשער רוח"ק הנד"מ בירושלים (יחוד כ"ד דף נ.) היחוד שבפסוק זה, השי"ת יאיר עיניי בתורתו הקדושה אמר. "ליקוטי אמרי יוסף" (הרה"ק מספינקא זי"ע)

אמרי דרוש

השליכו את מְרָאתו כ' אמות או ל"ב אמות

והסיר את מְרָאתו בנצתה והשליך אתה אצל המזבח קדמה (א, טז)

במפרש על מסכת תמיד (במקום רש"י) שלהי פרק א' כתוב בזה הלשון: אמר לי רבי דמ'והשליך' דכתיב במוראה ונוצה דייקין, והשליך אותה אצל המזבח קדמה, וקים להו לרבנן דלא מיקרי השלכה פחות מעשרים אמות, עכ"ל המפרש.

משמע שלא זרקו את המוראה לכל אורך הכבש שארכו ל"ב אמה אלא זורק את המוראה למרחק של כ' אמה. ואילו במדרש קהלת פרשה יב אות ח' איתא: המוראה הזו דבר קל הוא והיה הכהן מכוון ונוטלו באחת ידו וזורקו לאחורי הכבש ל"ב אמה לאחורי ידיו, ע"כ. היינו שהשלכת המוראה והנוצה הייתה למרחק של ל"ב אמה מהמזבח. לכאורה יש הבדל בין המפרש של מסכת תמיד הכותב שההשלכה הייתה כ' אמה, ובין המדרש דסבירא ליה שההשלכה הייתה ל"ב אמה.

יודע שיש לו מעלות וחושב שהוא כמעט גדול הדור, נכון שיש "פה ושם חסרונות", אבל בסה"כ הוא מאמין שהוא בסדר. מכאן נובעת כל הגאווה של האדם. הגאווה נובעת מה"סך הכול", אם אתה רוצה להוריד את הגאווה, תנהג לפי הכתוב "והפשיט את העולה", איך? "וניתח אותה לנתחיה", תעבור אבר אבר ותבדוק את המצב, ולא "בסך הכול", אלא אבר אבר.

למשל, המזוזות, מתי בדקת אותם לאחרונה? מתי למדת הלכות תפילין לאחרונה? האם בדקת את כל פרטי ההלכות, או שמאז הבר מצוה ועד עכשיו לא עברת על ההלכות פעם נוספת? ואיך נראית התפילה, השבת, השלום בית, הלימוד? וזהו להפשיט את העולה, איך מורידים את הגאווה? ע"י "וניתח אותה לנתחיה".

"מדשן ביתך" - בפרשתנו

אפשר לומר דבמסכת תמיד אמרינן שמקום שנותנים בו מוראת עולת עוף ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה, היה עשרים אמה מהמזבח, למדין זאת, מדכתיב "והשליך" וקים ליה לרבנן דאין השלכה פחות מעשרים אמה. ועולת עוף נעשה במזבח וגם זריקת המוראה נעשית שם בעודו עומד אצל המזבח (זבחים סד ע"ב), לכן כדי לקיים מצוות השלכה, צריך לזרוק לא פחות מעשרים אמה מהמזבח, אבל עדיף שישליך את המוראה עד אחרי הכבש שהוא באורך ל"ב אמה כדברי המדרש, מאחר שהמוראה ודישון המזבח נעשה נס ונבלעו במקומן (יומא כא ע"א), לא היה צורך לעשות בית קיבול מיוחד למוראה אלא כל השטח מכ' אמה מהמזבח עד אחרי הכבש שהוא ל"ב אמה, בכל המקום הזה היו נבלעין במקומן. לכן במסכת תמיד אמרינן לא פחות מכ' אמה מהמזבח, היו מקיימין מצות השלכה, ואילו במדרש אמרינן שכוחו של הכהן היה רב והיה זורקו עד ל"ב אמה, ולא פליגי.

"אמרי שמאי" (להגה"ח רבי שמאי גינזבורג זצ"ל) - בפרשתנו

סופרא דסופרא

מי שיכול - תולה מראי מקומות מראש חודש...

מסופר, כי כשנתקבל נכדו של ה'פני יהושע' לרב באמשטרדם, תלה בפתח בית המדרש את ה"מראה מקומות" לדרשתו בשבת הגדול – כבר בתחילת חודש ניסן.

אך לעומתו, רב מקומי אחר, תלה את ה"מראה מקומות" לדרשתו, דקות מועטות לפני שנכנסה השבת...

אמר על כך בצחות אחד מתלמידי החכמים שבאמשטרדם: "יכול – מראש חודש", מי שיכול ללמוד כדבעי (=בלשון אשכנז: "אויב עהר יכול'ט"). אינו פוחד שיפלפלו עמו על חידושי, ולכן מודיע ברבים את פרטי הסוגיא שעליה עומד לדרוש כבר מראש חודש... אולם "תלמוד לומר – ביום ההוא", מי שאינו אלא "מתלמד לומר", מפחד הוא שידעו הציבור את הסוגיא כדבעי, כדי שלא יפריכו את חידושי, ולכן מגלה את ה"מראה מקומות" רק "ביום ההוא"... לא שעה אחת קודם...

"ליקוטי אב" - הגדש"פ (עמ' קח)

מנחם מענדיל רוננבוים

קראצן, שארן, רייבן, קערן וגם: קאפיטל תהלים!

עד כדי כך, שהרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, אף דרש כמין חומר את המאמר הידוע משמו של האר"י הקדוש "כל הנהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא", בדייקן, שלכאורה היה נכון יותר לומר 'כל הנהר ממשוהו חמץ', מה פשרו של הלשון 'כל הנהר'?

אלא שאכן בדייקא נקטו לשון 'נוהר' (במשקל נתפעל), כי אכן מן הנמנע להסתפק בזהירות העצמית גרידא, מוכרחים להגיע לשמירה חיצונית, להיות נזהר ונשמר על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו---

הרה"ק בעל 'דברי ישראל' ממודזיץ זי"ע, הוסיף נופך בדבר והעניק מתק נערב לקריאה הנצחית המפלחת שוב ושוב בחלל מאפיות המצות, מתוך סילודין של זריזות: 'אמיירע, אמיירע!' מה משמעו של ביטוי זה? שואל הרבי ממודזיץ.

והוא מפרק לה: אין זאת, אלא מלשון 'אימורין' כפי שנקראו חלקי הקרבן העולים על המזבח. כשם שהללו כונו 'אימורין' מלשון 'מורה ואדנות' על שם שעולים לחלקו של הקב"ה, כך גם 'אמיירע' בא להורות על מסירתו לשמים, כעניין 'אמירתו

והעמל, מחויב הוא להרבות בתפילה להשי"ת שיגן עליו ויפרוש עליו כנפי השכינה, לבל ייכשל בחטא גדול של חמץ בפסח".

זהירות מחמץ - רק בכוח סייעתא דשמיא!

ואכן, צדיקי הדורות כבר חידדו, שבלי סייעתא דשמיא - לא שייך להיזהר מן החמץ. אם כי בכל צעד ושעל אין לנו קיום ללא עזר אלוהי בהשגחה פרטית, ברם שבעתים מתחדדים הדברים כלפי חובת הזהירות מכל משהו של חמץ.

הן כה פירש בספה"ק "מאור ושמש" (לפסח, ד"ה ומצה) את הנאמר בהגדה 'מצה זו שאנו אוכלים על שום מה':

"פירוש, איך אפשר לאכול מצה שתהיה משומרת בוודאי, הלא דבר גדול הוא מאוד שלא יהיה בו שום חשש כלל וכלל אפילו ממשוהו חמץ? ואך, סומכין שה' בעורנו שלא יהיה במצוות מצה שום חשש, כמו שעזר השי"ת את אבותינו בצאתם ממצרים, הגם שאז לא היה באפשרי להם כלל לשומרה מחימוץ כהלכתה, כן אנו נבטח בה' שהוא יעזור לנו לקיים מצוות מצה כהלכתה".

מה נאוו בתי ישראל בימים הללו. ניחות נתזי האקונומיקה מתפשט כצלוחיות בשמים; הדהודי מחבטי המזונים מזדמר כציוץ זמירים; ושריקת שואבי-האבק מדמים קול תרועת מנצחים. המרדף אחר אחרון הפירוונים תופס תאוצה משמעותית, לקראת הישורת האחרונה והמכרעת.

ולתזכורת, נחدد את הפשוט והמובן מאליו: עוד מצרך אחד יש להכניס לסל מוצרי הניקוי. עוד פריט אחד קריטי.

קאפיטל תהלים.

הנה לנו עובדה מרעידה ומפעימה, הנמסרת דור אחר דור מפי צדיקי עליזונים. כה סיפר כ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א (נדפס בגיליון 'בצילא דמהימנותא'):

"סיפור נורא שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר זי"ע (-בעל 'שפע חיים'), ששמע מאביו הרה"ק מרדכי זי"ע, ששמעה מזקה"ק מרן ה'דברי חיים' זי"ע, שהיה פעם צדיק אחד שהנהיג לעצמו חומרות והידורים לאין שיעור בכל פרט ופרט בחג הפסח, בכדי שיינצל אפילו ממשוהו ומחששא של חמץ.

"באחת השנים, בעת ערכו את ה'סדר', הגישו לפניו את המרק, ולגודל חרדתו מצא שם גרגיר חיטה. הוא איבד לגמרי את עשתונותיו על שנכשל בחמץ גמור, והתעלה, עד כי קשה היה לעוררו.

"לאחר הפסח, ערך אותו צדיק הרבה תעניות וסיגופים ועשה תשובה על שנכשל שלא ברצונו בחטא חמור כזה, ובגודל שברון רוחו החליט לעשות שאלת חלום, לידע על מה עשה ה' ככה שנכשל בדייקא בחטא זה שעליו הקפיד כל כך ועשה כל מיני חומרות והידורים בכדי להינצל הימנה. כן ביקש לדעת את מה שלא היה יכול להבין, איך הגיע גרגיר החיטה לתוך המרק. "וענו לו מן השמים, שהטעם שנכשל בחטא זה, כי אכן הוא עשה פעולות ותחבולות שונות על מנת לבער כל חמירא, אבל חסרה הייתה התפילה והתחינה לבורא כל עולמים שיעזרו לקיים המצוה כדת! כי ככל הנראה סמך יותר מידי על מעשה ידיו, ועל כן בא לידי מכשול, וציפור שעפה מעל ביתו כשגרגיר חיטה בפיה השמיטה את הגרגיר בדיוק מעל הארובה של התנור, ומשם נפל לתוך סיר המרק שהיה בדיוק מול פתח הארובה!

וסיים כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א: "חזינו מכאן, דעם כל מעשה ידי אדם קודם הפסח בניקיון ביתו ועם כל הטרחה

להוסיף קפיטל תהלים. נקיון הבית לפסח

לגבוה כמסירתו להדיוט'. כי על פי טבע אכן בלתי שייך להיות בטוח עד תום שנשמרו אף ממשוהו חמץ, לכן מוסרים את הדבר לידי שמים שייטול הוא את האחריות...

על זה הדרך, אף מסרו עדות מפליאה על הרה"ק מקוזמיר זי"ע. אותו צדיק, נהג באפיית המצות להחיש אותם מידית אל התנור ולא להשתהות לרגע, עד שאף נמנע מלרדד את הבצק עד דק והשליכו על התנור בעודו עבה, עד כדי שה'רעדעל' לא השפיע לנקר אותם כנהוג והוא נצרך לשם כך לעץ חד.

כאשר שאלוהו מדוע לא יעכב לרגע קט בכדי לרדד את הבצק עד דק שיהא יותר ראוי לאכילה, השיב בדברים כדברונות: דוד המלך אמר 'נִפְלָה נָא בְּיָד ה' בִּי רַבִּים רַחֲמִי, וּבְיָד אֲדָם אֶל אֶפְלָה', ואף אני אענה ואומר, כי מוטב לי שיהיו המצות נשלמות תחת יד ה', מאשר שידי אדם ירבו להתעסק בהם...

"שואלין ודורשין" = מבקשים ומתחננים...

לאור האמור, האיר כ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"שפע חיים" מצאנו זי"ע באור חדש את מאמר חז"ל "שואלין ודורשין בהלכות הפסח".

היה זה בדברי תורתו בסעודה שלישית פרשת צו שנת תשל"ה, אחר שחזר כדרכו על הסיפור המרעיד שקיבל מאביו הרה"ק מרודניק זי"ע (המובא בראש מאמרנו), בהדגישו, כי אביו זי"ע היה מספר סיפור זה בארוכה בכדי לאלף בינה לשומעי לקחו שיחדרו הדברים היטב לליבם. והוסיף הרבי מצאנו ואמר: "אמת ויציב, כי לכל דבר צריכים סיעתא דשמיא ושמירה מלעילא, ועל אחת כמה וכמה באיסור חמץ, כיוון דלא בדיל מיניה כולי שתא וכל הבית כולו מלא מחמץ, וזקוקים לזה לשמירה מאת השי"ת בעצמו, ואם לא ישמרו אותו מן השמים אז אף אם יחפש ויבדוק באלף נרות עדיין יהיו כל פינות ביתו מלאות חמץ".

בכך המתיק ה"שפע חיים" את לשון הפסוק 'ולא יראה לך חמץ': "לא אמר הכתוב 'לא תראה חמץ' ו'לא תאכל חמץ', אלא 'לא יראה' ו'לא יאכל', לשון ממילא, להורות שלא בכוחות עצמו יוכל לקיים מצוה זו, אלא בכוח ושמירה מלעילא, והריהו כדבר הנעשית מאלוה".

וכאן לפירושו הנפלא: "וזה כוונת אומרים ז"ל 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם הפסח שלוש ימים', ולא אמרו 'לומדים הלכות הפסח' אלא 'שואלין', מלשון שאלה ובקשה, 'ודורשין' מלשון דרשו את ה' בהמצאו, שכשעוסקים בהלכות פסח בונים ומבקשים מהשי"ת שלא ניכשל ח"ו במשהו חמץ ונוכל לקיים מצוות החג, כי יודע אני שמפאת מעשיי איני ראוי לקיים מצוות קדושות כאלו", עכ"ל"ק.

"...ענו לו מן השמים, שהטעם שנכשל בחטא זה, כי אכן הוא עשה פעולות ותחבולות שונות על מנת לבער כל חמירא, אבל חסרה הייתה התפילה והתחינה לבורא כל עולמים שיעזרהו לקיים המצוה כדת!..."

ואכן, כך נתקבל נוסח התפילה בקרב מקהלות חסידים ואנשי מעשה אחר שריפת החמץ - "שתרחם עלינו ותצילנו מאיסור חמץ אפילו בכל שהוא". אך לפי דבריו הנסערים של ה'שפע חיים', מתברר כי אותו 'שואלין ודורשין' - התפילה והתחינה על שמירה שממית מאיסור חמץ, כבר אמורה מאז שלוש ימים לפני החג, יחד עם הקרצוף והטאטוא...

סייעתא דשמיא - נסללה על ידי האבות

עובדה נוספת-מוסר, כבר נתפרסמה בכל תפוצות ישראל לאות ולמופת, וכולה לקח מהדהד על הסייעתא דשמיא לה זקוקים אנו בחג המצות.

הסיפור עצמו כבר זכה לשינויים קלים בגרסאות שונות, ונעתקו כאן כפי שהוא מופיע בהגדת "מדרש בחידוש" שהוודרה על ידי ברי-הסמכא החסידים הגאונים רבי ישראל קלפהולץ ורבי נתן אורטנר זצ"ל:

"כ"ק מרן מהר"א ז"ל סיפר מה שאירע אצל אביו ז"ל. איש אחד הכיר בעל אחווה שהיה לו גן, ועל ידי טיפול מיוחד גדלו בגן ירקות חדשים עוד לפני חג הפסח (במדינת פולין לא גדל לפני פסח שום ירק ופרי חדש, בגלל הקור). ולקח האיש ההוא מלפפון חדש מהגן הזה, והביא למרן לצורך כרפס.

סייעתא דשמיא להינצל משאלה של חמץ מכוח לימודו של המרא דאתרא

ואכן נמצאה עדות קרובה ביותר להרה"א המאששת שמועה זו. בספר "נוצר חסד" של הרה"ק מקאמארנא זי"ע, מביא ש"הצדיק החסיד מו"ה משה אב"ד בעדין, גיסו של רבנו אלימלך מליזענסק, אמר קודם פטירתו שבשלושים שנה שהיה רב לא אירעה שאלה בפסח ולא שאלה מענייני תערוכת איסור והיתר!"

כדברים האלו ממש, נמצא כתוב גם מדורות מאוחרים יותר, משמו של הרה"ק בעל ה'תפארת שלמה' זי"ע. בספר "אהל שלמה" מספר, ש"פעם אחת ביקש הרב הגאון הצדיק מו"ה ישראל יצחק זצ"ל שהיה אבד"ק פלאוונא זצ"ל מרבנו ה'תפארת שלמה' שיברך אותו שלא יהיו לו ח"ו שאלות חמץ בפסח. השיבו רבנו, אני אומר לך"ת סגולה לך, והוא, שילמד קודם הפסח הלכות פסח בעיון היטב ויהיה בקי בו. והטעם, דהשו"ע בא לפני הקב"ה ועומד וצווח כי אין לומדים בו, ומחמת זה מגלגלין במרום שיהיו להרב שאלות, ובעל כרחו יהיה מוכרח ללמוד שולחן ערוך כדי לידע לפסוק השאלות, אבל אם לומדים קודם לכן אזי אין השו"ע מתרעם ואין צריך לשאלות..."

וב'נטעי גבריאל' (בהקדמה להלכות פסח) מוסר, שרבו כ"ק מרן אדמו"ר מפאפא זי"ע היה מספר על אביו הרה"ק ה'יגד יעקב' מפאפא זי"ע, שהיה נוהג לדרוש בשנות רבנותו בקהילת צעהלים ביום אחרון של חג, והקדיש דברים נרגשים לשבח והודאה להשי"ת שלא אירעה בקהילה שום שאלה חמורה של חמץ בפסח משך ימי החג. וכשעזב את צעהלים אחר י"א שנות רבנות, אף ייחד דברים בדרשת הפרידה להודות על שמשך כל שנות רבנותו בעיר לא אירעו שאלות חמורות של חמץ בפסח!

ידוע חידושו הפלאי של הרה"ק רב ייב"י מאוסטראה זי"ע, שאמר כי הסייעתא דשמיא להינצל מחמץ תלויה ועומדת ב...רב העיר.

הוא היה אומר, כי השאלות בענייני חמץ אשר מזדמנים בפסח, תלויים במורה-ההוראה שבעיר. כאשר הוא לומד הלכות פסח קודם הפסח לשם שמם, וחושב ומאמין בעת לימודו כי בכוח הלימוד שלו יגזור השי"ת לבני עירו שלא יסובו להם שום שאלות מחמץ ח"ו כל ימי הפסח, אז בוודאי תצמח מכך תועלת ושמירה לבני העיר שלא יגיעו להם שום שאלות מתערוכות חמץ בפסח!

תוספת ביאור בדבר, מצאנו משמו של הרה"ק הרבי רבי אלימלך זי"ע בעצמו. ב"אוצר ישראל" מסופר שפעם אחת התארח הרה"ק הרבי רבי אלימלך אצל רב חשוב, והוא כיבד את הרה"א ליטול ידיו לסעודה, אך הרה"א לא ניאזר עד שיקדים הרב בעל הבית ויטול הוא ידיו תחילה. משנוכח כי אין לו כל ברירה, חשף הרב את סודו שהוא יושב בתענית - מתוך עבודתו התמידית לסגף גופו בצומות.

נענה הרה"א ואמר לו: "הייתכן שרבה של עיר יישב בתענית? הרי צריך הוא כוח להגות בתורה! והוסיף הרה"א וגילה לו: "דע, שמחברי הספרים על הלכות פסח יש להם תרעומת על שממעטים ללמוד בחיבוריהם, מתוך הטרדות הגדולות של בני ישראל בימים אלו שקודם פסח. על כן, פעלו שיתהוו שאלות הלכתיות בעניינים אלו, וכך ייאלצו לעיין בחיבוריהם בכדי להשיב. אך כאשר המרא דאתרא מקדים ולומד בעצמו את כל הלכות פסח, נחשכים הקטרוגים ובני העיר ניצולים משאלות מעשיות שיצריכו עיון בספרים..."

זקוקים לסייעתא דשמיא בנקיין הבית. הכנות לפסח (אילוסטרציה, למצולמים אין קשר לכתבה)

"ומרן מהר"א ז"ל סיים, דמלבד טעם זה היה גם בזה עניין רוח הקודש, כי אחר כך נודע שלצורך הגידול שפכו י"ש תחת הפירות"---

כיוצא בזה אף היה מעשה אצל כ"ק מרן האדמו"ר מסקווירא זי"ע, שרב אחד שיבח בפניו המצאה חדשה שהתפשטה בזמנו המקלה על תהליך אפיית המצות, אך הרבי מיאן לקבל דבריו, ונימק לו טעמו בנוסח זהה. הרי זקוקים אנו לסייעתא דשמיא, ובאותם דברים שאבותינו כבר פעלו סיעתא דשמיא בכוח מעשיהם ותפילותיהם - מצטרפים אנו אליהם בכוח ההליכה בדרכם ובמנהגיהם, אבל לפעול סיעתא דשמיא מובטחת על דברים חדשים - דאס זענען מיר שוין נישט בכוח!...

נסיים אפוא בתפילה באותה מטבע: 'יְיָ ה' אֱלֹהֵינוּ עֲמָנוּ, בְּאֶשֶׁר הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ!'

"האיש הזה חשב שזה יהיה בחשיבות אצל מרן ז"ל, אבל מרן לא רצה לקבל הפרי ההוא. ואמר טעם הדבר, דהנה כל המאכלים של פסח צריכים שמירה מעולה שלא ניכשל ח"ו במשהו חמץ, והנה האדם צריך לשמור עצמו בכל היכולת, אבל העיקר צריך לידע שהכול תלוי בסייעתא דשמיא, ועל כל דבר צריכים להתפלל להשי"ת שישמור אותנו שלא ניכשל ח"ו. והנה, אותם המאכלים שהיו בימי אבותינו ורבנותינו הקדושים ז"ל וכבר התפללו הם עליהם ועשו דרך ומבוא לתפילה, לכן גם לנו נקל להתפלל עליהם, אבל אותם המאכלים שלא היו בימי אבותינו ורבנותינו והם לא התפללו עליהם, ואנחנו צריכים לחפש דרך חדשה לתפילה להתפלל עליהם, וזה הוא עניין קשה. ולכן לא רצה לקבל הפרי ההוא לאכילה בפסח.

פנינים משולחן גבוה

במלאות שנה להסתלקותו של

כ"ק מרן אדמו"ר

בעל ה'עדת יעקב' מנובומינסק זצוק"ל

ראש אגודת ישראל בארה"ב ומראשי מועצת הגה"ת

אנו מביאים בזה רשימות זכרונות ועובדות מהשנים הראשונות של ישיבת נובומינסק בארה"ב מתוך פנקסו של תלמידו חביבו הרה"ג רבי זאב שונברון שליט"א מחשובי מרביצי התורה בעיר לייקווד

במלאות
שנה
להסתלקותו

מחמת כן התקשינו במלאכת הקודש, לתאר עלי גליון את דמותו הגדולה והקדושה של כ"ק הרבי זצוק"ל, תחת זאת בחרנו להביא מבחר פנינים מתוך רשימות עובדות וזכרונות הוד מחייו המפוארים של הרבי זצוק"ל, כפי שכתבם בזמנו תלמידו חביבו הגר"ז שונברון שליט"א מארה"ב, אשר זכה לקירבה מיוחדת רבות בשנים אצל הרבי זצוק"ל.

בהיכל בית ה'

"עוד מימות בחרותי חקוק בזכרונותי היטב היטב המראה הגדול והנורא של הרבי זצ"ל כשהוא יושב בהיכל בית ה' ובתוך עמו הוא יושב, על כסא פשוט באמצע ביהמ"ד, וכל כולו רכון על תלמודו כשגופו מתנועע הלך וחזור, וקול נעימות התורה בוקעת ועלה עד חלונות ריקיע, ולפעמים עם עטו בידו, כשכותב ומוחק, ושוב כותב ומוחק, וכל כמה דקות זוקף על רגליו, ומטייל הלך וחזור ומתעמק בעמלה של תורה, עד אפיסת הכחות ממשי."

"וכמעשהו בתורה כן מעשהו בעמוד העבודה, ובכך מה נהדר היה מראה כהן גדול בעבודתו בקדש כשהוא מתבדק כל כולו בתפילות בכל כחו ומרצו, בכל חלקי התפילה ללא יוצא מן הכלל, תהיה ההתלהבות של פסוקי דזמרה, הודו בערב שבת, נשמת, או דקדוק המלים בק"ש או כוונה יתירה בשמונה עשרה (ובפרט בחזרת הש"ץ), או אפילו זהירות בקריאת התורה לשמוע כל מילה ומילה ובדקדוקי לשה"ק, הכל בתכלית השלימות. ובאמת כל מה שעורר אצלנו ודרש מאיתנו תמיד ללא הרף, הרי כל זה היינו רואים אצלו בחוש בעבודתו הפרטית, יהיה "ליגען אין לערנען", "דערהויענעקייט בתפילה", או דערהויענעקייט בזמני מעגל השנה, ימים של שמחה, ימי תשובה ורחמים, תעניות, ימים של אבילות וכ"ש ביומא דשבתא ובימים טובים, הכל נעשו בתכלית השלימות בכל כחו ומרצו עד שהיינו רואים בחוש, הקדושה של שבת, החירות של פסח, השמחה של פורים, האבלות על חורבן המקדש וכו'. "א לעבעדיק שטיק פון תורה ועבודה" אכן זוהי דמותו הק' החרות על לבנו לנצח נצחים."

התורה שירת חיי

"וק"ו אנחנו - החבורה הראשונה בישיבה - שהכניס אותנו לפנינו ממחיצתו, וזכינו לראותו מקרוב וקירב אותנו בעבודות של אהבה שאינה תלויה בדבר, א"כ הלא ראינו כל זה מתוך זכויות מגדלת. אם היה זה בשעת מסירת השיעורים היומיים, איך כל שורה

היה שלא התהדר בייחוס שלו. מעולם לא דיבר על 'זקני הרבי מקוצק' אלא אמר בענווה גדולה 'יש לי גיד קוצקא'.

"נגזרת של אותו 'גיד קוצקא' הם דברי זקה"ק מקוצק זי"ע שאמר שלא צריך יותר מעשרה איש בהלוויה. רגיל היה הרבי לומר כי אם בן אדם מקבל כבוד כאן בעולם הזה בחייו כמו בעת הסתלקותו - מנכים לו משכרו הנצחי. זה היה המוטו שלו כל חייו. ככל שמקבלים יותר כבוד בעולם הזה - כך מקבלים פחות בעולם הבא. השפלות והענווה שתובעת החסידות נילשו בדמו, וכך קנה מגיל צעיר את השפלות של החסידות. הוא היה התגלמות מאמר חז"ל "איהו בן העולם הבא, שייף עייל שייף נפיק גרים באורייתא תדיא ולא מחזיק טיבונא לנפשיה". "ההלוויה שלו לפני כשנה בערב פסח שנת תש"פ בתקופת מגפת הקורונה בארה"ב, הייתה בדיוק כפי שהוא רצה. מחמת המגיפה הייתה לו לווייה קטנה וראו שנתקיים בו בחוש הנאמר: 'רצון יראיו יעשה'. מוסיף לנו תלמידו ומספר: "אכן, פטירתו הייתה מתוך הנקודה הפנימית שלו: מיצר בצרתן של ישראל. מגיל צעיר קיים הרבי מה שנאמר על משה רבינו "נתן עיניו ולבו להיות מיצר בצרתן של ישראל" ואצלו זה היה גם לאורך גיטא, להיות שמח בשמחתם של ישראל."

"הוא נפטר מתוך צער בצרתן של ישראל ונקבר בתוך ימי המגפה בצרתן של ישראל. תמיד היו דברי הרמב"ם שגורים על פיו: מי שאינו משתתף בצערן של ישראל אין לו חלק לעולם הבא. אפילו שהוא שלם בעבודת הבורא ובשמירת תורה ומצוות, אבל אם לא אכפת לו מצערם של יהודים אין לו חלק לעוה"ב."

גאונות מופלגת ובקיאות פלאית, צדקות וענווה מדהימה, חכמה ויראת ה' טהורה, דעת תורה בהירה ומאירה, הנהגה בגאון ובעוז בשילוב מידת הרחמים, כל אלה חוברו לה יחדיו והתמזגו לה באישיותו ודמותו הרב גוונית של האי רועה נאמן לישראל, על ישראל הדרתו ותפארתו, מקברניטיה המובהקים של היהדות החרדית בגולה, איש האשכולות, כ"ק מרן אדמו"ר הגה"צ רבי יעקב פרלוב זצוק"ל בעל ה'עדת יעקב' מנובומינסק שבימים אלו ימלאו שנה תמימה להסתלקותו לשמי רום.

תלמידיו ומעריציו הרבים בכל אתר ואתר, ממאנים להינחם אחר הסתלקותו הכואבת של כ"ק אדמו"ר זצוק"ל, החלל הגדול שנפער עם הסתלקותו, טרם שב לאיתנו.

בשיחות שקיימנו בימים אלו עם חסידיו, תלמידיו ומעריציו הרבים של הרבי זצוק"ל, אנו שומעים שוב ושוב אודות הקשר הפנימי והאישי שהיה לכל תלמיד ותלמיד עם הרבי זצ"ל, אליו היו קשורים בכל נימי נפשם, והוא הגבר אשר גידלם, טיפחם ועודדם כל חייהם, למען יעמדו על רגליהם ויגדלו לאילנא ברבא בכרם בית ה'.

"כ"ק האדמו"ר זצוק"ל היה סמל הצניעות והענווה. הרבי זצ"ל בוודאי לא היה רוצה שיאמרו אחר מיטתו תשבחות שאינן מן המידה כפי שהוא עצמו גם לא סבל כאשר מספידים שונים היו מקלסים בתשבחות מוגזמות או לא נכונות בדברי ההספד" אומר לנו אחד מתלמידיו המובהקים של הרבי שזכה להכירו ולחסות בצלו הבהיר עשרות בשנים.

תלמיד נוסף עמו שוחחנו בשבוע, אומר לנו בכאב וביגון הניכר היטב על פניו: "הרבי זצ"ל, הרי היה מעוטר בתפארת ייחוס שאין כמעט דומה לה. הוא היה מיוחס אל כארבעים מגדולי האדמו"רים רועי עדות החסידות מן הדורות הראשונים. הצדיקים המפורסמים: רבי יעקב שמשון משפיטובקא, רבי אהרן 'הגדול' ותלמידו ר"ש מקרלין, מהר"ם מלכוביץ' רבי מרדכי מנשחיו. רבי לוי יצחק מברדיטשוב, הרה"ק מאפטא, רבי פנחס מקוריץ והמגיד מזלוטשוב, רבי גדליה מליניץ בעל "תשואות חן", שושלת קוידניוב. הוא היה נכד כמעט של כל הצדיקים, ובראש ובראשונה, היה מיוחס לקודש הקודשים מרנא הבעש"ט זי"ע. אך מעולם לא אמר 'מיינ זיידע' (זקני) כשדיבר על צדיק שהיה סבא שלו."

"והרי למשל הוא היה דור שביעי של הרה"ק רמ"מ מקוצק זי"ע כמו"כ היה, צעיר ואחרון נכדיו של רבי יצחק זליג מורגנשטרן מסוקולוב שהיה נינו של הקוצקאי, וקוצק היא אש להבת שלהבת של אמת, והוא היה התגלמות של איש האמת, "ופרח לו איש האמת". בעורקיו זרמה האמת של קוצק וחלק מזה

המופת בדמותו של הרבי זצ"ל

בשנים קדמוניות היתה הרבנית ע"ה מבשלת את הארוחות בישיבה, והיתה מחלקת בעצמה מרק לכל התלמידים, ולפעמים כשהרגישה שבחור צריך חיזוק היתה מעודרת אותו עם מילה טובה וכדו', ודעת לנבון נקל שהרבה מהשיחות היתה על גדלותו של הרבי ועל ארחותיו וסדר יומו, והיות כי רוב התלמידים הגיעו ממוסדות חינוך חסידי היו כמה בחורים שכסדר שאלו מפי הרבנית אם יש לה איזה מופת לספר על אודות הרבי, וכמובן הרבנית צחקה מזה.

פעם אחת בחור אחד הפציר בה מאד לספר משהו "אפילו א קליינע מופת", וחשבה קצת וענתה, בסדר, אספר לכם – לא מופת קטן, רק "מופת גדול", וכמובן נפל שקט גמור בחדר האוכל וכולם היטו אזנם לשמוע דבריה. והתחילה לספר שלאחר חתונתם כשהתחיל ללמוד בכולל, הגיע הביתה אחרי תפילת שחרית והרבנית הכינה ארוחת בוקר וישבו לאכול ושוחחו כמה דקות, ואח"כ אמר לה שהוא צריך לילך לסדר ראשון, ויגיע הביתה אחרי סדר ראשון, וכמובן היא הכינה ארוחת צהרים, והנה כמה דקות אחרי הארוחה ביקש רשות ללכת לסדר שני, ולאחר סדר שני הכינה ארוחת

ערב, וחשבה לעצמה כי אחרי ארוחת הערב בוודאי ישאר בבית ללמוד למשך הלילה, ואכן נשאר איתה קצת יותר, אך לאחר זמן מה ביקש ממנה רשות לילך ללמוד גם בערב, והיא שאלה אותו, הלא אין סדר רשמי בישיבה בלילה, והוא ענה לו, שעכשיו שהוא לומד בכולל הרי עצם ה'עבודה' שלו הוא עסק התורה, וא"כ הוא נאכט סדר" שלי היא לקבוע עתים בלילה ג"כ, וא"כ ה'נאכט סדר' שלי הוא הקביעות עתים שלי, ועכשיו הוא לומד מצד הקביעות עתים, לא מצד הכולל, וכשגמרה הרבנית הסיפור, פנתה אליו בהתלהבות יתירה כדרכה, ואמרה, אצלי, זהו המופת הכי גדול של הרבי. ופשוט שהיא רצתה להנחיל בנו דמות אהבת התורה של הרבי ונשרצה ללכת בדרכיו. [וכידוע שהרבי בחדשי הקיץ לפני שפתח ישיבת נובומינסק היה מגיע משיקאגו להרי ניו-יורק והיה נהוג אז שהיו לוקחים משרות לחדשיים האלו להשלמת הפרנסה, אמנם הרבי לא לקח שום משרה אף שהיה אז דחוק מאוד מאוד בפרנסה, וישב שם כחודשיים ימים, ימים כלילות בלי הפסק מבוקר עד ערב, וכותב את ספריו הגדולים עדת יעקב, וזה היה בעידודה של הרבנית ע"ה]

מדות טובות, ניקיון, סדר, וכו'. ולפלא שהיה יכול להשפיל את עצמו לדגתו הנמוכה, לכמה שעות, בבחינת וירד מן ההר אל העם, ואילו בשאר שעות היום היה מכהה לגלגל חמה בגדלותו.

מגיד שיעור רגיל

כמובן, אין מוקדם ומאוחר – רק העליתי כפי מה שצצו בזכרוני. [א] מגיד שיעור רגיל. הרבי היה כותב ב'גיר' על הבלעקבארד (לוח), ומוחק בעצמו, ולפעמים היה מחלק כתביו על המסכתא (והיה הולך בעצמו למשרד לעשות צילומים) כדי להכין השיעור, גם היה נותן בחינות בכתב וכן היה נותן ציונים על הבחינות.

[ב] וגילו ברעדה. למרות שהיה מצב של "היימיש" בשיעור יומי, (דלא כמו בשיעור כללי או בשמועס שאז לא היה במצב הזה) מ"מ היה גם מצב של 'וגילו ברעדה', והיה מקפיד מאד על כמה דברים, ולא וויתר עליהם. היה נוהג במאחרים לבא אל השיעור, ולפעמים אמר לבחור שאין זה דרך ארץ להיכנס באמצע השיעור ויש לו לצאת ולחכות עד גמר השיעור. כמו"כ היה מקפיד שישבו בדרך ארץ וכשראה שאחד מפהק היה עושה תנועה בידיו, כמו כן לא היה נוחל ל' כשהיו יושבים קצת במסובין כדרכם של בחורי ישיבה, וכן נוהג בבחורים כשהמתווחו ידיהם באמצע השיעור. אני זוכר פ"א כאשר נכנסתי אל השיעור במאוחר והרבי היה עוסק בהסוגיא בגיטין דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, וכשהרגיש בכניסתי הגיב הרבי: אה... הנה נכנס צדיק'ל, הרי מדברים בענין צדיקים, אולם בתוך כדי דיבור חזר בו ואמר כשבת שחוק על פניו, ניון, מיר רעדען וועגען "בהמתן" של צדיקים, אבל כמובן היה טמון בזה תוכחת מגולה ואהבה מסותרת.

כן היה מקפיד שלא יאכלו כלל, ובאמת אפילו במסיבות של מצוה בישיבה, היה מקפיד שבשעה שאדם דורש אין לאכול, ואמר שאין זה דרך ארץ, ולפעמים היה מרמז באצבעותיו לבחורים להפסיק מלאכול באמצע הדרשה.

סדר הלכה

[ג] פנינים מסדר ההלכה. כאשר היה לומד איתנו בסדר הלכה בבוקר (לפעמים שו"ע הרב ולפעמים משנה ברורה) היה מרחיב הדיבורים מענין לענין, והיה מראה מקום לפלוגתות שונות בדברי האחרונים, וגם הוסיף לומדישע קנייטשן כדי להרחיב לימוד ההלכה, ולהלהיב לב התלמידים לשום מעיינים גם בעניני הלכה. כן היה מתענג להראות לנו כל פעם בעת לימוד ההלכה, על הפלא הגדול שהכרעת הגר"א ובעל התניא הגר"ז בעניני הלכה היו שווים בכל כך הרבה מקומות.

[ד] הרבה פעמים היה מתבל בדברי ההלכה עם מעשה רב או

ווארט חסידי. ודכרנא כשלמדנו הלכות קידוש, הזכיר דעתו של הרבי החוזה מלובלין להקל בקידושא רבה על יי"ש בפחות מרביעיית. (כמובא מהרש"ם ח"א סימן קע"ה) ואמר שהרבי מלובלין סמך על דברי הט"ז (סימן ר"י סק"א) לענין ברכה אחרונה על יי"ש, דלא בעינן שיעור רביעיית, דביי"ש שיעור השביעה לרוב בני אדם הוא פחות מרביעיית, ואמר הרבי מלובלין דה"ה לענין שיעור כוס קידוש, וסיים הרבי, הגם שעל פי לומדות לכאורה יש לפלפל בזה טובא ושפיר יש לחלק ביניהם, אך מי יכול לחלוק על הרבי מלובלין, ופנה אלי בבית שחוק על פניו, נכון ? וכולם צחקו.

[ה] כמו"כ הזכיר המעשה הידוע שהקדושת לוי פגש פעם את בעל התניא, ודיבר איתו על מה שהכריע להלכה שאין להפסיק ליל שבת באמירת ושמרו, באומרו שבשעה שכלל ישראל אומרים ושמרו בערבית הרי "טוהט זיך א אפ א מארקט אין הימעל" [יש יריד גדול בשמיים] וענהו הגרש"ז מיי יימר שצריכים ללכת לכל "מארקט", ואחד מן החבורה שהיה משתייך לחב"ד העיר לרבי שישנה גירסא אחרת להסיפור, והוא שהגרש"ז ענה שגם כשמקיימים ההלכה לא להפסיק בין גאולה לתפילה גם כן "טוהט זיך א מארקט" וחיך אדמו"ר זצ"ל, וכנראה שגם הוא ידע מהגירסה ההיא.

מגדלתו ומרוממתו

[ו] מגדלתו ורוממתו על כל המעשים. בערבי שבתות של ימות הקיץ היה הרבי לומד איתנו פרק אבות (בכיתה י"ב) ודבר אחד חקוק בזכרוני עד היום הזה. והוא פירוש דברי הברייתא בפ"ו דאבות דא' המעלות של הלומד תורה לשמה הוא "מגדלתו ורוממתו על כל המעשים".

וביאר הרבי דהמעלה של מגדלתו ורוממתו איננה רק סגולה רוחנית שלימדה התורה מרום את הלומד לדרגה נעלה, אלא הביאור הוא כפשוטו, שכאשר האדם כל כולו שקוע בעמל התורה הרי אין לו שום תשוקה אחרת כלל, וממילא אין הוא מעוניין כלל בדברים שבסביבתו, והעיון גופא מרממתו מעל כל הדברים של חיי שעה.

וסיפר עובדא מפליאה מימי בחרותו, שפ"א באו כל חבריו מיישיבה לבית הוריו כדי לעזור לו להקים את הסוכה, וכמדומני שמו"ר הזכיר בין החברים שהגיעו לבית הוריו, את ידידיו הגר"ד קאהן והגר"א שכטר (ואולי גם רבי שלמה פרייפלד ועוד). ולאחר שהקימו הסוכה הוציא הרבי כמה חפצים של קדושה וכדו' מזקיניו הק' ז"ע להראות לחביריו, וכמובן כולם התפעלו מאד מהאוסף המגוון, והנה כאשר אספו כל החפצים להחזירם אל מקומם, נוכחו לדעת כי נעדר אחד מן החפצים – כמדומני שאמר שזה היה "עט" של אחד מגדולי האדמו"רים, וכולם חיפשו ויגעו למצוא החפץ אך ללא הועיל. ולבסוף נתייאשו מלמצוא החפץ, וכמובן הוכרח הרבי ליכנס אל אביו להודיעו על האבידה הגדולה, וכל הידידים שעמדו לידו נחרדו כי ידעו שבשורה כזו לא תתקבל בעין יפה, וכשנכנס הרבי לחדר אביו היה אביו באמצע סדר לימוד והיה שקוע כולו בתלמודו, ואמר הרבי, "טאטע, איך האב פארלוירען די פענע" [אבא נאבד לי העט] ואביו הרים ראשו מתלמודו כאילו ירד מעולם אחר, ועשה תנועה בידו – כאילו זה דבר של מה בכך, וידידי הרבי עמדו נדהמים בראותם כי לא התרגז כלל, וסיים הרבי כי אין ספק שלולא לא היה באמצע תלמודו היה מגיב באופן שונה, אך זהו הסגולה הפשוטה של לומד תורה לשמה - בעיון הראוי....

[ז] יארהייטן.... לפני השיעור, קרה כמה פעמים שאחד מן החבורה היה מזכיר לרבי שהיום הוא איזה יארצייט של אחד מן הגדולים, ולפעמים כד הוי נייחא דעתי' היה הרבי מאריך קצת בדבריו של בעל ההילולא, וכמובן העשיר אותנו גם בפרטים על אישיותו ופעלו של בעל ההילולא, וכן על תקופתו על רבותיו או תלמידיו וכו' באוצר ידיעותיו המופלגות עד למאד על כל גדול וגדול.

בהירות התורה

[ח] קלארקיית בתורה. מרגלא בפומי' האימרה 'ומידה קטנה של

של גמרא היתה שירת חייו, וכל סוגיא וסוגיא היתה עולם בפני עצמו (ובפרט המסכת שלמדנו – כתובות, שהיו בה כ"כ סוגיות מגוונות), ואיך שכל זה היה ממש עצם התהוותו, לב מי לא זוכר איך שלפעמים היה נכנס לשיעור עייף וחלש עם כל טרדותיו המרובים אשר עלו ונשתרגו עליו, אך מיד כשפתח הגמרא אורו עיניו וראינו איך שהתורה מנחה אותו, וכן זכינו לראות עבודתו בקודש מקרוב, גם זכינו לראות גודל אהבתו לכל אשר בשם ישראל יכונה, ובפרט גדולי ישראל, מנהגי ישראל, ארץ ישראל, וכל איש ישראל מגדול ועד קטן.

יתומים היינו

"ואעיד נאמנה, שאין לי יום שאין דמות דיוקנו (וכמו כן כלליות התנהגותו) עולה לפני, וההרגשה של "יתומים היינו ואין אב" הולך ומתגבר מיום ליום, ובפרט לעת כזאת אשר אין לך יום שאין קללתו מרובה מחבירתו. הלא כל פעם שאירע איזה מאורע – יהיה מאורע משמחת, או ח"ו שמועה רעה היינו מחכים בכליון עינים לתגובתו הבהירה של הרבי, וכל פעם הטיב להגדיר השקפת התורה איך להתמודד במצב ההוא, ותמיד מצא את המילה הנכונה, המאמר חז"ל או דברי הנביא המתאימים למצב. אכן עדיין מהדהדים באזנינו ובקירות לבבינו דרשתו האחרונה אל תלמידי הישיבה לפני חג הפסח כאשר אזר כגבור חלציני בשארית כחותיו להדריך אותנו ולנהלנו במים עזים נתיבה, וכן מכתבו האחרון לכלל ישראל לרגל התקופה הקשה אודות המגיפה הקשה שהתפשטה ל"ע, המלא אהבה ואחוה לאחב"י - הן בעצם לשונו הנהדר והן בתוכן הכללי - שיצאו מתוך לבו הטהור המלא וגדוש אהבת ישראל - ואכן הם הם המחזקים אותנו עד היום הזה בעת צרה כזאת.

כאב רחום

"במקום גדלותו כמעט שאני מבויש כשאני מזכיר לעצמי כל השיחות שלו בכיתה י"ב איך שהוא נהג איתנו ממש כאב המטפל עם בניו הקטנים, עם כל הקטנוניות של בחורים בגיל מתיבתא, אך הוא טיפל בנו - בפשטות נוראה - כמו שר"מ במתיבתא מטפל בתלמידיו. אך ראה זה פלא, שכאשר גמר הסדר לימוד איתנו אחרי סדר א – היה חוזר לתלמודו כאילו לא היה, ולפעמים כשנכנסנו לפני ולפנים לחדרו הרי היינו מוצאים אותו רכון על סוגיא חמורה בשאר מסכתות שבש"ס בעומק העיון, וכמו"כ היינו שומעים באוזנינו איך שהוא מנהל שיחות עם מלאכי עליון גדולי עולם, אבל כשחזר לכיתה נתהפך להיות ר"מ של כיתה י"ב והתנהג איתנו כאב רחום וירד לדרגתנו להדריך אותנו על דברים קטנים,

התעוררות בליל הסדר

שמעתי מפי הרה"ג ר' נב.ה. זלל"ה ששמע מהחדב"נ הג"ר אלישע שליט"א בעת שהיה גר בלייקווד אחר חתונתו, דבשנה ראשונה כשחזר ללייקווד אחרי חג הפסח כולם רצו לדעת איך התנהג הרבי בסדר פסח שלו, כי כנראה גם אז כולם חיקו אחרי דרכיו והנהגותיו, וציטט ר' אלישע דבר תורה אחד ששמע מפי הרבי בעת הסדר כאשר גמר הסימן של 'מגיד', ואמר בהתעוררות מרובה (ולאחרונה ראיתי שנדפס כע"ז בעד"י לפסח עמוד רל"ד) על מה שאומרים בברכת גאל ישראל הנוסח של "אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון" והביטוי של הגעת דמים על קיר המזבח מחודש קצת, כי לא מצינו לשון כזה לענין קרבנות, ותרץ הרבי דדוקא בכאן השתמשו חז"ל במטבע לשון זה, כי לאחר ההתעוררות של ליל הסדר וסיפור יצ"מ והלל וההודאה על שהוציאנו מאפילה לאור גדול ואנו במצב מרומם כל כך, למה לנו להכניס עצמנו להמחלוקת ולהכריע במחלוקת התנאים אי הדמים נשפכין על המזבח או נזרקין עליה, לכך תיקנו בליל הסדר לומר רק אשר 'יגיע', והיינו ההדגש על ה'סוף מעשה', כלומר דסוף סוף הגיע הדם על קיר מזבח - אי בשפיכה אי בזריקה.

עם מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

שיחות חולין

[יב] לפעמים ב'תוך השיעור הלכה' היה משוחח בענינים שונים ביהדות. פעם אחת נתגלגל הדבר אודות מילה ידועה שמשמשים בה בעולם התורני וכנראה שמקורו ברוסית והוא המילה "סקארבאבע", ושאל כל אחד מאתנו אם שמענו פעם מילה כזו, וכמובן אף אחד לא שמע מילה כזאת. וביאר הרבי שמשמעות המילה היא 'שזה דבר פשוט ואין צריך לפנים', וזה כמו אלף בית. ואח"כ סיפר עובדא מעניינת. פ"א הגיד הגרא"ז מלצר זצ"ל שיעור בזקנותו באחת הישיבות, ולאחר השיעור הבחין שהשומעים לא היו מפלפלים בהשיעור וכנראה לא התפעלו כ"כ מדבריו, ושאל את אחד מהם על זה, וענה שאלו שהחידושים שהשמיע בהשיעור הם כבר "סקארבאווע רייד", והגיב רבי איסר זלמן "אין הכי נמי, היום זה כבר סקארבאווע רייד, אבל אני גרמתי לזה שהם עתה "סקארבאווע רייד".

[יג] **כבוד ביהמ"ד.** היה מקפיד מאד על נקיון ביהמ"ד ועל כבודו. והיה מאד רגיש לדברים אלו, וכל פעם שהיה רואה גלילות של נייר וכדו' על השולחנות שבביהמ"ד היה נוזף בנו.

לימוד חכמת הדקדוק

[יד] כפי חוקי המדינה צריכים ללמוד שפה שניה לבגרות - והיה נהוג בהישיבות בארה"ב ללמוד שפת עברית ובזה יצאו חובת לימוד שפה שניה עבור הבגרות, אכן הרבי לא הוי נוחא דעתיה בהא, ואמר שאם צריכים לעשות את זה - יש לעשות זה באופן לכתחילה, ולא סתם "יוצא צו זיין" - וכדי להורות חשיבות הדבר הנהיג הסדר של לימוד השפה ביום ראשון אחה"צ (שלא

עם כ"ק מרן אדמו"ר ה"נתיבות שלום" מסלונים זצוק"ל

בהירות שוה למידה גדושה של סברא'. העיקר הוא ה'קלארקייט', וזה הא"ב של הסברא כמדומני שאמר זה בשם הגרי"י רודרמן, זצ"ל והיה מדגיש את זה בשיעור הרבה פעמים שהעיקר בסוגיא הוא להבהיר את הענינים, ורק אח"כ מגיע כח הסברא, ואכן זהו היה המהלך שלו בה'בלאט שיעור' לאורך כל השנה, והוא תבע זה מאתנו, כשדיברנו איתו בלימוד. [והרבה מאוד היה עמל על זה לפני שיעוריו הרבים שהיה נותן, שיהיו הדברים מחוורים אצלו כשמלה]

[י] **שייף עייל שייף נפיק.** לפני 26 שנה בערך סיפר לי ידידי שהוא נתפעל מאד מהתנהגותו של הרבי. היה זה בחתונת של בתו של נגיד אחד, והחתונה היתה בשיקגו, והמטוס מניו יורק לשיקגו היה מלא וגדוש עם אורחים שבאו להשתתף בחתונה הזו. וכמובן גם הרבי והרבנית נסעו להחתונה, שהרי הנגיד הנ"ל היה מקורב מאד להרבי והוא היה תלמידו בעבר, וסיפר לי ידידי הנ"ל שהמטוס לשיקגו היה מלא וגדוש עם הרבה בחורי ישיבה, וכן הרבה ראשי ישיבות שבאו במיוחד לחתונה וכן כמה ראשי ישיבות חשובים מא"י ג"כ נכחו בהנסיעה ההיא, ולאורך כל הנסיעה היה 'טומל' גדול במטוס כי כל הבחורים היו דוחפים א"ע לדבר עם ראשי הישיבות ההם מא"י וכדו', כדרכם של בני הישיבות, ואמר לי ידידי הנ"ל שבאחד המושבים בתחתית המטוס זיהה את הרבי ואשתו הרבנית, כאשר הוא יושב ולומד (עם הטלית קטן) עם גמרא קטן בהשקט, והרבנית יושבת לידו וקוראת עיתון, וכמה פעמים קיפלה העיתון והראתה לרבי כמה שורות של הכתבה, ומיד חזר לתלמודו, והכל ללא כחל ושרק, רק בטבעיות ללא שום שטיק וכדו'. וידידי התפעל מאד מזה כי במטוס היו הרבה אנשים מוכובדים ובני תורה וכו' אבל הרבי והרבנית לא שתו ליבם לכל זה, והתנהגו כמו שמתנהגים תמיד ודו"ק.

[יא] **תצוגה מקדימה.** הרבה פעמים (בכיתה י"ב) זכינו לשמוע ה'פריוויא' של הנאומים הגדולים שלו כגון לפני הועידה של אגו"י, או תורה ומסורה, או אפילו של הסיום הש"ס העולמי.

עם מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל

בריקוד במצוה טאגן

העיקר להרים ה'פעקל' (חבילה) מעל יהודי השרוי בצער,

פעם דיבר אדמו"ר בענין אלו שעוורים לטפל לאנשים בענינים שבנפש ואז התחיל להפליג בגודל התועלת באומנות כזו שזוכים לחזק נפשית אומללים, (לא לה שמתאימים לכך ועושים זאת בדרך התורה) והזכיר שהרבנית ע"ה היתה עוסקת בזה, וזכתה להחיות נפשות רבות, [ובהרבה פעמים שלא ע"מ לקבל פרס] והפליג במעלות של עבודה זו, ושהוא ממש עבודת הק'. אח"כ שרר שקט בהחדר, והרבי חיך ואמר בזה"ל (כמעט) אגלה לך סוד. מהי החשיבות הגדולה של אדמו"ר? מופתים? טישים?... העיקר אצל האדמו"ר הוא להרים ה'פעקל' (חבילה) מעל יהודי השרוי בצער, ולהאזין אל צרותיו ולהעלותו מתהום היאוש. (אח"כ הוסיף כלאחר יד: אולי המופתים מתהווים רק משום זה גופא, שהאדמו"ר אשר מרגיש בצרת הזולת, זה גופא נותן לו הסייעתא דשמיא)

תוכנית של לימוד היסטוריה של עם ישראל וכן על אודות השואה – וכמדומני הרב הרשל גולדוורם (ת"ח מופלג מראשי העורכים בארטסקרול) וכן הרב יוסף אליאש (מנהל ישיבת רש"ר הירש), וכן הר"ר יוסף פרידנזון ניצול השואה עורך המכ"ע האגודאי "דאס אידישע ווארט" הגידו שיעורים בנושא – וכמדומני שהרבי אפילו השתתף בהשיעור הראשון.

ואמר אז לבחורים בדרך צחות – שבחור ישיבה כיום חייב לדעת שהר"ף והר"ז לא היו באותה תקופה. [והיו תקופות שהיו מביאים מומחים ללמד בבין הזמנים לבחורים איך לנאום ולהרצות, ולדבר, והיו עושים קורס בזה]

עמידה בקריה"ת וחזרת הש"צ

[יט] עמידה בקריה"ת ובחזרת הש"ץ. כמו"כ הנני זוכר שהנהיג בבתי המדרש של הישיבה שכא"א יעמוד בקריאת התורה ובחזרת הש"ץ כי 'זה צורה של ישיבה', ואמר שאע"פ שהוא בעצמו נוהג בבית מדרשו לשבת בחזרת הש"ץ, אבל בישיבה יקפיד לעמוד למרות שלפעמים הדבר קשה עליו. ועד כדי כך, זכורני שבא' מהתעניות ציבור במנחה בחור אחד ישב בחזרת הש"ץ, והרבי רמז לו בידיים שיש לו לעמוד כתקנת הישיבה, ויהי לפלא בעיני כולנו.

שיעורים

[כ] שיעור בנפש החיים ותניא. ועיני כולנו היה נשואות אל הרבי זצ"ל כי מרוב גדלותו ורוחב בינתו הרי כל צד וצד הסתכלו בו כי הוא "משלנו", (ובאמת דבר זה מורה על גודל אהבתו והערכתו אליי - ותמיד השתדלנו להתבונן בהנהגתו ולקבוע כי דעתו נוטה להצד שלנו - ובאמת הרי כשמסתכלים אחורה, הרי פשוט וברור שהוא היה למעלה למעלה מכל הני זוטות, אבל בחורים ישארו בחורים - ואתן דוגמא, הוא מסר שיעור בנפש החיים - וכל הבחורים שהלכו להוועד הזה חשבו שהוא היה ממש תלמיד הגר"ח מואלואזין, ובשעה שהיה לומד מתוך הספר הרי היינו יכולים לראות גודל הערכתו לכל מה שכתוב שם, ובדיוק אותו הרגשה היה כשהיה לומד מתוך ספר התניא, ואותם שהלכו לשיעור התניא שלו גם הם חשבו אותו דבר ממש, וכהנה וכהנה).

תפילה בנוסח קרלין

[כא] מען דארף שרייען שטיל! היתה תקופה בישיבה שחבורה התחילה להתפלל בנוסח חסידי קרלין עם צעקות וכדו' ואף התחילו להתנהג בכמה מנהגים כמו ק"ק א.י. שהחזן היה מסיים כל פיסקה בפרשיות הקרבנות בפנ"ע וכן כל משנה באיזהו מקומן וכדו', וזה גרם לחיכוכים בין התלמידים, ואף הבעלי בתים של הבהמ"ד היו קצת עצבנים (באותה תקופה התפללנו בשעה 8:00

בא למסקנא שהלימוד בספרי שאר הנביאים אינו כ"כ מעשי לבחורים צעירים).

ואגב אזכיר, שידיד סיפר לי שפ"א אמר לרבי שברצונו לשפר רגילותו לכתוב בשפת לשה"ק או במליצי הלשון, ויעצו הרבי ללמוד ספרי משלי עם פירוש המלים, ולא דוקא בעיון הראוי ברש"י ומפרשי המקרא (אינני זוכר אם הזכיר גם ספר איוב או שזה היתה ההוספה שלי). [הרבי גם היה מוסר שיעורים בשיר השירים ובספר תהילים ועוד לתלמידים ולבעלי בתים, וכן למד דברים אלו בחברותא]

והרבי היה אומר שאף שבישיבות הק' [מטעמים ידועים ומובנים] לא לומדים תנ"ך כ"כ וכו', אבל ראוי עכ"פ לכל בן תורה שלכל הפחות את ההפטרות שקורים מהנביא ידע ביאורם וילמד אותם עם המפרשים, וזה יהיה טעם אחר לגמרי כשישמע הפטרה שמבין את המילים ותוכנם.

תקיעת כף

[כז] תקיעת כף עם הגר"י הוטנר. כאשר נתיסדה הישיבה היה גם כולל אברכים בבית מדרשו של הרבי שהוא היה תומך בו, לנו כמעט לא היינו שייכות ישירה עם האברכים הנ"ל אבל זכורני שהיה שם בכולל אדם אחד שהיה מבוגר יותר משאר חברי הכולל, והרבי היה מחבב עד מאד, ולפעמים אף למד עם כמה מהבחורים שלא היה להם חברותא, וגם היה מפלפל עם הרבי בלימוד ושמו ר' נחמיה ר. רוב האברכים בכולל היו חסידיים, והוא היה לבוש כמו ליטאי ויותר מבוגר משאר האברכים, עכ"פ הרבי הכיר אותו ר' נחמיה מימות נעוריו בישיבת ר' חיים ברלין, וסיפר לנו שכשר' נחמיה היה אברך בכולל הוצרך ללכת לשדה העבודה, והגר"י הוטנר עודד אותו להישאר בבית מדרש, אך כנראה לא היה אפשרי, ועשה הגר"י הוטנר תקיעת כף עמו שכהוא יצא לפנסיה יחזור לתלמודו באותה מידה שלמד בימי נעוריו, ובאמת כך היה כי כשחזר לתלמודו היה יושב ולומד ומפלפל כמו בחור צעיר, והיה לפלא בעינינו, בפרט אצלנו ילידי ברוקלין שרובם ככולם היו בני בעלי בתים שמעולם לא טעמו טעם של עמילות בתורה נוסח ישיבת - ובפרט לראות איש מבוגר כזה השקוע בתלמודו.

מסיבת פרידה

[ל] קשה עלי פרידתכם בגמר הלימודים בישיבה"ק כשנפרדנו מאיתנו לנסוע לא"י עשה לנו סעודת פרידה בביתו והתרגש מאד ובכה בדמעות שליש, (יש לי הקסטה של ברלין, לעולם לעולם לא אשכח את המעמד ההוא.

[אח"כ שמעתי שכן היה גם בשנים הבאות במסיבות פרידה, כולנו היינו בני יחידים, וכולנו מרגישים 'אבל יחיד עשי לך', אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה שאהב אותנו יבלחט"א]

ידיעות רחבות

[ג] היו לו ידיעות רחבות ומופלגות עד למאוד במנהגיהם ותהלוכותיהם של גדולי ישראל ושל כל קהלות ישראל, וגם היה בקי בשרשי המשפחות והסתעפותם של ראשי הישיבות, גדולי הרבנים, וכ"ש שולשלות האדמו"רים (כמובן דכל זה נבע מצד גודל אהבתו לכל אשר בשם ישראל יכונה, ולא מצד היותו היסטוריון או חוקר ח"ו). פעם הסתובב השיחה שאמי תחי' מוצאה ממדינת גליציה ושאל אותי על שמות הערים, ועניתי שענדישוב ולאנצוט, והתחיל לחיך ואמר הרי אתה מן הסמטעטענע של גליציה' והתחיל לפרט החצרות החסידיות שפעלו באותו איזור בגליציה, והתפעלתי שהוא הכיר היטב כל העיירות באירופה בכלל ובגליציה בפרט, ולא יזהה חצרות השתייכו וכדו'.

לצורך עריכת המאמר נעזרתי רבות בעלון 'ויחי יעקב' ה'ה"ל ע"י ביהמ"ד 'עדת יעקב' - קהל תלמידי נובומינסק בירושלים בראשות חדרב"ג הגר"ר יצחק טרגר שליט"א. תשנ"ח וייש"כ.

שחרית בהשטיבל של הבית מדרש, ומתחילה כנראה הרבי לא רצה להתערב בזה (מסתמא מצד השקפתו הידועה כי כל לבבות דורש ה' וכן למעשה דבר זה היה מיוסד - עכ"פ ביסוד - עפ"י מה שדרש הרבי מאיתנו תמיד על ענין רוממות הקול בתפילה כמבואר ברמב"ן בסוף פר' בא, וראה עדת יעקב פסח עמ' קנא) אך לבסוף הדברים הגיעו קצת לידי מחלוקת וחיכוכים, ואז הרבי נכנס לכיתה בבוקר, והתחיל ואמר בזה"ל, פעם אחת נכנס הסלונימר לבית מדרשו והרגיש שהעולם אינם מתפללים בחיות כראוי, והסיב פניו אל הקהל ואמר, מה קורה כאן, האם זה שטיבל של חב"ד? למה אתם כ"כ בשקט. בפעם הבא נכנס לבית מדרשו והחסידיים התחילו להתפלל ברעש ובקול גדול, אז פנה להם הרבי, ואמר להם האם פה זה שטיבל של קרלין? ולאחר התפילה באו החסידים אל הרבי ושאלתם בניהם, מה רוצה הרבי? מ'זאל שרייען אדער זאל מען זיין שטיל? [האם נצטעק או שנהיה בשקט] וענה הרבי: מ'דארף שרייען שטיל! [צריכים לצעוק בשקט] וסיים הרבי שזה מה שמתאים גם בישיבה שלנו.

הי עניו

[כב] גינוני אדמורו"ת. היו כמה בחורים שעשו כל מיני השתדלויות (במישרים ועקיפין) שהרבי יתנהג עם גינוני אדמורו"ת (וידוע וכולנו כמה היה הרבי מתרחק מזה), אבל בכל זה היה משיב להם בחיוך על פניו (עוד פעם לפלא הוא בעיני, היאך הוא התנהג איתנו לפי מדרגתו אנו - בחורים צעירים ותמימים - למרות שהוא בעצמו היה מופלג מאד בעמקות התורה ועבודה ובהנהגת כלל ישראל עם כל בעיותיה מבפנים ומבחוץ - וכאילו הוא הוריד א"ע רק לטפל בנו ובהבלינו ובזאטוטים כאלה). ועשו כל מיני פעולות בענין זה שאכמ"ל בזה. אך פ"א הגיב להם בזה"ל: עטץ גייען נישט מצליח זיין מאכען פון מיר א רבי, פלוני ניסה ואלמוני ניסה, אסאך האבען שוין לאנג פראבירט, און זיי האבען נישט מצליח געווען.

זכורני פ"א שהיה איזה מסיבה (אולי זה היה סעודת ר"ח שהרי היה נוהג לאכול עם הבחורים כל ר"ח בישיבה) והיו הבחורים הנ"ל דוחקים את עצמן ליד הרבי כדי לחטוף שיריים וכו' אבל הרבי לא הסתכל בהם כלל, רק לבסוף הסעודה כשהביאו מנות גלידה לקינוח, פנה הרבי אל הני בחורים העומדים לידו, ואמר כשבת שחוק על פניו: אתם רוצים קצת גלידה? את זה מעולם לא ראיתם, שרבי" יחלק גלידה לשיריים...

שיעור להורים

[כד] שיעור עיון להורי התלמידים. עוד דבר חקוק בזכרוני. בכל יום ראשון כשעה או שתיים לפני מנחה היה הרבי מוסר שיעור עיון להורים של התלמידים בעניני המסכת הנלמדת בישיבה - כמובן כדי להרגילים במסכת שבניהם עוסקים בהם, (ויכולו גם לדבר עמם בלימוד באותם סוגיות) וכאמור אנוחנו למדנו בעזרת נשים והשיעור של ההורים היה בביהמ"ד הסמוך ואח"כ התפללנו מנחה ביחד, ודבר זה היה מחזה מיוחד אצלנו לראות איך הרבי מפלפל עם בעלי בתים בענינים שאנוחנו למדנו בהם, והיה שם אחר מההורים שהיה תלמיד של הגר"א קוטלר, והיה ת"ח גדול וידע לפלפל היטב, והרבה פעמים נתאחרה תפילת מנחה כי הוא היה מפלפל ומתווכח בלימוד עם הרבי.

ספרי נ"ך

[כה] ספרי נ"ך. הרבי למד איתנו ספר ישעיה, אבל למעשה הלימוד היה קשה מאד בשבילנו - בחורים צעירים בכיתה ט', ולאחר כמה חדשים נתבטל, וחבל על דאבדין. גם שמעתי מידידי ר' נ.מ. בעת שהיה מרביץ תורה פה לייקווד שהרבי יעצו ללמד עם תלמידיו ספר תרי עשר דווקא, ונימוקו עמו, מצד שהם לא כ"כ נביאים ארוכים, וגם אפשרי לבחורים להתייחס אל דברי הנביאות של הנביאים ההם, וגם זה חלון להבין השכר ועונש, וכן להעשיר ידיעותיהם בתקופה היא שלפני חורבן המקדש (כנראה שכבר

החודש הזה לכם

קידוש החודש וקביעת מועדי השנה - על פי ראיית הירח או ע"י חשבון - מאמר שני בסדרה

ושכר, ויצאו לתרבות רעה, והתחילו לעורר בזה בקביעות הירח, ואמרו כי אין עיקר המצוה לקבוע חודשים על פי החשבון כי אם בראיית הלבנה והוא הדבר הצודק והמכון, והוצרכו חכמי הדור להכחיש דבריהם ולהודיע להם בראיות גמורות...

ומה שתמצא לר"ל "דמות צורות לבנות היו לרבן גמליאל בעלייתו על הטבלא בכותל שבהן היה מראה את ההדיוטות" (ר"ה כד, א), הכוונה בזה כי ר"ג עשה צורות הללו לבאר לתלמידיו צדוק וביתוס ידיעתו במהלך הלבנה בכל חודש וחודש, וכי הוא יודע בכל חודש וחודש באיזו צורה תגלד, אם ארוכה אם קצרה, וכמה תהיה גבוה בגלגל ולאיה צד תהיה נוטה, והיה בכל חודש וחודש מבאר לתלמידים ואמר להם הלבנה בזה החדש צורתה כך וכך ונטייתה לצד כך וכך, וכאותה צורה שהיה מראה לתלמידיו בה היו מעידים העדים בכל חודש וחודש [כלומר, העדים שבאו אחר כך אימתו את דברי ר"ג], וכיון שראו כך חודש אחר חודש, שנה אחר שנה, נתברר להם שאין העיקר אלא החשבון ובטלו דברי החולקים. ואף על פי שהיו מקבלים העדים זכר לדבר, לא הייתה סמיכת בית דין כי אם על החשבון.

ראיותיו של ר"ח - וזולת הראיה מכיסוי העננים במדבר - הן כדלהלן:

מה שנאמר בדברי הימים (א' יב, לב) "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים" ונדרש בבראשית רבה (פרשה עב) לעיבורים, שיודעים לחשב מועדות, והראיה אינה צריכה חכמה אלא רק החשבון.

דוד המלך אמר ליהונתן שמחר חודש והוא ישב עם המלך לסעודת ר"ח (ש"א כ, ה), ואם קידשו אז על פי הראיה - כיצד ידע דוד שמחר יהיה ראש חודש?

ראיה זו מביא גם הפייטן המכונה 'שמואל השלישי' שחי במפנה המאות העשירית והאחת-עשרה, כמאה שנים אחרי רס"ג בערך, בפיוטו לשבת 'מחר חודש' (יוצרות רבי שמואל השלישי, כרך ב' עמ' 789):

אֶהְיֶה סוֹד הַעֵיבוֹר לְבָרֵךְ לְחֶשֶׁב לְעֵבֶר וּלְקֹדֶשׁ
מְסוֹרֶת מְקוּבָּלָת מְאֻבֹּת יְרֵחִי שְׁנֵה בְּהִתְחַדָּשׁ
גְּמִינֵת רֹאשׁ חֹדֶשׁ שְׁנֵי יָמִים מִזֶּה עֲנִין וְלִמְדָת לָעַם קֹדֶשׁ
'וַיֵּאמֶר לוֹ יְהוֹנָתָן מִחֵר חֹדֶשׁ'
דִּיעַ קֶבֶע חֹדֶשׁ טָרָם יוֹקֶבֶע - מֵיכַן נִדְעַת לְתַקּוֹם
'הִנֵּה חֹדֶשׁ מִחֵר' - זֹאת רֵאָה לְחֶשְׁבוֹן לְרִקּוֹם
וכן מוכיח ר"ח כמה שכתוב שם "וְהָיָה מִמְּחֻרָת הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי" (ש"א כ, כז), והכוונה ליום החודש השני (ראה ירושלמי תענית פ"ד סוף ה"ג), ומבואר מכאן שנהגו שני ימים ראש חודש כמו שאנו נוהגים היום בחודשים מלאים, שיום השלושים של החודש היוצא נחשב אף הוא 'ראש חודש'. אבל אם היו נוהגים לקדש על פי הראיה, הרי לא נהגו שני ימים ראש חודש, כפי שמתואר במשנת ראש השנה בכמה מקומות שהיו מחכים כל היום לעדים, אם הגיעו עד השקיעה נקבע למפרע אותו היום כראש חודש, ואם לא הגיעו עד השקיעה נקבע שהחודש מעובר, והיום

קביעות החודשים אינו אלא על פי החשבון. ספר האמונות והדעות לרס"ג שער מהדורת יוזעפאף

על פי ראיית הלבנה? אלא בוודאי עיקר המצוה בכתוב על פי החשבון.

רבנו חננאל מבסס שיטה זו על פי ראיות שונות, אולם הדבר הראשון שצריך לעשות הוא להסביר כיצד ניתן להתעלם ממשניות וגמרות מפורשות העוסקות בקידוש החודש על פי הראיה כדבר פשוט. על כך מסביר ר"ח שבימי צדוק וביתוס קלקלו הצדוקים ואמרו שהחשבון אינו נכון, לכן תיקנו חכמים לקדש ע"פ הראיה כדי להראות שהחשבון והראיה תואמים, אולם גם כשקידשו על פי הראיה היו מקפידים לשמור על החשבון ועל הדחיות של לא אד"ו ראש ולא בד"ו פסח. וכך הוא אומר:

כך היו נוהגים כל ישראל לקבוע חודשים על פי החשבון אלף ומאה שנים מימות משה רבנו ועד אנטיגנוס ראש גולה וראש סנהדרין. והיו בכלל תלמידיו שניים, והם צדוק וביתוס, וכשדרש להם 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' (אבות א, ג), נכנס ספק בליבם וחשבו שאין עונש

את המאמר הקודם סיימנו בשאלה מי הם אותם הרבניים שמלשונו של הרמב"ם בספר המצוות נשמע שהם סבורים כמו הקראים "ההולכים עמיהם באפילה חשיכה". האם היו בהיסטוריה רבנים שסברו כך?

ובכן, בדיוק להפך: מדובר על שיטה שסברה שמאז ומעולם קידשו את החודש בעם ישראל על פי החשבון ולא על פי הראיה! ממש הפך הגמור מדעת הקראים. את אשר כתב הרמב"ם ברמזיה בספר המצוות, הוא מגלה במפורש בפירוש המשנה למסכת ראש השנה (ב, ב בתרגום ר"י קאפח):

ואני מתפלל על אדם שמכחיש ומתווכח בדבר הברור ואומר שדת היהודים אינו בנוי על ראיית החדש אלא על החשבון בלבד והוא מאמין בכל הלשונות האלה [הכתובים במשנה ובתלמודים על תהליך קידוש החודש]. ואני חושב שהאומר כן מאמין בכך, אלא היתה מטרתו בדבר זה לנגח את יריבו באיזו צורה שתהיה, שלא בצדק או בצדק, כיון שלא מצא מפלט מלחץ הוויכוח. ומה שראוי שאתה תאמין, שעיקר דתנו בנוי על הראיה, ואם לא ייראה החדש משלימין שלשים יום לחדש היוצא, ולשונות המשנה והתלמוד והמעשיות רבים שאירעו בעניין זה במשך כל השנים מעידים באמתות דבר זה. אמר ה': החדש הזה לכם ראש חדשים, ובא בקבלה האמתית מלמד שהראה לו הקדוש ברוך הוא למשה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש. ולא היו סומכים על החשבון אלא כדי לדעת אם ייראה או לא ייראה כמו שביארתי לך, לא שיסמכו על החשבון בלבד ויעשו ראש חדש על פי החשבון אם מחייב שייראה.

ומי הוא אותו 'מכחיש ומתווכח'? כוונת הרמב"ם היא לשיטת רס"ג ורבנו חננאל שהסבירו את תקנת הלוח באופן אחר ומפתיע מאוד: לשיטתם, החשבון, כפי שאנו נוהגים היום, כולל כל הדחיות מסוג "לא אד"ו ראש" ושאר כללי הלוח, זהו בעצם עיקר דין קביעת החודשים והשנים שנצטווה עליו משה רבנו בפרשת "החודש הזה לכם". והקידוש על פי הראיה המתואר במשנה ובגמרא ומקורות נוספים בדברי חז"ל הוא רק דבר שבדיעבד ולצורך מיוחד! שיטת רס"ג מובאת ב'תשובות הגאונים' (ראה אוצר הגאונים ר"ה עמ' 33 והלאה) ובספר 'העיבור' לר' אברהם בר חייא הנשיא (מאמר ב שער ח), ובספר 'סוד עולם' לר' יצחק בן יוסף מטוליטולה תלמיד הרא"ש (מאמר ד שער ו), ועוד מקורות בספרות הגאונים (ראה באריכות בתו"ש חלק יג' פרק שלישי). ודברי רבנו חננאל מובאים בהרצאה מסודרת בפירוש רבנו בחיי על התורה (שמות יב, ב), נצטט משם כמה דברים:

וכתב רבנו חננאל ז"ל: קביעות החודשים אינו אלא על פי החשבון, לא על פי ראיית הלבנה, והראיה, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר היה הענן מכסה אותם ביום ועמוד האש לילה ולא ראו בכלם שמש ביום ולא ירח בלילה, והוא שאמר הכתוב: (נחמיה ט, יט) "ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם במדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביוםם להנחותם בהדרך ואת עמוד האש בלילה להאיר להם", ומהיכן היו קובעים חדשים

פולמוס גדול על קידוש החודש

האחרון היה חול, ובראש השנה גרם הדבר לבעיות מיוחדות (ראה ר"ה תחילת פרק ג, ופרק ד משנה ד).

ראיה זו הביאו עוד ראשונים, כגון הסמ"ג בהלכות סוד העיבור (עשין מז). וקצת צריך עיון בדבריהם, כי דווקא אם מקדשים את החודש לפי חשבון אין טעם כל כך לעשות שני ימים, שהרי מראש אנו יודעים מתי יחול החודש (ראה רמב"ם בהלכות קידוש החודש פ"ח ה"ד שטרח לתת טעם בדבר). אך אם מקדשים על פי הראייה, יש תמיד ספק בכל סוף חודש אם יום שלושים שלו יהיה שייך לחודש היוצא או לחודש הבא. כפי שמתואר במסכת ראש השנה שהזכרנו לעיל. ולכן אפשר ששאל המלך נהג לעשות מספק סעודת ראש חודש בכל יום שלושים, שהרי אין איסור בזה גם אם היום היה חול, ואם התברר שהחודש מעובר עשה גם ביום השני סעודה.

במסכת ראש השנה (כה, א) מובא שפעם היו השמים מעוננים ונראית דמות לבנה בעבים בעשרים ותשעה לחודש, והיו העם סבורים לומר שהיום ראש חודש וביקשו בית־דין לקדשו, ואמר להם רבן גמליאל שהוא מקובל מבית אבא שאין חידושה של לבנה פחות מכ"ט יום י"ב שעות ותשצ"ג חלקים. והנה ידוע שהחשבון הזה הוא חשבון ממוצע, ועל פיו אנו מכריזים היום את המולד בכל שבת מברכין, אבל המולד האמיתי יכול להקדים את הממוצע הזה או לאחר אותו, ואם כן מדוע טען רבן גמליאל שלא ייתכן שחידושה של הלבנה יהיה פחות משיעור זה? הרי במציאות ייתכן בהחלט שהמולד האמיתי יהיה קודם! אלא בהכרח שטענת רבן גמליאל הייתה שהעיקר הוא לסמוך על החשבון, ואפילו לסתור את הראייה.

במשנת ראש השנה (כה, ב) נאמר שאף במקרה שראו כל ישראל את הירח ביום שלושים לפני השקיעה, אם לא הספיקו ב"ד לומר מקודש עד שחשכה, אין קובעים את היום השלושים כראש חודש, אלא מעברים את החודש, וראש־חודש יהיה למחרת. אם לא היו סומכים על החשבון, כיצד אפשר לעבר את החודש אחר שכולם ראו בהדיא את הלבנה ביום השלושים?

במשנת ראש השנה (כה, א) נאמר שרבן גמליאל סמך פעם אחת על עדים שהיה ברור שהם עדי שקר, כי הם אמרו שראו את הירח החדש בליל היום השלושים, אך אף אחד לא הצליח לראותו בליל היום השלושים־ואחד, מה שאומר שלא ייתכן שכבר אתמול הצליחו לראות אותו [כי היה קטן מידי ואפילו בליל 31 לא הצליחו לראותו], וכיצד סמך עליהם לקדש את החודש אם ברור שהם עדי שקר? אלא שבאמת סמך על החשבון ולא על העדים.

לא נוכל במסגרת יריעה זו להאריך בתשובות שמשביים החולקים על שיטת רס"ג ור"ה, כגון הרמב"ם. נציין רק שעיקר טיעונו של ר"ח ולפיו חז"ל השתמשו בעדות ראיית הירח כדי להראות לצדוקים שחשבון הלוח מתאים למציאות הוא קצת קשה, משום שלפעמים יכול להיות פער של יומיים שלמים בין

המולד ובין ראש חודש, כפי שמבאר התשב"ץ (ח"א סי' קלד). לדוגמא: בשנת תש"פ היה מולד הלוח של חודש שבט בשבת כ"ח בטבת בבוקר, וראש חודש שבט חל רק ביום שני! ובשנת תשס"ג חל ראש השנה בשבת, אולם המולד היה ביום שני, ואם היינו מקדשים ע"פ הראייה היינו צריכים לקבוע את ר"ה ביום שני!

האם שיטת רס"ג נאמרה כדי לדחות הקראים בקנה?

חידושו המופלג של רס"ג בא כאמור על רקע המחלוקת בין הרבניים לקראים בעניין קביעת החודשים והשנים, שבתקופתו של רס"ג עמדה בשיא עוצמתה. הקראים טענו, כפי שהובא לעיל שהיהודים הרבניים עיוותו את התורה וגילו בה פנים שלא כהלכה בקובעם את המועדים והשנים על פי החשבון ולא על פי הראייה. עדות על הלחץ שגרמה טענת הקראים במחנה היהודים הרבניים עולה מדברי שאלה שנשלחה לרב האי גאון ע"י ר' נסים בן יעקב מקירואן (נדפסה באוצה"ג מסכת יו"ט, חלק התשובות עמ' 3 הערה ב)

...כי על כל אלו הספקות שאומר בכל מקום בשני ימים טובים, הרבה מחזקים עלינו בהם המינים (דהיינו הקראים) דבריהם. ונרצה מאדוננו שיסיר כל תואנה שתעמוד בהם. כי רבנו סעדיה ז"ל אמר בפירושו כי אין ספק מעיקרא, אלא הקב"ה צוה את משה עבדו והוא אמר לישראל כי בארץ יהיה להם יום אחד ובחוצה לארץ שני ימים וכן היה מעולם, כל ישראל עושין בלא ספק על העיבור ועל החשבון, עד שיצאו המינים (= כאן הכוונה לצדוקים והבייתוסים) ובקשו חכמים להראות כי ראיית הירח והחשבון אחד הוא. והיו עושין כל אותן הדברים שעשה רבן גמליאל בטבלא, ועשו השלוחים וכול'. לאחר מכן חזרו לעמוד על עיקרם כמו שאמר הקב"ה למשה שיהיו עושים בארץ יום אחד ובחוצה לארץ שני ימים

רס"ג, כפי שראינו כבר בדברי ר"ה, טען שהקידוש על פי הראייה נעשה משום שהערעור על החשבון כבר התחיל ע"י הצדוקים. טענתו של רס"ג מעניינת, כי יש לשים לב שהצדוקים והקראים אינם אותו הדבר, ומדובר בשתי קבוצות שיש ביניהם מרחק היסטורי רב שנים. הצדוקים היו בימי הבית השני, ולאחר חורבן הבית הם הלכו ונמוגו עד שלא נשאר מהם זכר. לעומת זאת הקראים היא תנועה שהתחילה לכאורה בימי הגאונים על ידי ענן בן דוד, קרוב לשבע מאות שנה אחרי חורבן הבית השני.

בעדויות שיש לנו על ויכוחי הצדוקים מדברי חז"ל ומכתבי יוסף בן מתתיהו לא ידוע על כך שהייתה להם איזו טענה על עניין קביעת החודש, ולמעשה רס"ג ור"ח הם היחידים שמקשרים פולמוס זה לצדוקים. ואכן רבי יצחק בר ברוך (בן דורו של ר' שמואל הנגיד) שיצא בחריפות נגד שיטת רס"ג בעניין זה, כותב

על כך כדלהלן (דבריו הובאו בספר 'יסוד עולם' מאמר ד' פרק ו):

ומה שאומר הגאון שבני דורו של אנטיגנוס איש סוכו הם התקינו דין ראיית לבנה בחידושה כדי לבטל דברי צדוק ובייתוס, אין להודות לו בזה, כי איך יעלה על הדעת כי על כזה יתקינו רז"ל שיחללו ישראל את השבת ויצאו לעדות החודש ויתמידו על זה יותר מחמש מאות שנה! זה אי אפשר בשום פנים. אולי טענה דחוקה זו היא הסיבה לקביעתו של הרמב"ם כי רס"ג אמר את דבריו רק כדי למצוא מפלט מלחץ הוויכוח הקראי. וכבר קדמו רב האי גאון בתשובתו הנ"ל לר' ניסים מקירואן "כך ראינו [=נראה לנו], כי זה שאמרתם שכתב רבנו סעדיה גאון פיומי ז"ל - קנה הוא שדחה בו את אפיקרוס".

אמנם מכל דברי רס"ג ורבנו חננאל שהאריכו להוכיח שיטתם בראיות שונות נראה שלדעתם זו האמת, ולא אמרו זאת רק כלפי הקראים. ניתן להוכיח זאת מזווית נוספת, מספר המצוות של רס"ג. רס"ג - כשאר הגאונים - אינו מחלק את המצוות רק לרמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, אלא מוסיף חלוקה נוספת בין מצוות המוטלות על היחיד, לבין פרשיות המוטלות על הציבור. והנה את מצוות קידוש החודש (מצווה נ"ו) הוא סודר יחד עם המצוות המוטלות על היחיד, כשאר מצוות החגים. והקשה רי"פ פערלא בביאורו שם, שהרי קידוש החודש היא מצווה המוטלת על הציבור, כי בית דין הם שמקדשים את החודש ואינה מסורה ליחיד, כפי שמדגיש הרמב"ם בספר המצוות (עשה קנג): "שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי, עד [שנאמר ש]כשתיראה לכל איש ואיש הלבנה, שיקבע היום ההוא ראש חודש או ימנה מניין תוריי ויקבע ראש חודש או יעיין איחור האביב וזולתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חודש, אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם וזלת בית דין הגדול לבד". ראוי אם כן למנותה בין הפרשיות המוטלות על הציבור, ומדוע מנאה רס"ג בין המצוות המוטלות על היחיד? ריפ"פ נדחק למצוא תרוץ ולבסוף נשאר בצ"ע.

אולם אם נאמר שדעת רס"ג היא אליבא דאמת כפי שכתב, ולא רק לדחות את הקראים בקנה, ייתכן בהחלט שסבר שאין כלל מצווה לקדש את החודש, אלא כל המצווה היא לדעת מתי ראש חודש וע"פ זה לקבוע את כל החגים, וזו מצווה המוטלת על כל יחיד כמו שמירת החגים. ואם כי יש ודאי לבית דין כוח להתערב ולשנות את קביעת ראש חודש לפי הצורך, אבל אין זה עיקר הדין אלא כמו בסכסוך ממוני שבית דין קובע למי מהמתדיינים שייך הכסף, ומכל מקום אין ספק שגזל היא מצווה המוטלת על היחיד ולא על הציבור.

לסיכום:

סוגיית קביעת החודש על פי החשבון כפי שאנו נוהגים היום עמדה פעם במרכזו של פולמוס גדול בין הקראים ובין היהודים הרבניים. הקראים טענו שהקביעה על פי חשבון קבוע היא עיוות ההלכה. ונחלקו גדולי הרבנים בטעם הדבר שחדלנו מלקדש על פי הראייה והתחלנו לקבוע את החודשים והשנים על פי החשבון. רס"ג וסיעתו סברו שהחישוב על פי הלוח הוא בעצם השיטה העיקרית, וכל הקידוש על פי הראייה היה רק לצורך שעה. ראשונים אחרים ובמיוחד הרמב"ם נחלקו עליהם בכל תוקף וסברו שעיקר קידוש החודש הוא על פי הראייה, כפשטות המשמעות של המשנה והגמרא במקומות רבים. והחישוב על פי הלוח הוא רק משום איזה אירוע שהתרחש, בגלל הפרעות הגלות וירידת קרנם של ישראל.

נציין, כי בין שתי השיטות יש שיטות ממוצעות, כגון זו של רב האי גאון שכנראה סובר שבית דין השתמשו מאז ומקדם במקביל בשתי השיטות, החשבון והראייה. אולם במסגרת יריעה זו לא נוכל להאריך בזה. ועוד חזון למועד (למעוניינים, יעויין במאמרו של ר' רחמים שר שלום "האם נשוב לקדש חודשים עפ"י הראייה" שהתפרסם ב'סיני', גיליון קלח, תשס"ו. ובתשובתו של ר' שי ואלטר למאמר זה שפורסמו בכתב העת 'יודעי בינה' כרך ד').

תודתי נתונה לידידי ר' אריה שטרן הי"ו שעוררני לסוגיא זו, ומאמר דנן מבוסס רבות על מאמרו שהתפרסם ב'תחומין' כ"ג וב'יודעי בינה' ג'.

הרב שבת ויינטראוב יו"ר מכון באהלי צדיקים

אוצרות ופנינים מתוך ההגדה נאווה תהילה

אוצרות פנינים מהגדה של פסח "נאווה תהילה" להרה"ק רבי יעקב דוד ויינטראוב מראדומסק זי"ע שיצא לאור השנה במהדורה חדשה ומפוענחת וכן עובדות, פתגמים קדישין וסיפורים וניצוצי אור אודות המחבר זי"ע **בפרסום ראשון** מתוך ההגדה החדשה והקובץ "נר לדוד" בהוצאת "מכון באהלי צדיקים".

המצות, שזה לחם עוני, שנזכר שפלותנו וגדלות הבורא ב"ה. ולכן אמר צא ולמד, צא מגדרך שאתה עני בטבע רק זכור בן מי אתה בן יעקב אבינו ותגביה עצמך לעבודת השם יתעלה.

וּלְבִן בִּקֵּשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל.

היה צריך לכתוב לעקור את כולם.. ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות, פירוש לתקן ליעקב אבינו, כמו הרשעים שבימינו שרוצים לתקן את היראי השם. וזה מה ביקש, כמה עצות ותחבולות ביקש וחיפש לזה מדרך התחייה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים, כי עשה תחבולות כדי לתפוס בחרמו רק הזכרים להטותם מדרך החיים, אבל הנקבות נשארו שלמות ביראתם כאמרם ז"ל 'בזכות נשים צדקניות יצאו ישראל ממצרים', והמה עיקרי הבית ומחנכים את בניהם לתורה ולתעודה. וזה 'לבן ביקש לעקור את הכל' גם את הנשים, כי "בת היה לו לאברהם ובכל שמה" וזה הרמז ביקש לעקור את הכול.

אבל אבינו קדוש ישראל בחר יותר טוב בשעבוד במצרים בגוף, מהיות אצל הרשע הזה. ויירד מצרימה, כי ראה אשר אם חס ושלוש לא יברח ממנו יוכל ח"ו ליגע ביסוד האמונה הקדושה, אם לא אצלו אפשר אצל אחד מזרעו. וזה אנוס על פי הדיבור, כי הקב"ה אמר לו מחשבת לבן הארמי.

וְכָל הַמִּרְבֵּה לְסֹפֶר בִּיצִיאת מִצְרַיִם הָרִי זֶה מִשְׁבַּח

פסח אמרו המפורשים 'פה סח'. כי הדיבור היה בגלות ועכשיו נפתר הגלות הזה, כי על ידי סיפור ביציאת מצרים יכול לתקן מה שקלקל כל השנה בדברים בטלים. ויקבל עליו מהיום שלא לדבר עוד דברים בטלים, שלא יהיה כטובל ושרץ בידו. ואמרו ז"ל 'פה שתיקה לחכמים קל וחומר לטיפשים', כי אף בדברי תורה אמרו 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה', ותנן 'כל המרבה דברים מביא חטא', כי אפילו ידבר מה שצריך

וְשֵׁאִינוּ יוֹדְעֵי לְשָׁאוֹל אֶת פֶּתַח לוֹ.

באמת יש לנו להקשות, ומכל מקום אין אנו שואלים כלום, רק מקיימים אנחנו תמים אנחנו אתך, תמים תהיה עם ה' אלוקיך. ולכן בזכות זה בורא כל העולמים פתח לנו את אוצרך הטוב, שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ואנחנו בניך, אם כן תעשה לנו כמו האב לבן, ותגאלנו שנית.

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה.

הכוס בידו ויכסה המצות. צא ולמד, יעמיד הכוס ויגלה המצות. נראה לרמז בזה כי תמיד צריך האדם להיות נגד עיניו שפלות עצמו, ותמיד צריך להגביה עצמו לעבודת הבורא, כענין שנאמר 'ויגבה לבו בדרכי ה''. ולכן אצל והיא שעמדה שלא בזכותנו גאלנו רק בזכות ההבטחה, וזה שפלות עצמו כדי שלא יפול בעיני עצמו בייאוש שאין אנחנו יכולים לעשות מאומה, ולכן בא הרמז ליקח הכוס בידו ולכסות המצות לחם עוני להראות גדלות בעבודת ה'.

אבל ב'צא ולמד' ששם נאמר גדלותנו שאבינו יעקב נתגדל ונצח ללבן ונעשינו לעם גדול עצום, ולכן מעמיד הכוס ומגלה

מה נשתנה. כי הנה השאלות הן ארבע, מצה, מרור, טיבול, הסבה. והנה כל המידות נכללים בלשון אכילה ובזה העניין השאלה:

למה אוכלין בלילה הזה מצה שאין בה שום עניין חימוץ משא"כ שאר הלילות, בוודאי זה בא ללמד מידה טובה, שלא להתחבר עם שום רשע ואפילו רשע קטן. וכן מרור ללמד שכל יתייאש אדם עצמו, אפילו חרב של היצר הרע מונח על צווארו ברדיפות עצומות. וכן מטבילין שתי פעמים להראות על עניין שהאיש צריך להיות 'מאוד מאוד שפל רוח'.

וכן הסבה לעשות התורה והמצוה ביישוב הדעת וכבן חורין, כי חרות על הלוחות. ודרשו חז"ל חירות, ו"אין לך בן חורין רק מי שעוסק בתורה".

מַעֲשֵׂה בְרָבִי אֲלִיעֶזֶר.

שָׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵנֵי בָרָק. בא להראות איך הרבו לספר ביציאת מצרים, ולכן הזכיר המקום [בני ברק], כי זה המקום הוא מקום השמן שבארץ ישראל. כאמרם ז"ל "רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק והיה נוטף חלב ודבש", ומטבע דברים אלו מביאים שניה, כמאמר המפורשים על 'מים שאל חלב נתנה', ומכל מקום כה הרבו לספר ביציאת מצרים עד שבאו תלמידיהם, כי מפחד ה' והדר גאונו לא ראו שניה בעיניהם.

"לא היכרנוהו כלל.. היה מאיר עד למרחוק"

ואמר: עכשיו הנני רואה שלא היכרנוהו כלל. ר' יעקב דוד שלנו היה גדול הרבה מאוד מאוד, והיה מאיר עד למרחוק ושתק.

"והמשיך לומר: וזה היה ר' יעקב דוד שלנו אשר יודע אנכי אשר באים אליו אנשים דלא מעלי ונעשו יראי ה' ולא אמר להם שום מוסר ולא הוכיחם, רק תקע בליבם יראת רוממות ה' וגדולתו ונושעו אצלו בגשמיות וברוחניות, כי היה פועל ישועות. כי זכורני עוד בימי ילדותי שהיה אילנא רברבא, ונפשו קשורה בנפש כ"ק אבי צ"ל [הרה"ק רבי בעריש מביאלא] ולמד אצלו בלילה ואבי צוק"ל אהבו אהבה גמורה.

קטע מסמך נדיר בפרסום ראשון בעצם כתב יד קודשו של הגה"צ רבי נח גד ויינטראוב צוק"ל שהדפיס לראשונה את ההגדה 'נאווה תהילה' בשנת תרפ"ה בירושלים עיה"ק אודות התייחסות הראמ"מ מסטריקוב זי"ע על ההגדה והמחבר זי"ע

"בעת שהדפסתי 'ההגדה נאווה תהילה', שלחתי אותה אל אדמו"ר הקדוש מסטריקאוו שליט"א [רבי אלימלך מנחם מענדל מסטריקוב], ובאה אליו ההגדה קודם הערב של ליל פסח. ובליל הסדר לא אמר תורה רק מ"ההגדה נאווה תהילה".

"ובאמצע הסעודה פתח בשבח כ"ק אאמו"ר זצלה"ה

צילום שער הגדת נאוה תהילה שנת תרפ"ז

לדבר רק מרבה דברים, מביא חסרון בהדבר ההוא, כי מן הנמנע שלא לפגום מה.

וזה כל המרבה - דברים בטלים בכל השנה, העצה לספר ביציאת מצרים - ובוה שמשפר ביציאת מצרים הרי זה משובח - הוא מתקן הדבר מלשון "שבח יתר על היציאה".

ובנה לנו את בית הבחירה לכפר על כל עונותינו.

אם כן מה עלינו היום לעשות שאין לנו בעוונותינו בית הבחירה. והנה אמרו ז"ל שגם היום עומד מיכאל השר הגדול ומקריב בכל יום תמיד על המזבח, ושולחנו של אדם במקום המזבח, והמקדש לא נשרף רק למראות עין [כמבואר בזה"ק], וכשנוכה נראה שזה עצמו בניין המקדש מקודם, ואם כן גם לנו נבנה הבית, וזה ובנה לנו את בית הבחירה, שנוכה לראותו בבניינו במהרה בימינו.

רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו.

הנה כדי לפעול אצל עצמו או אצל אחרים צריך להוציא בשפתיו 'כי חיים המה למוציאיהם' ובוה פועל הדבר שעושה. וכמו שאמרו גם כן 'עץ ארז זה' [בעניין פרה אדומה שצריך לומר בפה], ובוה מביא אמונת הקב"ה בליבו ובלב חברו ועל ידי זה אין חטא בא על ידו.

אבל כל זמן שלא אמר בפיו לא נכנסה האמונה בליבו ובלב חברו, ועוד לא יצא מהחוב שיש לו, כי על ידי האמירה פועל

הגדת נאוה תהילה במהדורה חדשה ומפוארת

הגדת נאוה תהילה, להרה"ק רבי יעקב דוד מראדומסק זי"ע, יצא במהדורה חדשה מפוארת ומפוענחת על ידי מכון באהלי צדיקים בראשות הרב שבתי ויינטראוב וחולקה לאלפי צאצאי המחבר זי"ע ביוזמתו הנמרצת של נין המחבר הרה"ח ר' ישעי' ויינטראוב שיחי'. רבי יעקב דוד ויינטראוב מראדומסק היה נודע בפולין כפועל ישועות וקדוש ה'. היה מגדולי תלמידיו של רבי מנחם מענדל מווארק, רבי בעריש מביאלא, רבי יחיאל מאלכסנדר ובנו ה'שמח ישראל' זי"ע, והראמ"מ מסטריקוב.

ההגדה הודפסה לראשונה בירושלים בשנת תרפ"ה על ידי בנו הגה"צ רבי נח גד ויינטראוב. במהדורה החדשה עשו הכול להנגיש לציבור הרחב את ביאורי המחבר זצ"ל. בסוף ההגדה נאוה תהילה הונס הספר 'נר לדוד' ובו אוצר יקרות של פנינים, עובדות וסיפורים, פתגמים קדישין מאת כ"ק רבי יעקב דוד מראדומסק זי"ע.

רבי יעקב דוד מראדומסק נולד בשישי בפסח כ' ניסן בשנת תר"י, ונפטר באותו יום בבחינת צדיקים שהקב"ה

שביבי אור ופתגמין קדישין מתוך הקובץ 'נר לדוד' ששולבה בהגדת נאוה תהילה אודות המחבר זי"ע, כפי שהעלה על הכתב בנו הגה"צ רבי נח גד ויינטראוב זי"ע

מראדומסק זצ"ל ויצא הפסק מאיתם, שעל פי דין מותרת האשה להינשא, כי הדבר פשוט.

ויהי כאשר חתמו שני הרבנים הנ"ל על ההיתר וגם אבי זצ"ל היה אמור לחתום עליו, נעמד לפתע אבי [רבי יעקב דוד מראדומסק] במקומו ואמר להם: "על פי דין, אכן האשה מותרת להינשא בלי שום פקפוק, אך דעו נא רבותי, שבעלה חי ובשום אופן לא אחתום על ההיתר, ואני יודע שלא תביטו עלי כלל. לכן, הנני מבקש מכבוד תורתכם ארכה של שישה חודשים שלא תתירוה ואני סמוך ובטוח שבמשך ששת החודשים הבאים תבוא ידיעה מבעלה..."

השתוממו חברי בית הדין על המראה ושאלוהו: "מניין לך זאת?" אמר להם: "לא נביא ולא בן נביא אנכי, אלא יש דבר אחד שנשאר, והוא סוד ה' ליראיו, ואם ידי אינה רוצה לחתום, בוודאי האיש חי". הסכימו בית הדין להמתין שישה חודשים ובמשך הזמן שב הבעל. ויהי לנס...

לבקשת רפואה ילכו לר' יעקב דוד רדומסקר

סיפר לי אחי היקר ר' אהרן שליט"א [הגה"צ רבי אהרן ויינטראוב זצוק"ל בעל מחבר הספר 'דביר אהרן' ועוד], שבעיניו ראה אחר פטירת רבנו הגאון הקדוש בעל "שמח ישראל" זצ"ל מאלכסנדר שבאו אל אבינו ז"ל שני אנשים מסקרנוויץ' להזכיר חולה הצריך לרחמים, ואמרו שהאדמו"ר הקדוש בעל ה"שמח ישראל" זצ"ל אמר: "לבקשת רפואה לחולה ילכו לר' יעקב דוד רדומסקר וייוושעו בע"ה".

הרה"ק רבי יעקב דוד מרדומסק זי"ע

שחושבים שכל צרותינו מהגויים, מחמת שאנו נזהרים מהם הן באכילה ושתייה והן בכל דבר. וזה שאמר המגיד, צא ולמד מיעקב שכל זה לא הועיל. כי יעקב הלך עד קצה האחרון, כי לקח בנות לבן. זאת אומרת שאין לך קירוב דעת יותר מזה, וזה עוד יותר מאכילה ושתייה והתערבות עמו. ומכל מקום צא ולמד מה ביקש לעשות ליעקב אבינו, שרצה לבן "לעקור את הכל", להרוג את חתנו שהיה בן אחותו ולא חס על בנותיו ולא על זרעם. אם כן נסתם בוה פה דוברי נבלה המתבוללים. ופרעה הרשע שהיינו נזהרים ממנו בכל העניינים לא רצה להרוג את כולם. על כל פנים הנקבות עוד רצה להשאיר שריד. אם כן ראה עד היכן הדברים מגיעים, לברוח מהגויים כמו משעיר שחור ביומי דניסן.

לשנה הבאה בני חורין

שמעתי מכ"ק אאמו"ר [הרה"ק רבי יעקב דוד מראדומסק זצ"ל, ששמע מרבנו הקדוש הרה"ק רבי דב בעריש מביאלא זי"ע שאמר - "לשנה הבאה בני חורין". לשנה הבאה, היינו אל ימתין חס ושלום עד השנה הבאה, אלא לשנה הבאה, הפירוש "לשוני הבא" [שנה מלשון שינוי], תיכף כשיהיה אצל היהודי מעט שינוי, כלומר, שיעשו מעט תשובה, מיד 'בני חורין'.

מדוע פסקת? המשך לכתוב!

סיפר כ"ק אאמו"ר [הרה"ק רבי יעקב דוד מראדומסק זצ"ל, שפעם אחת בחג הסוכות כשבא לאלכסנדר אל רבנו הקדוש בעל 'שמח ישראל' זי"ע, אמר לו הרבי: 'ר' יעקב דוד, בוודאי אתה כותב דברי תורה, הראה לי מה שאתה כותב'. בבואו בפעם הבאה לאלכסנדר הביא את הכתבים לרבי וחלפו שנתיים תמימות עד שהחזירם לו. לפני שהחזירם, שאלו הרבי זי"ע: "המשכת לכתוב?" השיב אאמו"ר: "מכיוון שהרבי לא ענה לי כלום, פסקתי". ספק בעל 'שמח ישראל' כפיו ואמר בקול: "מה עשית, מדוע פסקת? המשך לכתוב!..." כאשר גר בעיר ראווה, שלח כ"ק אבי זצ"ל את כתביו אל רבנו הקדוש בעל 'שמח ישראל' זי"ע, על ידי הרה"ח רבי משה פנחס רויזנברג מוורשה [שהתגורר בימים ההם בעיר ראווה והיה גביר נכבד וביתו פתוח לרווחה לכל עובר ושב], לשאול אותו אם ראויים הכתבים להדפיסם. הרבי מאלכסנדר עבר על פני כל הכתבים ואמר לרבי משה פנחס: "הדבר ראוי לדפוס ונמצאים בו דברים חדשים אמיתיים, ואינו צריך לאסודי גברא, כי הדברים מדברים בעד עצמם".

סוד ה' ליראיו.. בוודאי האיש חי

בסביבות העיר ראווה-ביאלא הייתה אשה עגונה שנים רבות. ישבו הרה"ג רבי אברהם אב"ד דק"ק ראווה, הגאון אב"ד דביאלא וכ"ק אאמו"ר [הרה"ק רבי יעקב דוד

לקנות האמונה הקדושה, ומה שנתכפר לו ביום כיפורים בתענית ובצום, נמחל לו עתה [באמירת ההגדה] בהתעוררות עליון ותחתון, ונשפע בו שפע קדושה וטהורה וכפרת עוון.

ישראל בטח בה', סופי תיבות "חלה". ונראה לרמז בזה על פי מה שאמר הנביא 'בחנוני נא בזאת אם לא אפתח לכם את ארובות השמים', שעל ידי שישראל בוטחים בה', משפיע הוא עליהם כל טוב כי עזרם ומגינם הוא.

הודו לא-ל השמים. ומדוע לא אמר 'לאל השמים והארץ', אבל רש"י הקדוש אמר יש כאן כ"ו כי לעולם חסדו, כנגד כ"ו דור שהיה העולם בלא תורה ונתקיים בחסדו של הקב"ה. אם כן עוד התורה הייתה בשמים ולכן אומר רק 'הודו לא-ל השמים'.

צא ולמד מלבן הארמי... לא להתערב עם הגויים

מה ששמע הרה"ח ר' יחיאל טרהאן יוסקוביץ מכ"ק אאמו"ר זצקלה"ה [הרה"ק רבי יעקב דוד מראדומסק] "יש אנשים בינינו

ממלא את שנותיהם מיום ליום בכ' ניסן תרפ"ד, ונקבר ראשון וסמוך לאוהל בעל ה'תפארת שלמה' מראדומסק זי"ע.

"כיום לאחר כמאה שנים כולם נוכחים בנס העצום שברוח קודשו הורה לבנו רבי נח גד ויינטראוב זי"ע, הנודע כגדול מעתיקי השמועה ומנחיל מורשת עולם החסידות, לעלות לארץ ישראל, וציוה על רבי נח גד להעלות את כל בני המשפחה לארץ ישראל. רבי נח גד ויינטראוב בחזונו הגדול לפני כמאה שנים החל להדפיס את דברי תורתו לדורות הבאים.

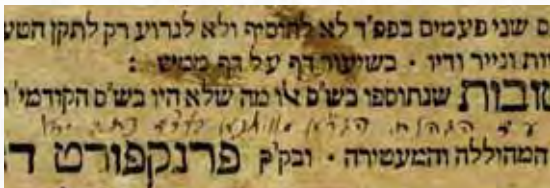
לזו הזכות שנין המחבר הרה"ח ר' ישעי' ויינטראוב שליט"א, הקשור בכל נימי נפשו למורשתו ורוחו של המחבר זי"ע, לקח על עצמו יוזמה מדהימה לחלק לאלפי צאצאיו בארץ ישראל ובעולם את ההגדה המפוארת, ובכך לבטא את נס ההצלה של משפחת ויינטראוב מגיא התופת בפולין, ואלפי הצאצאים יעשו את הסדר מתוך ההגדה החדשה והמפוארת".

התלמוד ירושלמי

יוסף שרולוביץ

"תנא אהיכא קאי"...

על השמטת תיקוני גרסאות הגורמות לאי הבנות בפירוש היסודי למסכת שקלים - 'תקלין חדתין' חשיפה מיוחדת לקראת לימוד מסכת שקלים בסדר הדף-היומי

כך ש"ס"עם הגהות הגר"א מוילנא בעצם כתב ידו". הדור ראוי להשתמש בהם" (לשון 'תקלין חדתין' בהקדמתו). שתי בעיות אלו גרמו להבנת הגהות רבות באופן לא נכון, והביא לתמיהות קשות מצידם של הלומדים על דעתו של הגר"א. הדבר גרם צער רב לתלמידי הגר"א, עד שהם חשבו כי מוטב היה להגהות אלו להיגנו, ולא לצאת לאור עולם, באופן שמבזה לדעתם את כבוד תורתו של רבם.

'תקלין חדתין' - מסכת שקלים כנוסחת הגר"א

בשלב זה נכנס הגר"א משקלוב והחליט לתקן את המעוות, על ידי הדפסת ההגהות באופן מתוקן, וכן בפירוש כוונתו של הגר"א בהרחבה. הוא - שכבר התמחה בעריכת תורתו של הגר"א כאשר ערך את ביאוריו על הש"ע - נטל על עצמו את העבודה, כשהוא בוחר לשם כך את מסכת שקלים - בה להגהותיו של הגר"א על הש"ע יש צורך משמעותי, שהרי כאמור, בהיותה מן הירושלמי היא מלאה בשיבושי גרסה רבים. וכן משום שמסכת זו עוסקת ב'הלכתא למשיחא' ולכן לא עוסקים בה כל כך - ו'ענין גדול ללמוד מסכת שהיא כמת מצוה' כדברי הספר חסידים' (ס' רסא). בהעתקת הגהות הגר"א נקט רבי ישראל בדרך מיוחדת: הוא לא הדפיס אותן באופן מקובל - כשהגהות מופיעות בגיליון הגמרא - אלא הוא הכניס את ההגהות אל תוך גוף הגמרא, ובעצם ניסח את

"או אז תחזקנה ידיו לעשות הגהה או שיטה חדשה". דיוקן הגר"א העיקרית של ה'תקלין חדתין'. יתירה מזו: כנגזר מהנ"ל, לא רבים יודעים שה'תקלין חדתין' שלפנינו לוקה בחסר גדול! בעצם לא ה'תקלין חדתין' בעצמו, אלא גרסת הגמרא על פיה בנוי הפירוש, ובמילים אחרות: נוסח הגמרא עמו הדפיס רבי ישראל משקלוב את פירושו, שונה מזו שלפנינו - מה שכמובן משליך על ההבנה, או נכון יותר - אי ההבנה - של דברי ה'תקלין חדתין' - - - והרי סיפורו של ה'תקלין חדתין' וקורותיו, מאז יצא לאור על ידי מחברו, הגר"א משקלוב, ועד לצורתו במהדורות מסכת שקלים הנפוצות.

הגהות הגר"א והדפסתם בש"ס וינה

בשנת תקס"ו נדפס בווינה ש"ס בבלי, כאשר אחד מן החידושים המיוחדים במהדורה זו, הוא צירופם של הגהות הגר"א מוילנא על הש"ס. הגר"א כידוע הרבה להגיה את ספרי חז"ל, והגהותיו יוצרות בדרך כלל מהפכה בהבנת הסוגיות, ולפעמים משנות אותן מן הקצה אל הקצה, עד כדי השפעה על ההלכה למעשה. כפי שכותב בהקדמתו ל'תקלין חדתין' הגר"א משקלוב דברים מופלאים על דרכי הגר"א בכתובת הגהותיו.

ובכן, הגהות אלו נדפסו במהדורת וינה, אלא שכנראה והמדפיסים לא ירדו לסוף דעת הגר"א בהגהותיו, והציגו רבים מהם בצורה משובשת ומוטעית. כך, שבהגהות עצמם - שבאו לתקן שיבושים שנפלו בגרסת הש"ס - חלו טעויות משמעותיות. מלבד זאת, לשונו של הגר"א בעצמו קשה להבנה, כי הגהותיו נרשמים בקצרה מאד מאד, לפעמים בחלוף תיבה אחת או אות אחת או מחק אחת ואפילו נקודה אחת - השלים כוונתו לפי עומק דעתו הרחבה, כי לא רשם אלא לעצמו - כי הבין דרכם שאין

לומדי הדף-היומי יזכו בתקופה הבאה ל'טעימה' בחלק תורה שבדרך כלל אין היא נחלתם של רבים: התלמוד הירושלמי, זאת כאשר יתחילו בלימוד מסכת שקלים, שצורפה - באופן יוצא דופן - מן הירושלמי לסדר התלמוד הבבלי.

מיעוט העיסוק בתלמוד הירושלמי אינו דבר חדש, כבר מתקופת הראשונים מצויים התייחסויות לכך שצריך הלימוד הינו בתלמוד הבבלי - לעומת התלמוד הירושלמי שאין עוסקים בו כל כך. לעומת זאת, מסכת שקלים הירושלמית שונה, כאשר היא נכללת - על אף מוצאה - בסדר מסכתות התלמוד הבבלי. את מסכת שקלים אנו מוצאים כשהיא מצורפת לבבלי כבר בש"ס כתב יד מינכן, שנכתב בתקופת בעלי התוספות, וזאת, כנראה, משום שכבר מאז עסקו בלימוד מסכת שקלים כפי שעסקו בשאר מסכתות הבבלי - ועל אף היותה מן הירושלמי שבה בדרך כלל מיעוט להגות. וכן כתב המאירי בהקדמתו לפירושו על מסכת שקלים: "והורגלנו בלמודה אחר מסכת פסח שני (- הכוונה לחלק מסכת פסחים העוסק בדיני קרבן פסח - מפרק תמיד נשחט והלאה)". מן הסיבה הזו, מסכת שקלים היא גם המסכת היחידה מתלמוד ירושלמי שיש בידינו פירושים מן הראשונים עליה - מהרא"ש, רבנו משולם והמאירי. זאת ועוד, מחבר מדרש לקח טוב - שהינו אחד מן הראשונים בזמן רש"י - ליקט למדרשו קטעים ממסכת שקלים, בעוד שמשאר מסכתות הירושלמי אין מובאות במדרשו - ומסתבר שזאת משום שלא היה לפניו התלמוד הירושלמי, אולם מסכת שקלים הייתה כנראה בתקופתו כבר מצורפת לבבלי, וממנה ליקט.

אכן, אף כי מסכת שקלים נלמדת בתוך סדר הבבלי, הקשיים שנלווים ללימוד הירושלמי - שגרמו בין השאר למיעוט העיסוק בו - אינם פוסחים על לימוד מסכת זו, ולומדי הדף-היומי יצטרכו להיאזר באורך-רוח בכדי לצלוח את האתגר המיוחד העומד לפניו: הן לשונה הקצרני של הירושלמי - 'האי תנא ירושלמי הוא דתני לישנא קלילא' (ב"ק ו:), והן השיבושים המרובים שחלו בגרסת הירושלמי ('כבר ידעת שרבו השיבושים בנוסחאות שבירושלמי, והסיבה הגדולה למיעוט השגחת הלומדים בו ואין עומדין עליו רק אחד בדור' (הרשב"א, בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' צו)) - גורמים במקרים רבים קושי רב לעמוד על כוונת דברי הירושלמי לאשורם.

על רקע הקושי בלימוד מסכת שקלים, בולט במיוחד פירושו של הגאון רבי ישראל משקלוב זצ"ל, מתלמידי הקרובים של הגר"א מוילנא - 'תקלין חדתין' - פירוש רהוט ומקיף המשליך אור בהיר על נבכי צפונותיה של מסכת שקלים הירושלמית. ה'תקלין חדתין' התקבל בחיבה על הלומדים, עד שהיה לפירוש העיקרי למסכת זו. הוא נדפס על גיליון המסכת בדפוסים המצויים, והפירושים בני זמנינו - של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ושל המהדורות המבוארות 'שטנשטיין' ו'מתיבתא' בנויים באופן עקבי על דבריו.

אולם עם מעמדו החשוב של פירוש הגר"א משקלוב בלימוד מסכת שקלים - מעטים הם מכירים את רקעו ואת תכליתו

דף השער של הבבלי מהדורת וינה תקס"ו בו הודפסו לראשונה הגהות הגר"א - אולם מתוך שיבושים

בשם 'תקלין חדתינ', ובה פענח כל הצפונות עד שהדברים בהירים כשמלה חדשה. והוסיף כעין 'תוספות', בשם 'משנת אליהו', בהם בדרך כלל נושא ונתן להביא ראיות להגהות הגר"א. אמור מעתה: יסודו של ה'תקלין חדתינ' אינה לפרש את המסכת – אלא - בעיקר – להעמיד את גרסתו של הגר"א למסכת שקלים כהוגן, ולפרש את דבריו הקצרים!

דפוס וינה תקפ"א - השמטת הגהות רבות

ה'תקלין חדתינ' יצא לאור בשנת תקע"ב, כבר תשע שנים אחר כך, בשנת תקפ"א, ובמעין סגירת מעגל, באותו בית דפוס וינה – שהדפיס לפני כחמש עשרה שנה את הגהות הגר"א החסרות – נדפס כעת מסכת שקלים כשהם מוסיפים בשולי הגיליון גם את הגהות הגר"א המתוקנות – כפי שליקטום מן ה'תקלין חדתינ', יחד עם קיצור מביאוריו הנצרכים להבנת ההגהות.

המגיה כבר מתנצל בדבריו שקושי העבודה ללקט את ההגהות – שכאמור, לא נדפסו בנפרד בשולי הגיליון, אלא הוכנסו לתוך נוסח הגמרא עצמה - לא מאפשר להימלט משגיאות, ומכל מקום קרב אל המלאכה, משום רוב התועלת בהגהות אלו. ואכן, רבים הם ההגהות שנשמטו ממהדורה זו – בפרט משום שהמגיה ליקט את ההגהות מתוך הפירוש - כשהגר"י מציין בדיבור המתחיל 'ה"ג' – 'הכי גרסינן' – אולם גרסאות רבות מופיעות רק בנוסח הגמרא עצמה, מבלי שהדבר יצוין כלל בפירוש ה'תקלין חדתינ', והם נעלמו מעיני המגיה של מהדורת וינה.

בשלב זה – הדבר עדיין נסבל. סך הכול, יחסרו ללומד חלק מהגהותיו של הגר"א. בגלגול הבא של ה'תקלין חדתינ' קרה משהו חמור הרבה יותר:

דפוס וילנא - הפירוש בלי הגרסאות

לעומת דפוס וינה – שנטלו מן ה'תקלין חדתינ' רק את הגהות הגר"א, ואת פירושו הדפיסו רק כאשר זה נוגע להבנת דברי הגר"א - לאחר יותר מיובל שנים אחר כך, כאשר הדפיסו בדפוס וילנא את מסכת שקלים, הוסיפו על הגיליון את פירוש ה'תקלין חדתינ' במלואו, אולם את הגהות הגר"א השאירו כמות שהיה בדפוס וינה – במדור בפני עצמו בשולי הגיליון, כאשר רבים מן ההגהות חסרים. בצורת הדפסה זו נגרם מצב אבסורדי למדי: במקום שה'תקלין חדתינ' יהיה כלי עזר להבנת גרסאותיו של הגר"א – כמטרתו של המחבר, הגר"י משקלוב, הוא הפך להיות 'מפרש' על המסכת, כביכול במנותק מהגהות הגר"א הנדפסות בצד.

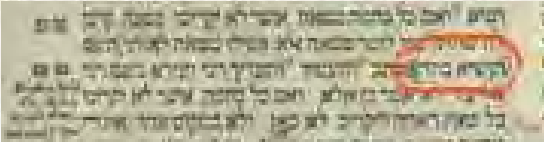
אולם בעיה גדולה בהרבה יש כאן, שיוצרת קושי ללומדי הפירוש, פעמים מבלי שידעו בכלל את הסיבה:

כאמור, הגהות רבות של הגר"א – עליהם מיוסדים דבריו של ה'תקלין חדתינ', ואותם הוא בא לפרש - הושמטו ממדור ההגהות בדפוס וינה - ובדפוס וילנא שאחרייו. ופעמים שאינן מוזכרות כלל ב'תקלין חדתינ' כ'הגהה', כיוון שהמחבר סמך על כך שללומד מונח לפניו כבר הנוסח המתוקן – שהרי הוא הכניס את ההגהות בתוך נוסח הגמרא - כך שהלומד במסכת שקלים ממהדורת וילנא – שעל פיה נדפסו מהדורות הש"ס בומנינו - אינו מודע שפירושו של ה'תקלין חדתינ' נכתב על פי נוסח שונה לחלוטין!

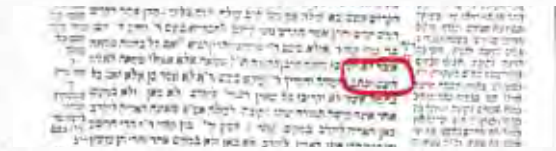
לפנינו דוגמא טובה להשמטת הגהה מכתב ידו של הגר"א במהדורות וינה ווילנא שמשליכה על הבנת הסוגיא לאור פירושו של ה'תקלין חדתינ':

שלב א': בדף ג. בשקלים יש פעמיים בתוך הסוגיא את הביטוי 'וקשיא בהדא'. והנה לפנינו צילום כתי"ק של הגר"א בדף זה, שם הקיף בסוגריים מעוגלות את ה'וקשיא בהדא' הראשון – כאומר,

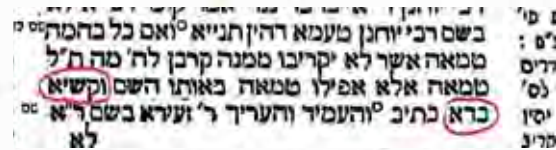
שיש למחוק אותו. מחיקה זו משנה את כל משמעות הסוגיא להלכה ולמעשה, ואכמה"ל. – בתמונה הבאה נראה כתי"ק של הגר"א האמור:

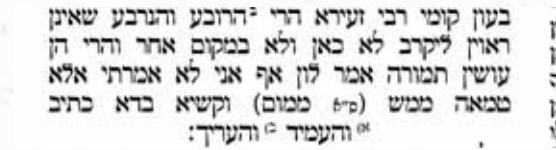
שלב ב': הגר"י משקלוב ב'תקלין חדתינ' מכניס הגהה זו בתוך נוסח הגמרא, ואינו מציין עליה לא במדור 'נוסחאות ישנות', ולא בפירושו. אולם את פירושו לסוגיא הוא לומד לפי גרסא זו. - **בתמונה הבאה נראה צילום ה'תקלין חדתינ' המקורי בקטע האמור:**

שלב ג': מדפיסי וינה תקפ"א לא מבחינים בהגהה זו – שכאמור לא ציין אותה ה'תקלין חדתינ' במפורש – ולכן אינם מציינים מאומה על דברי הגמרא הללו (אגב, במהדורת וינה תקס"ו – אז הועתקו הגהות הגר"א מכת"ק, הם אכן ציינו את הגהת הגר"א כאן, אולם בשיבוש – כביכול הגר"א מוחק גם את המילה 'כתיב'. ובאמת הגר"א משאיר מילה זו ואף מוסיף עליה את האות ו'כתיב). ללומדים במהדורה זו. – **בתמונה הבאה נראה צילום הקטע האמור במסכת שקלים מהדורה וינה:**

שלב ד': מדפיסי וילנא מעתיקים את הגהות הגר"א הישר ממהדורת וינה, ובעקבותיהם אינם מציינים מאומה על דברי הגמרא הנ"ל. אולם פירושו של ה'תקלין חדתינ' מופיע כאן במלואו, והלומד יתקשה עד למאוד לעמוד על כוונת דבריו – כשהוא איננו יודע שלמחבר היה כאן גרסא אחרת לגמרי שהופכת את כל הסוגיא! – **בתמונה הבאה נראה מהדורת וילנא בקטע האמור:**

אגב נציין עוד עובדה מעניינת, כי מפרשי המסכת בני זמנינו (שוטנשטיין ומתיבתא) ערכו את פירושיהם על פי ה'תקלין חדתינ', בהיותו הפירוש העיקרי הנלמד על המסכת. ואף במקום שפירושו מבוסס על הגהה קלה בגמ', השתדלו לדחוק ולפרש את הגרסא הישנה עפ"י פירושו, או שתיקנו את הגרסא בפירושם. ואולם במקומות אשר פירושו הצריך הגהה המשנה באופן מהותי את נוסח הגמ' הישן, בחרו לפרש עפ"י מפרשים אחרים (עפ"י מבואם לפירושם). ההיגיון בדרך זו מובן לחלוטין - לפשט את הלימוד

דף השער של מסכת שקלים במהדורת וינה תקפא

ביאור דרכו של הגר"א בהגהותיו הרבות

מעניינים הם דברי הגר"י משקלוב בהקדמת ספרו 'פאת השולחן', שם הוא עומד על ריבוי הגהותיו של הגר"א על הירושלמי ועל התוספתות, לנוכח דברי הראשונים שאין לשנות מנוסחת הספרים הישנים:

"והנה ראיתי חובה עלי לבאר בענין הגהותיו וגרסותיו החדשים שהייתי תמה, בראותי לר"ת בהקדמתו לספר הישר שהרבה להשיב על אחיו הרשב"ם ז"ל שהרבה להגיה בגרסות חדשות בגמרא... וגם בהגהות מרדכי (פ"ג דשבת ד"ה כך נמצא בספר ישן) וז"ל: "יש מהם מגיהים הספרים ואתה הרעות מהם, כי הם כותבים ה"ג' בהגהותיהן וינכר מעבדיהן, ואתה סותם הגהותיך וסומכין עליך, והם מגיהים תיבה א' או ב' ואתה כ"ב...". וכי תימא לא נתגלה ספר הישר בימי רבינו הגאון ז"ל הלא בהגהות מרדכי היה רבינו בקי בעל פה...

"אלא כך נראה לי, כי כל דברי הר"ת ורגמ"ה והרמב"ן - על הגהות תלמוד בבלי דיוקא אשר מיום שנחתם ש"ס בבלי שמשו בו רבנן סבוראי וגאוני קמאי ובתראי סלסלוהו הדרוהו ומסרו פא"פ מרב לתלמידו, מפני דאנן פסקינן כבבלי נגד הירושלמי, דבתראה הוא טובא שנחתם ע"י רבינא ורב אשי ולאורו נלך בכל אמרותיו הטהורים, והיטיב דק דקדקו בו ודייקי וגמרי מפי רבן גרסתו הנמסר לו מרבותיו גרסות נקיים וברורים ולכן החמירו להגיהו ולתקנו –

"אבל בש"ס ירושלמי דקדים מאה שנים ותוספתות דקדמו טובא - מפני שאין מורין מן הירושלמי והתוספתות, לא דקדקו וגמרו ביה כל כך ולא השתמשו בו רבנן קמאי כל כך לבררו וללבנו ועלו קמשונים ושיבושים רבים. ועוד טעם נכון כי בימי הראשונים ובעלי תוספות לא היה הדפוס עדיין והוי גמרי תורה שבעל פה פא"פ, והוי הדרי מאה וחד זימני או ארבעים זימני והוי דמי כמאן דמנח בקופסייהו ובכסייהו ולא הוו רבו שיבושייהו. אבל בזמן שנתגלה הדפוס וכל הלימוד בספרים נדפסים ובטלו השקדנים בגרסא למיגרס ולמייחזר הרבה, וחזינו דשכיחי שיבושים רבים דעיילי ממעשה אומנות הדפוס שהאומנים עמי הארץ ומלכם מוסיפים לפרש התיבות הכתובים בר"ת כרצונם בזדון ובשגגה ויש חסרונות וחילופים משורה לשורה ומאותיות ותיבות המשתנים בקל, ובפרט בירושלמי ותוספתא דלא גרסי בהו ולא רגילי בלישנא קלילא וקייטא ודאי דאי אפשר לפרשם בלי הגהות..."

מבלי להטריח בהגהות, אך יש בזה לא מעט מן היומרה, לקבל את דברי ה'תקלין חדתינ' במקום שגרסתנו סובלת את פירושו ולדחותם במקום הנזקק להגהה.

עטרה ליושנה

העיוות החמור דורש את תיקונו – הן מבחינת הלומדים שיזכו לעמוד על כוונת ה'תקלין חדתינ', והן מבחינת כבוד תורתו של המחבר הגדול זצ"ל, ופלא שעד היום לא שמו לכך לב מהדירי מסכת שקלים עם שלל הגהות ושינויי נוסחאות. תיתי ליה להרה"ג ר' אריה קצלנבויגן שליט"א, מטובי האברכים בעיר רחובות – ששיבר את אוזנינו בכל קורות פרשייה זו של ה'תקלין חדתינ' - שנטל על עצמו להתעסק במלאכת שמים זו – להדפיס את ה'תקלין חדתינ' כצורתו – עם נוסח הגמרא כגרסת הגר"א (ה'תקלין חדתינ' המקורי אינו מצוי כלל – אף במאגרים התורניים!).

גדולי ישראל, מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, מרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א ראב"ד העדה החרדית, וכ"ק מרן אדמו"ר מצאנז שליט"א ועוד רבים נדרשו לכך – אם אכן כדאי להדפיס את ה'תקלין חדתינ' במהדורתו המקורית, בפרט שלכאורה יש לחשוש לחרם הקדמונים לשנות את נוסח הגמ' מן המקובל. אולם הם הביעו התפעלות יתירה מן החידוש המופלא, והסירו כל חשש, שכן אחר שכבר הסכימו הגר"ח מוואלאוין וגדולי דורו על הדפסת המסכת כנוסח הגר"א, והמחבר הגר"י משקלוב בעצמו היה מגדולי הדור, אם כן מי יבוא אחר המלך, ומה מקום יש לפקפק בזה, ומה גם שבנוסף נדפס עמו אף המהדורה הישנה.

אין לנו אלא לקוות שהדבר יקל על לומדי הדף-היומי, ויזכו להבין ולהשכיל את מסכת שקלים, ולסיימה מתוך ידיעה והבנה ברורה ובהירה!

'דרוש פסח גדול'

הדרשה שדרש היעב"ץ בשבת הגדול ערב פסח, ואחרי ארבעים וארבע שנה דרש אותה שוב ללא כל שינוי ומה אירע בחג הפסח שאגרם ליעב"ץ להסכים לכהן כרב, למרות סלידתו מכך • שלא עשני אב"ד • במאמר המרתק שלפנינו

דרשת שבת הגדול של פעם בארבעים וארבע שנים. אפיית מצות (אילוסטרציה)

הוא סירב בכל תוקף להתמנות לרב, ובמשך כארבעים שנה, עד סוף ימיו, התגורר באלטונא (למעט תקופה קצרה ששהה באמשטרדם). באלטונא היה לו מניין משלו לתפילה, והוא עסק בתורה ובחיבור ספריו, אך לא כיהן שם כרב. בביתו היה לו בית דפוס משלו שם הדפיס את ספריו הרבים בכל מקצועות התורה, ואף השגיח בעצמו על ההדפסה והגיה את גליונות הדפוס. החיד"א בשם הגדולים בערכו, כתב עליו בתמצית: אשר פריו יתן בעט"ו עט סופר מהיר קולו כנה"ר שאינו פוסק בנועם שיח ומליצה יפה... והאריך ימים ושנים על התורה ועל העבודה בק"ק אלטונא. ובבחרותו היה רב בק"ק עמדין איזה שנים, ואח"כ נסתלק ולא רצה לקבל רבנות.

על תקופת רבנותו בעמדין, כתב היעב"ץ, שהיא הייתה תקופה טובה עבורו, והיה שוקד על לימודו וגם עסק בכתיבת ספריו. הוא גם תימן תקנות רבות לקהל וכדבריו "הייתי כמלאך אלוקים לפניהם, אין ממרה את פי ואין מתנגד אפילו לרמיזתי". כאמור, היעב"ץ היה אז בשנות צעירותו כבן שלושים שנה והוא ניהל את העדה ביד רמה.

דרשת שבת הגדול

בתקופה הזו היה מקובל בקהילות אשכנז, שהרבנים היו נושאים דרשות ארוכות בפני הקהל. על הדרשות האלו היו הרבנים מקבלים שכר לפרנסתם, מלבד השכר שהיו מקבלים באופן קבוע.

אף לא מאחד מהם, וכשראה שכולם הסכימו לכך וה' נתן בליבם לב אחד ודעת אחת, וכן, שהקהילה אכן הייתה זקוקה לרב כי היו כצאן בלי רועה, לכן הסכים, כי אמר "הלא מצער היא ואוכל לשקוד על לימודי כחפץ לבבי בלי מונע, ועם זה אהיה ממזכי הרבים בעזה"י".

"שלא עשני אב"ד"

חלפה תקופה קצרה, ובגין סכסוך עם אחד מראשי תקיפי ועשירי הקהילה, היעב"ץ רצה לעזוב את המקום. וכפי שהוא כתב גם נימוק לכך, שהרי בעל כורחו הוא קיבל עליו את העול הזה ועכשיו מצא עילה להיפטר ולעזוב. אבל, אהבת הקהל אליו הייתה עזה מאוד והם לא הניחוהו לעזוב והוא הוכרח לנענע להם בראשו, והוא תיאר ש"כל הקהל מקצה מסרו נפשם בעדי והחזיקו הכל עוז בדי".

חלפה עוד תקופה, ושוב הוא רצה לעזוב, אך בכל פעם ראשי הציבור הפצירו בו שלא יעזובם, וכלשונו "כפו אותי תמיד בדברי רציני ופיוס ולשון רכה עד שהחזירוני מדעתי". אך עבור כשלוש שנים מאז קיבל עליו את עול הרבנות, הוא עזב את הרבנות ואת העיר. ובספר "מגילת ספר" הוא כתב את השתלשלות הדברים שגרמו לו לעזוב.

ידועה מליצתו של היעב"ץ (שהביאה החיד"א ב'שם הגדולים') שכשעזב מרצונו את הרבנות בעמדין הוא ברח ברכת שלא עשני אב"ד (על משקל – עבד). ואכן, מאז עזב את הרבנות בעמדין

היעב"ץ - רבי יעקב בן צבי, דרש דרשת שבת הגדול בשבת ערב פסח בשנת ת"ץ.

היעב"ץ כיהן אז כרבה של עמדין, והוא האריך בדרשה כמה שעות. בסוף ימיו, הדפיס היעב"ץ את הדרשה בחיבור מיוחד בשם "דרוש פסח גדול".

היעב"ץ כתב בשער החיבור הנדפס את הטעמים לקריאת החיבור "דרוש פסח גדול". הטעם הראשון, כי זו הייתה דרשת שבת הגדול, והטעם השני הוא, שכל שומעי הדרשה גידלו אותה ואמרו שלא שמעו ולא האזינו מעולם לדרשה כזו(!).

הדרשה עסקה בעניין הקרבת קרבן פסח בערב פסח שחל בשבת, האם הפסח דוחה את השבת, בסוגית הגמרא במסכת פסחים בתחילת פרק אלו דברים (דף סו), ובשכחת בני בתירא שהביאה למינויו של הלל לנשיא. היעב"ץ חידש מהלך בסוגיא, והוא ציין שעל ידי זה מתיישבים יותר ממאה דקדוקים חזקים. הדרשה והחידושים שבה היו חביבים מאוד על היעב"ץ.

הוא השתעשע בדברי התורה שחידש, מעת אמירת הדרשה עד סוף ימיו כשהדפיס את הדרשה, כפי שנראה להלן. היעב"ץ אף כתב, שבאמירת הדרשה הוא הקריב קרבן פסח רוחני במועדו (הדרשה נאמרה בי"ד ניסן אחר הצהריים).

וכך כתב היעב"ץ על מעלת הדרוש: יורד ונוקב עד התהום, צולל במים אדירים ומעלה פנינים יקרים מאוד בליבונה של הלכה וחיידודה, והכול בדרך אמת וישר, ונקשר בעבותות חבל הכוסף כתפוחי זהב במשכיות כסף, דבר דבור על אופניו. עוד הוא מוסיף גם מה שאמרו השומעים, מביני מדע שלמדו בישיבות המפורסמות שבארצות הללו, שהם לא שמעו דוגמתו... ונתפשטו כל קמטי המאמר והסוגיא באופן מקובל על השכל הישר הולך באופן אמיתי נכון וקיים לעד.

ובסיום הדרשה הוא אמר: והוא כבוד לדברי חז"ל שלא יהיו קלים בעיני הסומים הסכלים, כחובה עלינו לסלק כל קושי וזרות ממאמריהם הנעימים ליודעי בינה.

כידוע, היעב"ץ כפי שהוא העיד על עצמו כמה וכמה פעמים, קיים את דברי חז"ל ושנא את הרבנות ולא אבה להתמנות לרב. אמנם, בצעירותו הוא היה רב תקופה קצרה בקהילת עמדין.

בספר "מגילת ספר" שהוא ספר קורותיו ותולדותיו שכתב היעב"ץ בעצמו, הוא כתב על כך באריכות.

בשנת תפ"ט הוא נסע מאמשטרדם לאלטונא עיר מולדתו, כדי לקבוע בה את דירתו. בדרכו הוא עבר בעמדין, ושהה שם בחג הפסח, ובדעתו היה לעזוב את העיר מיד אחר החג. אנשי הקהילה במקום, ביקשו ממנו שיכהן כרבם. היעב"ץ כתב שזה כלל לא עלה על דעתו, כי הוא שנא את הרבנות "מטעמים עצומים". אולם, בימי החג, התאספו כל הקהל והחליטו למנותו כרב. לאחר מכן שלחו אליו את ראשי הקהל והם חילו את פניו שיאות לכהן כרב. היעב"ץ כתב שהוא ניאות להם "אף על פי שהיה נגד חשקי לגמרי". והוסיף, שמכיון והוא לא ביקש זאת

האם פסח דוחה את השבת? הגעלת כלים (אילוסטרציה)

אולם היעב"ץ סרב לקבל כסף ע"ז, כפי שכתב: ואפילו בעד הדרשות שדרשתי להם בשבת הגדול ושבת שובה לא נטלתי אפילו פרוטה אחת, עם שהיה מנהגם לפני זאת לתת בעד כל דרשה כ"ב ר"ט (-רייכס טאהלר) ואף על פי שהיו נהנים מאוד מדרוש שלי והארכתי בו כל פעם שעות הרבה, וכל דרוש הוא כמו חיבור קטן בפני עצמו וערבו להם דברי מאוד. ועוד הוא כתב על מעלת הדרשות 'נשבעו המשכילים בהם, אפילו אנשים שלמדו ביישיבת פראג, שלא שמעה אוזנם מעולם דרושים נפלאים ונחמדים כמו ששמעו ממני, והפליגו בשבחי למרחוק, אמרו שאין דרשן בעולם כמוני".

אחת הדרשות שנשא היעב"ץ כרבה של עמדין הייתה הדרשה לשבת הגדול בשנת ת"ץ שבה חל ערב פסח בשבת. על אריכות הדרשה הזו כותב היעב"ץ בתוך דבריו: ונעניתי להם ראשי אלפי ישראל כי הכברתי עליהם במלין, מ"מ כוונתי לשמים... להגדיל ולפאר אמרי נועם דברי חז"ל היקרים מפז.

חלפו ארבעים וארבע שנה, ובשנת תקל"ד בה חל ערב פסח בשבת, היעב"ץ שהתגורר באלטונא, היה כבר זקן בא בימים. אז, בשבת הגדול ערב פסח, שוב דרש היעב"ץ את הדרשה הזו, ואף שעברו בינתיים ארבעים וארבע שנים, הוא לא חידש בה דבר! מפני שהיא הייתה מושלמת בעיניו. וכך הוא כתב: ונשנה פה (- אלטונא) בבית הכנסת שלי לא מפני שנתחדש בה דבר, רק להראות יופיה של תורה, הודה והדרה ותפארתה, דברי חכמים כדרבונות כולם נכוחים למוצאי דעת קדושים בינה... ונאספו קהל גדול לשמוע דבר ה' קושט אמרי אמת.

שנה לאחר מכן בשנת תקל"ה הדפיס היעב"ץ את הדרשה בבית הדפוס שהיה בביתו. ובשער הספר הוא כתב את הסיבה שהביאה אותו להביא לדפוס את החיבור: ורבים הפצירו להוציאו לאור עולם על מזבח הדפוס יעלה לרצון לזכות בו את הרבים והחפצים וחושקים ליהנות ולהתענג באור זיו נוגה תורת אמת. בסיום החיבור מודה היעב"ץ לה', וכותב: הפעם אודה את ה' ברוך שהחיינו וקיימנו לומן הזה. הוא מזכיר עוד מחיבוריו, וכן את העניין שעברו עשרות שנים מאז שדרש את הדרוש (לראשונה) ועתה הוא יוצא לאור עולם, והוסיף שבדרשה הוא הקריב קרבן פסח רוחני, והוא מקווה להקריב קרבן פסח בבית המקדש. היעב"ץ נפטר בשנת תקל"ו, חודשים אחדים לאחר הדפסת הדרשה.

האם הפסח דוחה את השבת

במסגרת זו אי אפשר להביא אף לא את עיקרי הדרשה. אמנם, נביא בקצרה את עיקרי השאלות והדיוקים שהוא דקדק בסוגיא, דבר שגם מלמדנו משהו על אופן דקדוקו של היעב"ץ בלימוד סוגיא.

הגמרא בפסחים, דף 10 ע"א, אומרת: **תנו רבנן: הלכה זו נתעלמה מבני בתירא, פעם אחת חל ארבעה עשר להיות בשבת, שכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת אם לאו, אמרו: כלום יש אדם שיודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו? אמרו להם: אדם אחד יש שעלה מבבל, והלל הבבלי שמ, ששימש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון ויודע אם פסח דוחה את השבת אם לאו, שלחו וקראו לו, אמרו לו: כלום אתה יודע אם הפסח דוחה את השבת אם לאו? אמר להם: וכי פסח אחד יש לנו בשנה שדוחה את השבת? והלא הרבה יותר ממאתיים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת, אמרו לו: מנין לך? אמר להם: נאמר 'מועדו' בפסח ונאמר 'מועדו' בתמיד, מה מועדו האמור בתמיד - דוחה את השבת אף מועדו האמור בפסח - דוחה את השבת. ועוד, קל וחומר הוא: ומה תמיד שאין ענוש כרת דוחה את השבת, פסח**

גדולי הדורות עסקו בשאלה האיך ייתכן שנתעלמה ההלכה מבני בתירא ונשתכח הדבר מכל כלל ישראל, האם הפסח דוחה את השבת.

בכמה תשובות מהראשונים (מהרי"ל סימן רנח, 'תרומת הדשן' סימן קכו) שכתבו על השאלה מתי להתענות תענית בכורים בערב פסח שחל בשבת, הם ציינו שזה לא מוזכר בקדמונים, כי בזמן שקידשו על פי הראייה אכן לא חל ערב פסח בשבת (והתרוה"ד כתב ששנים מרובות זה לא חל). ולפי"ז אכן ייתכן שנשכח הדבר מכלל ישראל האם הפסח דוחה את השבת.

רבי יחזקאל לנדא בעל ה'נודע ביהודה', בחיבורו צל"ח על מסכת פסחים כתב, שלפי דברי הגמרא בסנהדרין (דף יב) בסוגיא אם מעברין את השנה מפני הטומאה, בני בתירא לפי שיטתן אז שלא ידעו אם פסח דוחה את השבת ודאי שהיו מעברין את השנה כדי שערב פסח לא יחול בשבת. והוא מסביר בכך את הלשון "הלכה זו" נתעלמה, שמה שהניחו שי"ד יחול בשבת זו הייתה ההתעלמות מההלכה. ואז, בשנה ההיא הוצרכו לקבוע ההלכה.

מרנא ה'חתם סופר' בחידושיו לפסחים מבאר שבמקרה שהיה צריך לחול י"ד בשבת, בגלל שלא הייתה הלכה רווחת מה לעשות, היו בית דין מאיימים על העדים (על פי ראש השנה דף כ) כדי שלא יארע ערב פסח בשבת, ולפי"ז היו קובעים את ראשי החודשים כך שלא יחול ערב פסח בשבת. אמנם, בשנה ההיא "שכחו" בני בתירא להשגיח ע"ז ואירע ערב פסח בשבת, והוצרכו לקבוע ההלכה.

בעל ה'פני יהושע' כתב, שוודאי לא נתעלמה מבני בתירא ההלכה שקרבן פסח דוחה שבת. רק מה שנתעלם מהם זה עניין הקטרת הפסח, שאולי רק השחיטה והזריקה דוחים שבת כי אי אפשר לעשותם בלילה, אבל ההקטרה אולי יכולה להידחות ללילה (וראה גם ב'בית הלוי' חלק א, סימן לח).

גם בדרך הפלפול נאמרו יישובים לשאלה.

רבי שלמה דוד אייבשיץ, דרש דרשת שבת הגדול בשנת תקס"א כשחל ערב פסח בשבת, והיא נדפסה בספרו 'ערבי נחל' (דרוש ד' לשבת הגדול). הוא הביא הרבה דקדוקים בסוגיא, והאריך בדבריו בדרך הפלפול, שהספק של בני בתירא לא היה על הקרבן עצמו, אלא על מכשירין שאפשר לעשותן מערב שבת (כעין דברי היעב"ץ), ובדבריו שם הוא מקשר את הספק של בני בתירא לדברי הגמרא בפרק ערבי פסחים (דף קח) מכשיר היה בן בתירא בפסח ששחטו שחרית בארבעה עשר.

שענוש כרת - אינו דין שדוחה את השבת. מיד הושיבוהו בראש ומינוהו נשיא עליהם, והיה דורש כל היום כולו בהלכות הפסח, התחיל מקנטרן בדברים, אמר לחן: מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם - עצלות שהיתה בכם, שלא שמשתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון וכו'.

על דברי הסוגיא הזו כותב היעב"ץ בתחילת הדרשה: והוא פלא, כולה מוקשה מראשו ועד סופו. ויש לדקדק בו הרבה, לא נעלים עין מכל ההערות הראויות לתת לו ויכללו בשלוש עשרה מדות מלאות גדושות שתורת מאמר הלז נדרשת בהן, ותחתיהן דקדוקין כמו רבו עצמו ממספור.

ידועה השאלה, האיך ייתכן שנשכח מכל כלל ישראל האם קרבן פסח דוחה את השבת. המעשה הזה אירע מאה שנה לפני חורבן הבית, שהרי הלל נתמנה לנשיא מאה שנה לפני חורבן הבית (שבת, דף טו), וב'סדר הדורות' כתב שזה היה בשנת ג' אלפים תשכ"ח. והאיך ייתכן שלא נמצא מי שידע וזכר מה עשו בפעם קודמת כשחל ערב פסח בשבת. אכן, בירושלמי (פסחים, דף לט) שואל רבי אבון הרי לא ייתכן שיעבורו שתי שמיטות (י"ד שנה) בלי שערב פסח יחול בשבת, ואם כן איך בזמן קצר כזה נשתכח מכל כלל ישראל מה עשו בפעם הקודמת, ומתרג', שזה היה כדי ליתן גדולה להלל.

[לפי קביעות הלוח שלנו, יש שעוברים עשרים שנה בלי שיחול ערב פסח בשבת (כך היה בין השנים תשי"ד-תשל"ד, וכך הקביעות לשנים תשפ"ה-תת"ה) ובירושלמי נאמר פעם בשתי שמיטות, דהיינו שבכל י"ד שנה חל ערב פסח בשבת לפחות

שכחת בני בתירא האם הפסח דוחה את השבת

בספר 'נועם מגדים וכבוד התורה' לרבי אליעזר הלוי הורוויץ (הרה"ק מטרנוגראד) בליקוטים שבסוף הספר (דף עה) הוא מביא כמה מהשאלות על הסוגיא. וכותב, שלפי דברי התוס' בפסחים דף ג ע"ב (ד"ה מאליה) מי שאין לו קרקע פטור מקרבן פסח, וא"כ לפי דברי הגמרא בשבת דף קלא ("הואיל ובידו להפקירן") ייתכן והיו צריכים להפקיר את הקרקע כשחל ערב פסח בשבת כדי שלא ישחטו בשבת. ועל דרך זה הוא מבאר את מחלוקת בני בתירא עם הלל.

צדיקי הדורות ביארו את העניין גם ע"ד הקבלה והחסידות.

החיד"א ב'פתח עינים' (פסחים שם) כותב, שבני בתירא הרגישו שזהו רצון ה' שהלל יהיה נשיא, ולכן נתעלם מהם דבר פשוט כזה. ובלשון הגמרא מסביר החיד"א, שבגלל העצלות של בני בתירא הם הסתלקו מהנשיאות. אבל, זו לא הסיבה שהלל זכה לגדולה, אלא זה בגלל שלמד תורה בצער, ובגלל גודל ענוותנותו. והוא כותב בקצרה שיש הרבה הערות ודקדוקים במאמר הזה, ולפי ההסבר מדוע הלל זכה לגדולה הם יתורצו מאליהם, ומביא ע"ד הגימטרייה בשם הלל הבבלי.

בספר 'מגיד דבריו ליעקב' לרבי דוב בער "המגיד ממעזריטש" (אות כ) מובא ע"ד הסוד, שהניצוצות שנפלו היו צריכים לבוא אל תיקונם דרך שמעיה ואבטליון שהיו גרים, ומה שאמר הלל "שלא שמשתם שני גדולי הדור" היינו, שלא למדתם מדרכם.

רבי צבי אלימלך שפירא בספר 'בני יששכר' (מאמר ד, דרוש יג) האריך בכל העניין, במה הסתפקו בני בתירא, והאיך נתעלמה ההלכה מכל ישראל. והוא מפרש את הסוגיא בארבעה אופנים: פשט, רמז, דרש וסוד. בדרך הרמז הוא מסביר האיך ייתכן שנתעלמה ההלכה מכל ישראל. וכותב, שוודאי ידעו בני בתירא שבדורות הקודמים פסח דחה את השבת, כמו בפסח מדבר, רק הסתפקו האם גם בזמנם פסח דוחה את השבת. כי טעם מצות הפסח היא להודיע שהקב"ה משدد את המערכת הטבעית (שקבעה בששת ימי בראשית) עבור בני ישראל, ובמצרים הוכח הדבר. ולכן, קרבן פסח דוחה את השבת שהיא זכר למעשה בראשית, ואמנם פסח מדבר חל בשבת. אבל, בתקופת בני בתירא שהיו גדולי הדור, וראו שכלתה הנבואה והתחילה המלכות הרביעית להתפשט על ישראל, והשגחת הבורא ב"ה הייתה מלובשת בטבע, הסתפקו אולי עתה אין הפסח דוחה שבת. עד שבא הלל ולימדם מגזירה שווה שהיא נגד מדת רחום, שבכל עת הקב"ה ברחמי משגיח עלינו.

פעם אחת. וראה ע"כ באריכות במאמר מיוחד "בואו חשבון" של רבי אריה ליב יעלין מביאליסטוק בעל "יפה עינים" על הש"ס, שנדפס בסוף מסכת ערכין בגמרות ווילנא, ובמהדורות החדשות בתוך ילקוט מפרשים ערכין דף ט].

גדולי הדורות עסקו בשאלה הזו, וכדרכה של תורה, ביארו את העניין באופנים שונים (ראה מסגרת).

היעב"ץ הביא את השאלה איך אפשר להשתכח מישראל דבר זה, הלא בכל מחזור קטן יש פסח שחל להיות בשבת, ואי אפשר ומן הנמנע הוא שלא יהיו זוכרים כלל מדבר גדול כזה כהקרכת פסח שנעשה בפומבי גדול בקיבוץ כל ישראל, שוודאי אינו בכלל שכחה. ותמוה מאוד שנשיאי ישראל וגדולי עולם כבני בתירא יתעלם מהם דבר זה, בוודאי הוא דבר שאי אפשר להישמע כפשוטו.

עשרות דיוקים ודקדוקים

אחרי השאלה הזו, היעב"ץ מונה והולך עוד הרבה דקדוקים בסוגיא, ונביא את חלקם בקיצור, כסדר הברייתא. מהו הלשון, **נתעלמה מבני בתירא**, הלא מכל הקהל היא נתעלמה.

מה הלשון, **פעם אחת חל י"ד בשבת**, משמע כאילו רק פעם אחת זה חל, הרי מדי פעם חל ערב פסח בשבת (והיה לומר: פעם כשחל וכו').

מה כפל הלשון, **שכחו ולא ידעו**, הרי 'שכחה' הוא דבר שידעו

לבאר כל חמירא. ליבון כלים (אילוסטרציה)

תכלית הביאור ונתיישובו כל הדקדוקים בלי שום שיור, איש לא נעדר, באופן יפה אף נעים. אף שהדרשה נאמרה ע"ד הפלפול, הוא אמר בחתימת הדרשה: ואקווה בעזה"י שהם קרובים לאמת, ואם לא אוכל לקבל עלי אחריות מפורשת שכל מ"ש בזה נתכוון בעל המאמר באמת, דיניי שקרבתי דברים זרים להיות כמים קרים על נפש עייפה ערבים לשומעיהם נחמדים להשכיל... אכן בזה ודאי אני ערב בדבר שהמילוי שבמולייתא זו טוב למאכל ונחמד העץ על הדעת טוב ורע בלימוד להשכיל פלפולים ישרים זכים וברים.

ספרי היעב"ץ

בשולי הדברים: בשער של "דרוש פסח גדול" כתב היעב"ץ: והיא חוליא מחיבור הקשורים ליעקב, וחמישית בסדר חוליות שיצאו לאור הדפוס עד עתה.

היעב"ץ חיבר כארבעים(!) חיבורים בכל מקצועות התורה. השמות שנתן היעב"ץ לספריו ואף לחלקים בתוך הספרים, כמו שמות השערים והפרקים בסידורו, כל אלו השמות היו מלאכת מחשבת. וכדרכו לשון מתובלת גם בחלקי פסוקים ומימרות ולשון נופל על לשון.

'הקשורים ליעקב' הוא על פי הפסוק (בראשית ל, מב) ובהעטיפ הצאן לא ישים והיה העטופים ללבן והקשרים ליעקב. כאן פירש היעב"ץ 'קשורים' מלשון קשר ושייכות, ויעקב הוא שמו, וחוליות היינו חלקים שמשתלבים יחדיו.

היעב"ץ הדפיס כמה דרשות שלו, כל דרשה בפני עצמה, ולכל הדרשות ביחד קרא "הקשורים ליעקב", וכל דרשה היא חוליה אחת בקשורים.

ואכן בשער "דרוש פסח גדול" נכתב שהיא חמישית בסדר החוליות שנדפסו עד עתה. אולם, בדרשות הראשונות שהדפיס היעב"ץ, הוא לא כתב שהם חוליות ב"הקשורים ליעקב", וכנראה אחר ההדפסה של חלק מהדרשות קראם בשם הכללי.

ואלו החוליות כפי שכתב היעב"ץ בשערי הספרים: חוליא הרביעית היא "תפלת ישרים" דרשה לשבת שובה עם "חלי כתם" ענייני מוסר שנדפסה בשנת תקל"ה (נאמרה בשבת שובה תצ"א ושוב בשנת תקל"ה). החוליא החמישית "דרוש פסח גדול", והחוליא השישית היא "שערי עזרה" שנדפסה בשנת תקל"ו.

מכיון וחסרות שלוש חוליות ראשונות, היו שכתבו שהם חיבורים שנותרו בכתב יד. אולם, בשער 'דרוש פסח גדול' ובשער 'תפלת ישרים' נכתב להדיא שהדרשות הקודמות כבר נדפסו.

לכן נראה, שאכן שלושת החוליות הן דרשות שהדפיס היעב"ץ שנים רבות קודם. החוליה הראשונה היא "יציצ פתגם" דרוש הספד על אביו ה"חכם צבי" שנדפס בשנת ת"ק, (החוליה השנייה היא "שמש צדקה" דרוש לחתונתו בזו"ש לאחר שנתאלמן, נדפס בשנת תק"ד, והחוליה השלישית היא "שאגת אריה" דרוש הספד על גיסו רבי ארייה לייב רבה של הקהילה האשכנזית באמשטרדם, שנדפס בשנת תקט"ו.

דבר זה גם תואם עם מה שנכתב בשער 'תפלת ישרים' שהיא החוליה הרביעית ממה שכבר נדפסו משנים רבות. שכן חלפו שלושים שנה מהדפסת הדרשה השלישית לדרשה הרביעית אמנם ידוע על דרשות אחרות שלו שהוא הזכיר בתוך ספריו, אך הם לא נדפסו.

וכלשונו: הלל ודאי לא חשד לגדולי ישראל כבני בתירא ישאלו שאלת הדיוטות ולא ידעו עדיין שהקרבת פסח עצמו דוחה שבת שבלי ספק יש לימודים הרבה על זאת, וזיל קרי ביה רב הוא. וגם אי אפשר להשתכח בשנים מועטות כל כך מכל ישראל.

בדבריו מבאר היעב"ץ שכל השאלה הייתה על מכשירין שהיה אפשר לעשותן מאתמול, ועוד הוא האריך לבאר את הספק של בני בתירא שהוא היה על אופן הלימוד שפסח דוחה שבת שנלמד מפסח מדבר שחל בשבת, כדברי הגמרא בשבת (דף פז) על יום

"...חלפו ארבעים וארבע שנה, ובשנת תקל"ד בה חל ערב פסח בשבת, היעב"ץ שהתגורר באלטונא, היה כבר זקן בא בימים. אז, בשבת הגדול ערב פסח, שוב דרש היעב"ץ את הדרשה הזו, ואף שעברו בינתיים ארבעים וארבע שנים, הוא לא חידש בה דבר! מפני שהיא הייתה מושלמת בעיניו..."

"לבאר כל חמירא"

לאחר כל הקושיות, כתב היעב"ץ, שהמאמר הזה הוא כצוות ואומר אנא דרשו אותי. ובלשונו המליצית הוא אומר שהוא מקווה שמן השמים יעזרו לו "לבאר כל חמירא", ועוד הוא ממשיך ואומר שבדבריו, דרך אגב יתורצו הרבה קושיות ודקדוקים גם בגמרא רש"י ותוס' ומפרשיהם, וכן, שיתבארו בהמשך הדברים עניינים נכבדים ודברים יקרים מפז ברמב"ם והחוננים עליו.

והוא פנה לקהל ואמר: בעזרתו יתברך אומר, הטו אוזניכם אלי שמעו חכמים מילי ויודעים האזינו לי, וראו כי טוב הוא לשון חכמים מתוק מדבש ונופת כל חיך הטועם אומר לי לי.

בתוך הדרשה ביאר היעב"ץ, שוודאי ההלכה שנתעלמה מבני בתירא לא הייתה בפשיטות האם קרבן פסח דוחה את השבת,

ושכחו, ו'לא ידעו' משמע לא ידעו מעולם.

מהי אריכות הלשון, אדם אחד יש שעלה מבבל והלל הבבלי שמו, למה צריכים להאריך מהיכן בא.

מהו הלשון, והלא הרבה יותר ממאתיים פסחים יש לנו בשנה שדוחין את השבת. לשון הגמרא היא כמשל וחידה, אם יש יותר ממאתיים יאמרו יותר ממאתיים ומהו הרבה יותר, ומהו החשיבות של מאתיים (אכן בתלמוד ירושלמי נאמר, שיש שאמרו מאה, יש שאמרו מאתיים ויש שאמרו שלוש מאות).

מדוע, מיד הושיבוהו בראש. מדוע מיהרו. ועוד, הרי הקל וחומר הוא קל וחומר פריכא כדברי הגמרא (שתמיד הוא תדיר וכליל), והאם בשביל קבלה אחת של גזירה שווה שקיבל מרבותיו הוא יתמנה לנשיא.

מהו הלשון שבני בתירא מינוהו נשיא "עליהם", הרי הוא נתמנה נשיא על כל ישראל ולא רק על בני בתירא בלבד.

מדוע, היה יושב ודורש כל היום כולו. אכן, בשבת דורשים הרבנים בעת שהעם פנוי ממלאכה, אבל הרי בשבת לכו"ע בעינן נמי לכם (פסחים, דף סח).

למה, התחיל מקנטרן בדברים. מה ראה הלל לשנות את מידתו, ועוד מה טעם התחיל בכך מיד אחרי שמינוהו לנשיא, וכן מה הלשון מקנטרן בדברים, וכי יש קנטור שלא בדברים.

מהו הלשון, מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם עצלות שהיתה בכם שלא שמשותם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. מה טעם להגיד להם את זה עתה מיד שמינוהו. וכן, מה הקשר בין העצלות לבין זה שהלל עלה מבבל, ועוד דקדוקים בזה.

דרוש פסח הגדול. אפיית מצות (אילוסטרציה)

תולדותיהם

תולדות ועובדות מצדיקי הדורות

משה אהרן אויש

הרה"ק רבי יעקב שמעון
מזעסלאב זי"ע
ח' ניסן תקצא

השפיגל של אביו

אמר מרן רבי יצחק מנעשכיו ז"ל, הרה"ק רבי יעקב שמעון מזעסלאב היה ה'שפיגל' (מראה) לאביו הקדוש רבי פנחס קאריצער זצוקל"ה.

זכרון טוב - עניני תפילה אות א כיי"ש

נהנה מסעודה

בשם הרב הק' ר' יעקב שמעון בן הרב הק' ר' פנחס מקארעץ, בגמ' שילהי ברכות כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה כאילו נהנה מזיו השכינה. וקשה מדוע הוי כאילו נהנה מזיו השכינה, הלא לא עשה כלום, רק נהנה מגוף הסעודה. ותירץ דהפי' הוא כן, דמי שאינו נהנה מגוף הסעודה, אך נהנה מזאת שת"ח מסובין בה, דבר זה הוי כאילו נהנה מזיו השכינה, כי הת"ח נקראים בזה, אנפי שכינתא.

מרגניתא דבי רבנן עמ' פח

מחיה מתים

משמיה דהרב מיאסי ז"ל נכד הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זצלה"ה, מקובל אצלנו מזקני הק' שכל מאמר 'שמעתי ממורי' אפשר להחיות בו מתים. והרה"ק רבי דוב ב"ר בונם חותן הרה"ק רבי יעקב שמעון אבד"ק זאסלאב בן הרב ז"ל נסע לארץ ישראל, וקודם נסיעתו אמר לחתנו ידעתי שאביך מסר לך הסודות של שמעתי ממורי, בבקשה ממך מסור לי עכ"פ 'שמעתי ממורי' אחד, ואין לך לחשוש שאשתמש בו כאן, שהרי אני נוסע לארצנו הקדושה לקחו חתנו לקרן זוית וגילה לו, והשיג ע"י זה כמה דברים העומדים ברומו של עולם, והתחיל לצעוק, ווי ווי ! למה לי לעזוב אותך, אשאר כאן. אמר לו חתנו, כיון שהחליט מר חותני לנסוע, שוב אין לשנות.

ליקוטי אמרי פנחס שער התורה אות יט

פרישותו עמוק

בהיות הרה"ק רבי חיים מקאסוב זי"ע בשפיטובקא ביקר גם את הרה"ק רבי יעקב שמעון אב"ד דק"ק זאסלאב, אחי חותנו הרב. ואמר עליו, כי בכל דרכיו היה מתנהג בפשטות גדולה כדרך בעל הבית ולא ברבנות, ובכל זאת היתה קדושתו ופרישותו עמוק עמוק מי ימצאנו.

אבן שתיה, ח"א, עמ' קצ"ו

הלכתא

אקטואליה הלכתית

יקותיאל יהודה גנזל

ברכה באמצע הטיול

זה התחיל בצעידה מרתקת בסמטאות ירושלים העתיקה. אבל כשהם הגיעו ל'חורבת רבי יהודה החסיד' התעוררה שאלה הלכתית מעניינת האם עליהם לברך את הברכה הנדירה?

טיול משפחתי בסמטאותיה של ירושלים העתיקה והמקודשת, תמיד יהיה טיול בנופך רוחני. העיניים לא שבעות מלינוק את המראות, את הקדושה, את האבנים העתיקות המשתפכות ואת שכיות החמדה שנותרו במורשת עמנו. הנה עוד שריד לבית כנסת עתיק, וכאן יש שרידים לבתים שהתגוררו בהם עוד בימי בית המקדש. תעלות ומנהרות, דרכים ומוצגים. ההרגשה היא שמטיילים בעולם מקביל וזך.

גם משפחת כץ עשתה את המסע הרגלי הזה בין הסמטאות הצרות. כשבני המשפחה הגיעו ל'חורבה' - חורבת רבי יהודה החסיד ששוקמה והוקמה בשחזור מחודש ברוב פאר והדר, הם לא כבשו את התפעלותם. רבות שמעו על ה'חורבה' אבל מעולם לא דרכו רגליהם במקום קדוש זה. הם נכנסו פנימה, הביטו בציורי הקירות המשוחררים, בארון הקודש הגבוה. זוהי קדושה שניתנת למישוש בידיים.

אפרים, הנער בן השש עשרה, היה הראשון שנערך ואמר: הרי למדנו בגמרא וכך נפסק בשולחן ערוך (סימן רכד סעיף י) ש"הרואה בתי ישראל בישובן כגון [בעת יישוב] בית שני, אומר: ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, מציב גבול אלמנה". הרי זה בדיוק מה שאנו רואים עכשיו, בית כנסת שנחרב עד היסוד, פעם ופעמיים ושלוש, והנה הוא שוב עומד על תילו בפאר רב כל כך. לכאורה עלינו לברך כעת את ברכת 'מציב גבול אלמנה' ולהודות לבורא העולם ששיקם מחדש את בית מקדש המעט. ומאחר ולא מדובר בברכה השגורה על הלשון, פנו בני המשפחה לשאול שאלת רב.

התשובה ההלכתית:

במענה לשאלה כזו, השיב הגאון רבי משה ברנסדורפר שליט"א גאב"ד היכל הוראה, תשובה ברורה: "אכן, יש צורך לברך את הברכה, ברכת 'מציב גבול אלמנה', אולם בלי שם ומלכות. על בני המשפחה ויתר העוברים במקום, לברך: ברוך אתה מלך העולם, מציב גבול אלמנה. ככה, בלי הזכרת השם.

ונימוקו עמו:

ההוראה נסמכת על הוראתו של ה'פרי מגדים' (או"ח סימן רכד, במשכצות) המזכיר את מחלוקת הפוסקים האם ברכה זו נתקנה רק על אודות בתי ישראל שבארץ ישראל או שמא גם על בתי ישראל שבגולה, וכן האם נתקנה הברכה דווקא על חורבה שהייתה קיימת עוד מימי בית המקדש השני ולאחר מכן נחרבה וחזרה ונבנתה או שמא גם על חורבות מזמננו אנו צריך לברך את הברכה. והלא חורבת רבי יהודה החסיד נבנתה בשנת תס"א, הרבה אחרי חורבן בית המקדש השני. ובאופן כזה פוסק ה'פרי מגדים' שגם ביישוב שבזמן הזה וגם בחוץ לארץ, צריכים לברך 'ברוך מציב גבול אלמנה', אולם בלי שם ומלכות.

היכל המעשה

סיפור לשבת
מאת: שמעון טיקוצקי

מעל לדרך המטבע

קטנה:

בערוב ימיו, בשנת תש"ל, כשהגיע ה'אמרי חיים' ביום ט"ו בשבט למירון, לציונו של רשב"י, ביקש בתוקף להיכנס לטבול לפני שחרית במקווה הטהרה שליד הציון. קור נורא שרר באותו בוקר במירון, המשמשים הפצירו ברבי שלא יטבול, הייתה זו כמעט סכנת נפשות במצבו החלוש, אך הוא ירד לטבול במסירות נפש, הכול בגלל שהבטיח להעניק לכמה יהודים הזקוקים לישועה מטבע קודש שנטבל במקווה.

מזה שנים מיוחדת מרת הנדלס עם אחת מנכדותיו של רבנו ה'אמרי חיים', הלא היא הרבנית הצדקנית מסלונים ע"ה (אשת חבר כ"ק מרן אדמו"ר מסלונים שליט"א, בת חתנא דבי נשיאה הרה"צ רבי נפתלי חיים אדלר זצ"ל), היא פנתה אפוא אליה וביקשה להפציר עבורה אצל זקנה הרבי מויז'ניץ להעניק לה מטבע. מאחר ואביה ר' זעליג נמנה על חשובי חסידי ויז'ניץ, ביקשה אפוא מהנכדה לבקש מזקנה, הרבי, להעניק לה את המטבע באמצעות אביה, כשייכנס לקודש פנימה בהזדמנות הקרובה. לא עברו כמה ימים והאב, ר' זעליג, אכן מקבל הודעה מבית הרבי בבני ברק לבוא ביום המסוגל 'זאת חנוכה', לקבל את המטבע הנכסף מידי הרבי. בחיל ובהתרגשות מתייצב ר' זעליג ביום המיועד בחצר בית הרבי, בשיכון ויז'ניץ, אלא שברגע האחרון נאמר לו שזה לא יקרה היום. באותו בוקר יצא הרבי ה'אמרי חיים' לבקר את ש"ב הרבי הקדוש בעל ה'אביר יעקב' מאסדיגורה זי"ע ששכב אז בבית החולים על ערש דווי (ואכן כעבור ימים ספורים בה' טבת תשכ"א נתבקש לישיבה של מעלה) הרבי חזר מהביקור כה שבור ורצוף ממצבו הבריאותי של האדמו"ר מסאדיגורה עד שלא היה מסוגל לקבל יותר קהל באותו יום, הוא נכנס לחדרו והסתגר ואף לעריכת השולחן הטהור לא יצא באותה שנה, למרות שהמוני חסידים כבר נקהלו ובאו מרחבי הארץ. התאזר אפוא ר' זעליג בסבלנות וכעבור כמה ימים אכן הגיעה הודעה מבית הרבי, "ביום ט"ו בשבט הקרוב, ראש השנה לאילנות, תבואו ותקבלו את המטבע". בהגיע היום המסוגל נכנס ר' זעליג לקודש פנימה, בעיניים ספוגות דמע, ביד רועדת מהתרגשות קיבל את המטבע המיוחלת מידיו של הרבי, יודע שהנה הוא כבר אוזח בידיו את קצה החוט של הישועה המיוחלת, את תחילתה של הבשורה שתשים קץ למסכת ייסוריה של בתו וחתנו. "ה' יעזור שבקרוב תבשרו בשורות טובות" נשמע קולו של הרבי ה'אמרי חיים' בחדר, הוא השיב אמן נרגש ויצא מן החדר.

בריוזה מלוחה עלתה מן הים, הסיטה בעדינות את הווילון ונשבה לתוך הסלון, מגלה בתוכו שולחן קטן מחופה במפה רקומה, אגרטל במרכזו, כמה פרחים שנשארו משבת. טלפון החוגה עומד על שידת העץ. הכול עומד על מקומו, בדיוק כמו אתמול, כמו שלשום, לא זו אפילו במילימטר.

חיפה של שנת תשכ"א, לפני שישים שנה בדיוק.

קהילות חסידיות ראשונות תוקעות יתד בעיר האדומה, בעיקר חסידי ויז'ניץ וגור. לא מעט אברכים צעירים חדורי מרץ מתחילים להיראות ברחובות שכונת 'הדר', אחד מהם הוא הרה"ח ר' מאיר הנדלס, אז אברך צעיר, בן למשפחת חסידי גור ותיקה, חתנו של אחד מחשובי חסידי ויז'ניץ בעיר, הרה"ח ר' זעליג שטיינמץ.

מאז החתונה השמחה במשפחת שטיינמץ - הנדלס חלפו כבר שנים רבות, אך המצב אינו משמח, בלשון המעטה. בני הזוג הנדלס טרם זכו לחבוק ילד משלהם. הבית שקט ודומם, פעיית עולל, צחוק של ילד, לא מתגלגלים בו.

הם ניסו כבר את הכול. ביקרו בכל בית מרפא וסגולה, אבל הישועה טרם נראית באופק. הרעיה, מרת הנדלס, מספיגה את סידורה בדמעות, מתייפחת בבכי מדי ערב שבת בתפילת "זכני לגדל בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות", ועדיין לא הגיע הרגע, אין כל סימן מבשר טובות. ככל שחולפות השנים דועכות התקוות, הדאגה מאיימת לכלות כל חלקה טובה, אך יהודי אינו מתיאש לעולם.

ביום בהיר מגיע לאוזניה של מרת הנדלס מידע מסעיר שמעורר לחיים את כל תקוותיה הישנות. "הרבי ה'אמרי חיים' מויז'ניץ היושב בבני ברק" מספרת לה לפי תומה אחת מקרובות משפחתה, "העניק ליהודי פלוני 'מטבע' מבורכת ובתוך זמן קצר הוא זכה לישועה שלא כדרך הטבע".

"מי שזוכה לקבל 'מטבע' מהרבי, הריהו כמי שהישועה מונחת בכיסו" היא שומעת מפי יודעי דבר.

סדק דקיק של אור מסתנן למערה החשוכה, היא מיידעת חיש את בעלה ושניהם מחליטים בו במקום: "עלינו לעשות הכול כדי להשיג מטבע כזו מהרבי מויז'ניץ".

אלא שלא פשוט להשיג מטבע כזו...

תהליך אפוף פלאים הייתה עוברת 'מטבע הקודש' עד שהגיעה מידי של הרבי ה'אמרי חיים' לידיהם של מבקשי ישועה. במקרים מסוימים היה הרבי טובל במקווה טהרה כשהמטבע נתונה בפיו, לאחר מכן היה מעביר את המטבע לזוגתו הרבנית הצדקנית מרת מרגלית ע"ה, והיא שהייתה שומרת סוד נאמנה, הייתה אחראית להעביר אותה לידי אלו שזקוקים לה.

כדי לשבר את האוון, באיזו חרדת קודש ניגש הרבי עצמו לעניין המטבעות, הנה עובדה אחת

כ"ק מרן אדמו"ר
ה"אמרי חיים"
מויזניץ זי"ע

שיבואו אליי הביתה".
כעבור ימים ספורים התייצבו בני הזוג בביתו של הרבי ה'אמרי חיים', הרבי קיבל את פניהם בחביבות ובמאור פנים "אתם הרי נכדים של החסיד המפורסם ר' שואל לייב גנץ ז"ל" אמר להם הרבי, "מי שהיה יושב ראשונה במלכות ויז'ניץ, עוד בימי אבי בעל ה'אהבת ישראל' מויז'ניץ זי"ע... אל נא תפלו ברוחכם אל תהיו בעצבות, השי"ת בוודאי לא ייטוש אתכם".
רבי" ביקשו בני הזוג, "אולי נוכל לקבל מטבע נוספת לברכה"...

הבקשה המיוסרת הדהדה בחדר. חלפו כמה רגעים שנדמו כנצח, ואז נשמע פתאום קולו הנחרץ של הרבי:

"אפילו אם המטבע נעלמה ואבדה – אפילו אויב די מטבע איז נעלם געווארן, וכאן החווה הרבי באצבעו באופן נדיר כלפי עצמו, והמשיך: "אבל בעל המטבע נמצא כאן – אבער דער בעל המטבע איז דא!"...

כלומר... אין לכם צורך במטבע נוספת, המטבע הגשמית אמנם נעלמה ואבדה, אבל כוחה הסגולי הנובע מכוחו של צדיק, רבנו, הוא לא נעלם, הוא עדיין כאן, ואם כן אל לכם לדאוג, הישועה המובטחת בוא תבוא!"

הייתה זו תשובה נדירה שלא נשמעה כמעט מפי רבנו, דיבורים נשגבים שמעל להבנת בן אנוש. שמחים ומאוששים יצאו בני הזוג הנדלס מביתו של הרבי, דבריו של הרבי לא הותירו כל ספק בליבם כי עליהם לצפות לישועה קרובה לבוא.

לא עברו ימים רבים והם אכן התבשרו בבשורות טובות, לפקודת השנה נרעשה חיפה החסידית לשמע הבשורה המשמחת, בת בריאה ושלמה נולדה במזל טוב בבית משפחת הנדלס, אחרי שנות ציפייה ממושכות... המונים מתושבי העיר השתתפו ב'קידושא רבא' המרגש שנערך במקהלות עם.

"בת תחילה סימן יפה לבנים", לא עברה תקופה ארוכה והם זכו לחבוק גם בן זכר בריא ושלם. בשמחת הברית השתתף גם מרן האדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זי"ע ששהה באותם ימים בחיפה, יחד עם מרן האדמו"ר ה'חכמת אליעזר' מסערט ויז'ניץ זי"ע – בן אחיו של רבינו ה'אמרי חיים', בנוכחות קהל רב של חסידים ויז'ניץ וגור בחיפה, שבאו לקחת חבל בשמחה הגדולה בקרב משפחות שטיינמץ – הנדלס.

מקור: על פי הספר "לפני ולפנים" – מזיכרונותיו של הרה"ח ר' מנחם אליעזר מוזס שליט"א, משב"ק אצל כ"ק מרן אדמו"ר ה'אמרי חיים' זי"ע, בעריכתו של עמיתי הנכבד הרה"ח ר' יוסף מאיר האס שליט"א.

מהרגע בו הגיעה המטבע לבית משפחת הנדלס, התחלפה אווירת הכאב והתעוקה שרבצה כאבק על הבית ויושביו, ברוח חדשה, אחרת. פעמונים סמויים של ישועה קרובה החלו לדנדן בבית. ריח של מהפך קרוב. מרת הנדלס תלתה את המטבע כ'תליון' על שרשרת, מקפידה שלא להסיר אותה ממנה לרגע.

אלא שמעשה שטן הצליח...

באחד הימים כשעמדה הגב' לתלות את הכביסה במרפסת הבית, הסתככה פתאום ידה בשרשרת, ובטרם היה סיפק בידה נקרעה השרשרת לשניים, כשכל חוליותיה מתפזרות לכל עבר, זעקת אימים נפליטה מפיה כשלנגד עיניה הקרועות, מטבע הקודש היקרה, שהייתה מחוברת כ'תליון' לשרשרת, צונחת בחופשיות את כל הקומות ונחבטת אי שם למטה, בחצר הבניין, בין הגרוטאות החלודות וצינורות הקולחין, שיחי הבר והחול הטובעני.

טרופת נשימה אצה רצה במורד המדרגות, החלה מיד לחפש אחר המטבע באזור הנפילה המשוער, אך למרבה הצער היא הייתה כרוּדפת אחר הרוח... למטבע לא היה שום זכר.

הבעל שהוזעק חיש הביתה הפשיל את שרווליו, ירד אל החצר והחל לחפש ולנבור באצבעותיו באשפתות, להפוך כל גרוטאה חלודה, כל שק מלא סחבות מעופשות, מוכן לעשות הכול, כל שיידרש ממנו, לא פחות מאדם שאיבד בפח האשפה טבעת יהלום בשווי של מאות אלפי דולרים. קרובי משפחה וידידים הוזעקו להצטרף למסע החיפושים, אך למרבה הצער והכאב כלום לא עזר. "נראה שהאדמה פצתה את פיה ובלעה את המטבע" הרים הבעל את ידיו בשעת ליל, לאחר שעות חיפוש מפרכות שלא הניבו פרוטה.

נר התקווה שהחל להבהב בבית משפחת הנדלס, נמוג בעשן אפור. מותיר אחריו ריח חרוך. לבבות חרוכים. לא שייך לתאר את גודל שברון הלב של בני הזוג הכאובים. "הישועה כבר הייתה אצלנו, בידיים שלנו, ואנו איבדנו אותה" שחו זה לזה, הפעם בייאוש כמעט מוחלט.

בלב מרוסק התקשרה הגב' הנדלס בפעם השנייה לידידתה הקרובה, הרבנית מסלונים, כשאניה מוצאת את המילים לספר לה על מה שקרה, וכי איך אפשר להסביר ש"המטבע היקרה נעלמה"... במילים מקוטעות סיפרה לה מה קרה ואת ההשלכות הקשות, "אולי, אולי תוכלי בכל זאת לעשות משהו".

"בעזרת ה', אני אבקש שוב מזקני בשבילכם" הבטיחה הרבנית.
בהזדמנות הראשונה נכנסה הרבנית לבית זקנה הגדול סיפרה לו על בני הזוג החיפאיים שאיבדו את המטבע וליבם בל עמם. הרבי בליבו הרחום האזין לדבריה ומיד השיב "אמרי להם

פסיפס

דמויות ♦ שיחות ♦ עבר

שמעון טיקוצקי

תחת אחד השיחים

פנינים משיחתם של אבות

המקום: ירושלים.

הזמן: שבת ויקרא, תשס"ז.

מוסר גדול לבני ישיבות

והסיר את מוראתו בנוצתה והשליך אותה. וברש"י, בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר והקרב והכרעים ירחץ במים וגו' והקטיר, בעוף שניזון מן הגזל נאמר 'והשליך' את המעיים, שאכל מן הגזל'.

בסעודת שבת קודש פרשת ויקרא שנת תשס"ז נכח הגה"ח ר' גד'ל אייזנר זצ"ל, המשגיח דישיבת חידושי הרי"מ בתל אביב, אצל כ"ק מרן אדמו"ר ה'בית ישראל' מגור זי"ע, הרבי דיבר על רש"י זה והביא שזקנו ה'שפת אמת' זי"ע דייק וכי מה אשמת העוף שכך הוא נברא, שהוא ניזון בדרך זו?

ותירץ ה'שפת אמת' שאין הכוונה לכך שהעופות גוזלים משדה אחר, אלא על מה שדרך העופות לחטוף ולאכול מחברו העוף, וזו כבר תביעה עליהם.

והוסיף ה'בית ישראל' תירוץ משלו: בשלמא הבהמות נותנים תמורה לבעל הבית, הפרה נותנת חלב, השור עובד בעצמו, אבל העוף אינו נותן בחייו שום תמורה לבעליו, שהרי מדובר בתור או בן יונה, וזה עצמו נחשב כ'גזל', שאוכל מבעל הבית ולא נותן לו תמורה.

ומזה לימוד גדול לבני הישיבות שנמצאים בישיבה ולא נותנים 'תמורה' - את הלימוד הראוי שמתבקש מהם, שהם בבחינת גוזלים מכל התורמים שנותנים כספים בעבור הישיבה, ובאומרו זאת פנה ה'בית ישראל' לר' גד'ל 'הרי גם לך יש ישיבה'... (הרה"ח ר' שלמה זלמינא ויינברג שליט"א, 'כוסי רויה')

הילולא דצדיקיא

שבת קודש, ז' בניסן:

הרה"ק רבי יצחק ב"ר יוסף ספרוידלבוך מדראהביטש. תלמיד הבעש"ט. תק"ד.

הגאון רבי אברהם ב"ר שלמה זלמן, אחי הגר"א, בעל 'מעלות התורה'. תקס"ז.

הרה"ק רבי ישכר דוב ב"ר יצחק אייזיק מזידיטשוב. מכפר ספרין. תקצ"ב.

הרה"ק רבי ארי' לייבוש ב"ר יחיאל חיים, מאוז'רוב. בעל 'ברכת טוב'. תרס"ג.

יום ראשון, ח' בניסן:

הגאון רבי אליהו ב"ר בנימין זאב שפירא מטיקטין, בעל 'אליה רבה'. תע"ב.

הרה"ק רבי מרדכי ב"ר דוב בער שפירא, מנעשכיו. תק"ס.

הרה"ק רבי יעקב שמעון ב"ר פנחס שפירא (מקוריצ) מזסלב. תקצ"א.

הגאון רבי יחיאל מיכל ב"ר צבי אהרן טוקצינסקי. ר"מ עץ חיים' ובעל 'גשר החיים'. תשט"ו.

הגה"צ רבי אברהם ב"ר מאיר צבי אנגלרד. אב"ד דאברא וקריית באבוב בת ים. תשל"ו.

יום שני, ט' בניסן:

הגה"ק רבי יעקב צבי ב"ר נפתלי יאליש, מדינוב. בעל 'מלא הרועים'. תקפ"ה.

הגאון רבי אריה ב"ר בנימין בינייש לזין, 'הצדיק הירושלמי'. תשכ"ט.

הרה"ק רבי חיים מאיר ב"ר ישראל מוויז'ניץ. בעל 'אמרי חיים'. תשל"ב.

יום שלישי, י' בניסן:

מרים הנביאה בת עמרם. ב"א תפ"ח.

הא דאמרי אינשי

פתגמים ואמרות מאוצר הדורות

כוח המקווה

"א פערד אז ער גייט אריין אין וואסער ווערט ער אויך קיין"

הרה"ק רבי אשר מסטולין זי"ע

כלומר: "סוס כשהוא נכנס לתוך המים הוא גם מתנקה", כלומר טהרת המקווה משפיעה לטובה ומטהרת כל יהודי בכל מצב שהוא.

עדה המצבה הזאת מצבות מספרות

המופלג בתורה, אב לחכמים

בעיירה סאסוב, באוהל ציונו של הרב הקדוש אוהבן של ישראל רבי משה לייב מסאסוב זי"ע, טמון גם אביו, הגאון הצדיק רבי יעקב זי"ע, מגדולי התורה בדורו, שהאריך ימים ונפטר כארבע שנים לאחר הסתלקות בנו הרה"ק מסאסוב, ונטמן לצידו, מצבה ליד מצבה.

שני הציונים הקדושים בסאסוב

"הרה"ג מו"ה יעקב" מספר אודותיו הג"ר צבי הלוי הורוויץ, "אשר בשחרותו שימש ברבנות זמן מה בעיר פאריצק ואח"כ היה איתן מושבו בעיר בראד, הוא אבי הרב הצדיק המפורסם מו"ה משה יהודה לייב מסאסוב, ובסוף ימיו היה דר בסאסוב, אצל בנו הרה"ק זצ"ל.

"ונח נפשיה דרב יעקב שם, ביום ז' ניסן שנת תקע"א, ואלה הטורים חרותים על לוח מצבתו:

ביום ז' ניסן תקע"א לפ"ק נפטר הר"ב הישיש המופלג בתורה הבקי והחרף המפורסם, שנה התורה בכמה פנים עסק בתורה כל הימים, אב לחכמים, מו"ה יעקב בהרב הגאון הגדול מו"ה יוסף זצ"ל תנצב"ה (ראה עוד ב'לתולדות הקהילות בפולין', ובספר סאסוב).

זוכר הנשכחות

פניני הסטוריה יהודית

העיר יפו בשנים עברו

בשבת קודש ז' ניסן שנת תרל"ו פרצו המוני גויים מתושבי יפו לביתו של ר' יחיאל שמרלינג ז"ל ודרשו ממנו להחזיר את הילדה שהחביא בביתו כדי להשתמש בדמה בפסח, לשווא היו צעקותיו כי מדובר בעלילת דם ואין לו שמץ מושג במה מדובר,

עלילת דם ביפו

הם פרצו לביתו וחוללו פוגרום "כלי המטות פזרו לכל רוח ויחפשו בגגות ובמרתפי החצר, וישברו גם דלתות בתי השכנים, ויבקשו ולא מצאו ויעזבו בחימה עזה את החצר" כמתואר ב'חבצלת'. יהודי העיר שחרדו מפני הבאות פנו מיד לקונסול האוסטרי ביפו שר' יחיאל נמנה על נתיניו ובקשו את עזרתו, במקביל פנה העסקן ר' ניסן בק אל השר פאסקאל איפנדי, השגריר האוסטרו הונגרי בירושלים 'ופקודה יצאה מאתו אל ממלא מקומו ביפו לדרוש משפט לראשי העלילה, ואמנם נעשה משפט אלאה אשר עוללו עלילות ברשע על היהודים".

